

د فوري ژبي شاعر او ليکوال گل پاپا الفت

غوره

نشرونه

Ketabton.com

د خود ژبي شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

مؤلف گل پاچا الفت

غوره نشرونه

پښتو ټولنه ۱۳۳۶ او ۱۳۹۱

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:

غوره نثرونه

ليکوال:

خود ژبې شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

رالېږونکى او کمپوزر:

غلام حبيب مليار، د کرهڼې وزارت دمصوباتو مدير

انلاين چاري:

[مختار احمد احسان](#) - د لراوېر د اټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

لړلیک

- 3.....سرلیک
- 4.....د پردی خبری
- 4.....لاروی
- 5.....ژوند
- 5.....نوی نسل
- 5.....لوی او وړوکی
- 6.....د شاعر تحفه
- 6.....خدمتگار
- 6.....عقل
- 8.....پوهه او هوښیاری
- 10.....احمق خوګ دی
- 12.....نوی درس
- 12.....دری کاله
- 13.....قوی او ضعیف
- 14.....بڼه ګټه
- 15.....داخترپه ورځ
- 16.....خانی لاره
- 16.....یوازی
- 16.....فاتح
- 17.....لباس
- 19.....خیرات
- 19.....د زیارت ډیوی
- 20.....دمزار لوجه
- 20.....لیاقت
- 22.....کوچینیان
- 23.....جګ برجونه
- 23.....حقیقت
- 24.....لویه خدایه
- 25.....ماشومان
- 25.....شعراو ادب
- 27.....د ادب راز

- 28.....نوی کال
- 29.....زما د لاس نبالگيه
- 30.....د فکر پالونکي
- 30.....د ژوند نغمه
- 31.....نوی فکر
- 32.....زور فکر
- 32.....ناداني او ناداري
- 33.....سیند
- 33.....عقیده
- 34.....عمل
- 34.....عبادت او دعا
- 34.....بی زړه
- 35.....ملک او ملا
- 35.....شاعر
- 36.....سبا
- 37.....د پسرلي گله
- 38.....درمي خاونده
- 38.....بی گناه بندي
- 39.....نظر لالا
- 41.....جبر او اختيار
- 43.....د خان واده
- 43.....غم او خوشحالي
- 45.....اخلاقي اساس
- 46.....بڼه او بد
- 46.....پخواني ډيوې
- 47.....انتخاب
- 49.....د عقل برخه په ژوندانه کې
- 50.....حسابي خبري
- 50.....شعر او فلسفه
- 50.....ولای او به
- 52.....بڼه حاکم
- 52.....دمثولف پیژندنه
- 53.....الفت

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليک

څه د پاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو او فکر کولو په رنځ اخته يم همدغه شغل زه له خپلو او پردونه بيل کړي يم او په گوښه ځای کښي ئي له خلقونه لري کښيښو لم ډيري شپي ئي راباندې په ويښه تيري کړي او ډيري ورځي ئي له دوستانو او ملگرونه بيل وساتلم.

په دغه موده کښي ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډير لږ وځنډل او هر چاته بي ميني غوندي ښکاره شوم، کله له سبانه ترمانښامه ځای په ځای کښينا ستم چه د څه ليکلو په فکر کښي رانه مونځونه هم قضا شوه مگر هيڅ مي ونشولیکلي کله به په نيمه شپه لکه سودايي له خوبه را پاڅيدم او د آسمان ستوروته به مي حيران حيران کتل يو وخت به مي څو کږښي وليکلي بيا به مي هغه څيري کړي بل وخت به مي خپل څيري کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مي له بلي سره نښلوله ډير ځله را ته خپل فکر او خيال ډير ښه ښکاره شوي او کله کله مي خپلو ليکنوته په ډير حقارت کتلي دي اوله ځانه مي زړه تور شويدي.

ډيرو ورځي دکوراو کلي له خلقونه پټه شوي يم او چيرته لري دغره په لمن کي په کومه هديره کي ناست يم يا مي دسيند په غاړه يوازي ورځ تيره کړي او يوازيتوب مي ډير لوی نعمت گنلي دي. په دغسي مختلفو احوالو کښي مي کله شعراو کله نثريکلي چه زما روحی او فکري اغيزي پکښي څرگندي دي. ددي کتاب پاني زما ډيري مودي دخاطراتو يوه برخه ده چه زما به نظر کښي ادبي قيمت لري اوزه ئي خپل غوره نثرونه گڼم.

زما په مقالو کښي ځيني نوري مقالې هم شته چه دلته ئي چاپول مناسب و، مگراوس لاس ته ندي راغلي اوداانتخاب نيمکړي غوندي شو.

داپاني چه تاسي لولي په ليکلو کښي ئي ډير زيار ايستل شوي چه لوستونکو ته پوره نه معلوميري. لکه چه يو کور څو څله جوړ او وړان شي دامضامين هم څو څله يورازاوبل راز شويدي چه دترکيب اوتاليف په لحاظ ئي مختلف صورتونه پيدا کړي او کيدای شي چه ځيني به ئي له اوسني حالت ښه هم و. دليکون ډيري جگرخوني لري او ډير څله داسي کيږي چه يوليکوال يو شپه په ويښه سباکړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونشي ليکلي.

ديوه خيال يا فکري پيدا کول اوبياتي په ښه ډول بيانول هغه گران کاردی چه نوروته ئي گرانوالي اودرونډوالي نه معلوميري په همدغه سبب پوه شاعر او ليکوال ته نه ښائي چه خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.

زه هم په دغه ټکي پوه شوي يم اوله هيچا نه پري هيڅ نه غواړم. ډيره ښه ده چه زه اوس دپخوا په شان نه يم او خپلو افکاروته په هغه قيمت نه يم چه پخوا وم.

يو وخت ما په ځان ډيره بڼه عقیده درلوده او خپل فکرمی ډير مبارک گڼه هغه وخت به چه ما هرڅه وليکل هغه به راته په يقين سره ډير بڼه ښکاریده او ډيره ښکلا به می پکښی لیدله مگر اوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه او پخپل فکر او نظر راته بد گمانی پیدا شوه.

زه به اوس ډير خوښ يم که دا پانی لکه د تمباکو پانی د چا د فکر صحت زیان ونه رسوی او څه زهر پکښی گڼه وي. هرڅه چه وی او هرڅنگه چه وی مگر له ماسره بده اراده نه ده موجوده او په بد نیت دغه کار نه کوم. دا فکرونه بڼه وی او که بد مگر د بیان او اظهار طرز بی بدنه دی او د بڼه نثر ښیگنی پکښی شته که نورڅه نه وی نو د عبادت په لحاظ دا کتاب د یوه ادبی متن په حیث یوه ساده انشا بللی شو چه له نوولیکوالو او پښتنو لوستونکو سره کومک کوی.

په دغه وخت کښی د غسی کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ما ته هغه وخت پوره څرگند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبیاتو په پوهنځی کښی د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس را په غاړه شو. پدی انشاء کښی د پښتو که زه څه ښکلیتوب وینم هغه سادگی او آسانی ده چه په لفظ او معنی کښی بی ډير لحاظ ساتل شوی دی او دا آسانی په ډيرو مشکلاتو لاس ته راغله.

پدی انشاء کښی که د فکر او معنی څه ښایست شنه هغه به سادگی کښی پت دی او څه ایغ نیغ حسن پکښی څوک نشی لیدی.

که دا نثر رواج ومومی او ځینی نوی لیکوال دغه سبک غوره کاندی مابه دخپل زیاد او زحمت ډير ښا اجر موندلی وی او خوښ به بم چه د پښتو نثر نه می بوڅه خدمت وکړی شو.

گل پاچا الفت د پښتو ټولنی ریس:

د پردی خبری

ترڅو چه د ښځو مخونه پت وی خبری به هم په پردی کښی وی ځکه چه په پښتو کښی خبره هم مؤنث ده یواځی خبره لاشه چه ژبه، وینا، معنا، خطا به، مقاله هم د تانیث علامی لری. هغه وینا چه ابتکار په کښی وی د ادب پردی ته لا ډير ضرورت لری.

تاسی زما خبرو ته لږ غوندي باریک شیئی!

د ادب او سیاست خبره ډيره باریکه ده.

زه په ډيره نری او باریکه لار لارم، خدای دی وکړی چه ډير باریک بین خلق په دغه لار راشی او په ځیر ځيرو گوری. ما او ښان نه دی بار کړی زما قافله دمچیو ده چه د گلو نوله پانونه په هوا څه راوړی او عسل جوړوی.

له دی قافلې سره د سبا وړمو خوشبوئی بار کړیده چه څوک ئی په سترگونه وینی مگر حساس د ما غونه ئی احساس کولی شی.

هو! زما کارله احساس سره دی، زما خریدار باید ډير حساس وی یا ډير حساس شی.

لاروی

مونږ د خپلو کورونوله څنگه په ډیره کښی ناست وو.
له پاسه یو لاروی راغی د ونی ډډته ئی ډډه ولگوله له ملا نه ئی ډوډی پرانیستله اوله څه شی سره ئی په خوند خوند خوړله.

مونږ وږی تږی و، هغه ځان مور کړ او یخی اوبه ئی وڅکلې.
مونږ روژه وو، هغه بوزه و، ځکه چه په مسافرو باندی روژی نشته.
لاروی وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسو ته نشته.
ماته خدای خواړه او اوبه روا کړیدی په تاسوئی ایسار کړیدی.
دا د خدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کار دی.
د خدای کارونه بی حکمته نه دی، تاسی د دغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړی!
تاسی ولی وږی یاست اوزه ولی موریم؟
زه په کار او مقصد پسې روان یم او تاسی ځای په ځای پراته یاست.
ستاسو حرکت لنډ دی ځکه ئی وږی کړی.
تاسی د خدای قانون منلی دی مگر پوه شوی پری نه یاست.
زه راوگرزیدم چه تاسی په دغه رازپوه کړم اوله لوږی نجات ومومی.
پاڅیږی، روان شی اولری ځای په نظر کښی ونیسی!
لوږه او تنده په توقف او سکون کښی ده په حرکت کښی نشته.

ژوند

دیوی چینی اوبه دی، څوک ئی د زرو په جام څکی، څوک ئی د خاورو په کنډولی کښی.
هغه چه دانه لری نو هغه په لپه کښی ئی را اخلی.
په اوبو کښی هیڅ فرق نشته فرق په لوښو کښی دی.
د شاه او گد افرق په لوښو کیږی.
داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږی چه ډیر تږی وی.
هغه لاروی چه له بیدیا نه ستړی ستومانه راځی او تنده ئی ډیره زیاته ده دا اوبه ډیر خوندور کوی.
هغه دهقان چه په سره غرمه کښی یوی کوی او خولی پری راماتی دی دا اوبه دهغه دپاره ډیر لوی نعمت دی.
یوشپون چه له غره نه تږی را کوزیږی او په چینی باندی خوله ږدی داوبو په خوند ډیر ښه پوهیږی.
یوبل سړی چه بیخ سیوری ته په ارامه چوکی ناست دی ښایسته صراحی ئی له څنگه ایښی ده او په ښوگیلا سونو کښی اوبه څکی له اوبو هغه خوند نشی اخستلی.
هو! ده دلارویو او شپنوتنده نه ده لیدلی.

په سره او ټکنده غرمه کښي ئی لونه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کښی نشی پیدا کیدلی.
چاچی لوږه او تنده نه ده لیدلی هغه د خوږ و او او بو پوره خوند هم نه دی لیدلی او د ژوند په کیف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له ځمکی نه بخار پورته شو.
له بخار نه وریغ پیدا شوه.
له وریغی باران ووریده.
له بارانه د پسرلی گلو نه پیدا شوه.
له گلو نه خوشبوئی پیدا شوه.
وگوری مور او پلار او ځوی څومره فرق لری؟
هغه تفاوت چه د باران او گلو نو یا د ځمکی او بوټو ترمینځ وینی دیوه او بل نسل تفاوت همد غومره دی.
که اولادونه میندو غوندي وای له غرونو څخه به لعلونه نه پیدا کیده.
له دریابونو څخه به مرغلی نه راوتلی.
له آبشار نه به برینبنا نه راتله.
دړندو اولادونه به پانده و.
له کڼو نه به کانه زیږیدل.
اوس پوه شوی! چه نوی نسل اوزور نسل یورنگه نه وی.
که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوچی په نکاح اخلی یا خپله پیغله لور اتیا کلن بوچی ته ورکوی ښه نه کوی.
زړه تربیه او نوی نسل همد غسی وگڼی.

لوی او وړوکی

په شفتالو کښی زړی دی په زړی کښی د شفتالو ونه ولاړه ده.
د غنمو په وړو کښی دانی شته په دانو کښی همد غسی وړی شته.
په چرگه کښی هگی ده په هگی کښی چرگه ده.
دغه یوه دانه پندانه چه گوری تیل او پلته دواړه لری او په حقیقت کښی بله ډیوه ده مگر ستا سترگی دغه رڼانه وینی.

ته خبر نه ئی چه په یوه دانه او په یوه څاڅکی کښی عالمونه پراته دی.
 ته پخپله هم د غنم په دانه کښی ویده وی بیا دی په یوه څاڅکی ابو کښی لامبو وهله نن په لویه بیړی کښی ناست یی
 او په لویو دریاوونو کښی گرځی.
 څه شی چی ته وړوکی گڼی هغه هم لوی دی یا هغه چه تاته لوی ښکاری هغه هم کوچنی او وړوکی دی.
 ته ونه لویه گڼی هغه په یوه زړی کی ده.
 تاته زړی وړوکی معلوم بیړی په هغه کښی غټه ونه ځای شویده.
 دغه غټه هندوانه چه گوری کال ته نه پاته کیږی او عمر یی ډیر لنډ دی.
 دغه دهنډوانی کوچنی زړی تاته هر کال تازه هندوانی درکوی.
 د زړی قیمت له هندوانی نه لږ نه دی.
 که زړی ورک شو هندوانه ور کیږی.
 نوراشه! هیڅ شی وړوکی او کوچنی مه گڼه ځکه چه دلته غټ او کوچنی لوی او وړوکی نشته، ټول برابر دی، یوازی
 خدای لوی دی اوبس.
 دن ورځی دیمو کراسی له همدغسی ژوری کتنی څخه پیدا شوه او د ډیر دقت نتیجه ده.

د شاعر تحفه

زه چه ور غلم هغه په کوټنی کښی ناست و سړی په گریوانه کښی ښکته کړی و فکری عبادت یی کاوه.
 کله چه هغه سر را پورته کړ او په مایی نظر و لویده ما خپله تحفه یوه ډیرانگ پوستکی او یو غزنیچی پوستین دهغه
 په مخ کښی کیښود.
 هغه وویل: دا یو د ظالم پوتکی دی ځکه له پښولاندی لویږی د ابل دضعیفانو له پوستکی نه جوړ دی او په غاړه پوری
 تعلق نیسی.
 د شاعر تحفه باید همدغسی وی او همدغسی معنی ولری.
 دی باید دا دوه منظری همدغه رازوښی او خلق په دغه رمزښه پوه کړی.
 په دغو خبروزه له خوبه راوینس شوم او په خوب کښی دخپل خوب به تعبیر پوهیدلی وم.

خدمتگار

هلته یوړوندی لاری روان و هغه په سمه لاره برابر کړی مگر روند پوه نسو چه زما رهبر څوک دی.
 یو بل به خواره خوب ویده و، په خوا کښی یی یوه ملگری سر را اوچت کړ هغه یی په بیړه وواژه او ویده هماغسی
 ناخبره پاتی شو.

د شپې په مسجد کښې ناروغه مسافر زگيروي کول هغه يې په خدمت کښې شپه سبا کړه، مسافر سبا وون خواته مړشو او خپل زړه سواندې خدمتگاريې ونه پيژانده. هغه په لار روان و يوه ماشوم نه يې يوموتې ميوه ورکړه يوه تېرې ته يې په بيديا کښې اوبه ورکړې له يوه وږې سره يې خپله دووې نيمه کړه مگر يوه هم ونه پيژانده چه دی څوک دی. له دی لوی لاری نه هغه ډيراغزی او کاني لری کړه مگر څوک چه سبا پدی لاره راغی دهغه له خدمت څخه نه خبر يږی او هغه نه پيژنی. په رښتيا چه مونږ خپل خدمتگاران نه پيژنو او با داران ډير ښه پيژنو.

عقل

ډير لږ خلق دی چه کله کله يونيم کار د عقل په خوبه کوی. نور ټول کارونه دمینی او محبت دپاره، د حسد او عناد دپاره د حرس او هوس دپاره وی یا دکوم زور وړ په امر او دنادانی په فرمان اجرا کيږی. سره له دی چه د عقل برخه په ژوندانه کښې ډيره لږه ده بيا هم هر څوک د عقل ستاينه کوی او د عقل د ښمن هم عقل ښه گڼی او بی عقلی نه خوبوی. ښايی چه عقل په همدغه سبب د هر چا خوبښ وی چه د چا په کار کښې کار نه لری او د زور وړ خوی په کښې نشته. عقل زمونږ تابع دی او زمونږ زړه ته گوری هغسی مشوری را کوی ځکه یې ستایو او صفت یې کوو. که عقل په مونږ باندی حاکم وای او اقتدار یې درلودی مونږ به ترينه ډير سر ټکاوه او بد به مو گانه ځکه چه تراوسه مونږ له يوه حاکم نه هم زړه کښې ډير خوبښ نه یو او ډير ښه حاکم هم ډير خلق له ځانه خوابدی کړیدی. په رښتيا چه عقل غوندي بی ضرره شی نشته. عقل هر کله زمونږ خیر او گټه را ښیې او عقل د همدغه شی نوم دی. که مونږ د عقل يوه خبره هم ونه منو بيا هم عقل رانه نه ځی او بد راسره نه کوی. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملگری دی او څومره چه کیدی شی له خطر نه موساتی. ډيري غلاگانی د عقل په مرسته کيږی که څه هم غلا ته په ښه نظر نه گوری او غلا یې نه ده خوبه. هغه شیطانی چلونه چه انسان کشف کړیدی او شیطان هم ورته حیران دی د ساده گانو او احمقانو کار نه دی. فریب او ټگي سره له دی چه سم اصحیح عقل ورته بد گوری بيا هم د هونښیاری بد عمله او لاددی او د بد سپری له عقل دغه راز بد اولاد پیدا کيږی. همدغسی عقل يوه غله ته هم د تښتې لاره ښیې هم یې ماږه کاله ته بيا یې او که حاکم و نیوه د ځان د خلاصولو چلونه هم ور ښیې. که سپری هر څومره گنهگار و، عقل ورته د نجات لاره لټوی او له همدردی نه لاس نه اخلی په رښتيا چه دومره مهربانه ملگری بل نشته. هغه وخت چه څوک عقل له ځانه شپي او په عقل هجوم وروپی باده او پيال له دی په لاس ورکوی او دمخه ورته لا یو داسی ځای پیدا کاندی چه ډير سوانشی او محتسب یې گریوان ته لاس وانچوی.

د عقل خوی او خصلت په هیچا کښې نشته، په زړه کښې حسد او عناد نلری لکه ماشوم مرور کيږی نه ظلم او ناروایی نه ده خوښه مگر له ظالم سره دښمنی هم نه کوی. فسق او فجور ورته بد معلومیږی خود زاهد په شان له فاسق او فاجر نه نه تنستی. هرچاته د خیر خواه په نظر گوری او د انسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی. عقل په دی خبره ډیر زور اچولی دی چه انسان پخپلو کړو کښې پوره آزادی او اختیار نلری او د مجبوریت جنبه یی ډیره غالبه ده. هو! عقل دا غواړی چه انسان له ضعف او ناتوانی نه یو داسی قوی دلیل جوړ کړی چه دهغه بل جهان ملامتی نه یی هم خلاص کاندی. عقل پدی پوهیږی چه انسان د خپلو غرایزو او احساساتو تابع دی او منطق هر کله د خپلو اغراضو د پاره استعمالوی. د انسان له منطقی تعریف څخه هم دا معلومیږی چه دی اول حیوان او بیاعاقل دی، یعنی دده نطق او عقل د حیوانیت تابع دی او حیوانی غرایز پکښې د اولیت حق لری. د ایو منلی حقیقت دی چه عقل زموږ تابع دی موږ د عقل تابع نه یو، عقل زموږ د پاره پیدا شوی موږ د عقل د پاره نه یو پیدا. که موږ په عقل باندي د لیونویا د ماشومانو کار کوو، کوی یی اوز موږ له امر نه غاړه نه غړوی. که موږ غلیمان شوز موږ عقلونه بوله بل سره دښمنی کوی او په جگړه اخته کیږی. ښه عقل هماغه دی چه دښمنی او محبت په غیر کښې وده وکړی او د ښو عواطفو او احساساتو په لمن کښې وروزل شی. عقل دا خلاقو تابع دی، که اخلاق ښه و، عقل هم ښه کیږی که اخلاق بد و، عقل هم په بده لار روانیږی او بده لاره ښی.

پوهه او هونښاری

زه چه وړو کی وم اگر که اوس هم لوی نه یم له هر چانه به می اوریدل: فلانی بی عقله دی به څه نه پوهیږی، د عقل په پوله هم نه دی تیر شوی او د د و خروار بشي نشی بیلولی مگر یو یو به چیری ته داسی هم پیدا گیده چه خلقوبه ورته پوه او هونښاری ویلی زه همدغه وخت پدی خبره پوه شوم پوهان او هونښاران په دنیا کښې ډیر لږ دی او ناپوهان ډیر زیات دی. کله چه زه په سبق کښینا ستم ماته یی وویل: سبق و وایه چه پوه او هونښاری سړی درنه جوړ شی. دا خبره په ما باندي ښه ولگیده او پوه شوم چه پوهه او هونښاری می خوښه ده. هغه وخت زه هونښاران و مگر هونښاری می ښه گڼله او ناپوهی راته بده ښکاریده نه پوهیږم چه دغه تمیز ماله کومه کړی و، او یو بی عقل څنگه پوهیدی شی چه عقل ښه دی او بی عقلی ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چه ماشومانو ته که څوک هر څه هر رنگه و ښی هماغسی یی گڼی او له ځانه څه فکر نشی کولی. ماشومان لاپریږده چه ډیر ورو خاوندان هم دغه شان دی اولوی لوی سړی دیوه او بل په خبرو تیراوسی. ما هغه وخت د ملا صاحب سوکانوته د همدی د پاره سرونیوه چه پوه او هونښاری شم.

هو! پوهی او هوښیاری ځای سراو دماغ و، مگر پوهه د ملا صاحب په لاس کښی وه اوله هر چا سره نه وه. ماته هوښیاری ځکه ښه ښکاریده چه ډیره لږه وه اوله لږو خلقو سره وه. هرڅه چه لږوی قیمت یی ډیروی او خلق یی ارماند کوی هرڅوک هغه څه غواړی چه نه یی لری. که زه پوه او هوښیاری په پوهی او هوښیاری پسې به نه گزیدم. ډیر خلق ډیرو شیانو ته دناپوهی په سبب هڅه کوی او ډیر کارونه له ناپوهی ولاړیږی. زه هم نه پوهیدم چه پوهه می غوښتله. هرڅه چه و، او هرڅنگه چه و، ما په لیک اولوست کښی دانایي لټوله او سبق می وایه چه یوه ورځ می درحمان بابا په کتاب کښی ولوستل: -د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندی غرض. مگر چه شاوخوا می ښه وکتل په رښتیا چه دکلی خان به ټوله ورځ په ډیره کښی بیخ سیوری ته پروت و، او هیڅ به یی نه کول، دهقانانو او مزدورانو به په سره غرمه کښی یوی، لویونه او غوښلونه کول، زحمت او خواری به ددوی وه گټه به دخان کورته راتله. زه دغه وخت د عقل او هوښیاری په کرامت او برکت نور هم پوه شوم او باور می راغی چه زمونږ په کلی کښی یوازی خان صاحب هوښیاری چه هیڅ نه کوی او نور ټول بی عقله او ناپوهه دی چه د دنیا کارونه کوی دده دپوهی او هوښیاری یوبل دلیل هم له ماسره و. هغه دا چه دی به په ژمی پیتاوی ته کښیناسته او په اوږی کښی بیخ سیوری ته. هغه نوره په سره اوږی کښی سره لمرته ولاړ، او کار به یی کاوه. ما به په جومات کښی په زوره زوره ویل. د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندی غرض. خو هغوی پدی خبره نه پوهیدل او زما چیغی عبث وی. ډیره موده وروسته زه له کلی کوره راووتم ښار ته راغلم په دفتر کښی میرزا شوم دمیرزایانوله څنگه کښیناستم په چپر وسانوبه می حکمونه کول او په هر کار پسې به می لیرل. دلته هم هماغه قانون جاری و، او دررحمان بابا خبره را ته دکانی کرښه ښکاره شوه. چپر اسیان به ټوله ورځ په سره ژمی او په اوږو کښی دایره په دایره گزیدل مکتوبونه به یی رسول مونږ به په توده کوټه کښی ناست او مکتوبونه به مولیکل. زمونږ مدیر صاحب به نورڅه نه کول یوازی دسخط به یی کاوه یعنی زمونږ کار به دده په نامه ختمیده. که ددسخط پیڅای مهر لگول رواج وای دا کار به هم کاتبانو کړی و، مگر نه پوهیږم چه مدیران ولی مهرونه نه جوړوی. که یو کاتب خپل کار دمدیر په نامه ختم کړی او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په آخر کښی ولگوی دا کار اخلاقاً ښه دی ځکه چه دایشار او فداکاری معنی لری، که څوک پردی کار پخپل نامه ختموی ښه نه معلومیږی. له چپر اسیانونه زمونږ کار لږ او آسانه و، اوله مونږ نه دمدیر صاحب کار سپک و، ریس صاحب چه عقل عالم وهغه بیخی کار نه کاوه او کله کله به دیوه ساعت له مخی ریاست ته راغی، ځینی ورځی خوبه یی خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب یا دحاضری په کتاب کښی نه لیکه چه دکارنحوست دده په نامه پریننووزی او هوښیاری ته زیان ونه رسیږی. زمونږ مکتوبونه ځینی داسی و، چه چپر اسی مکتوبونه نشوولی ځکه چه دادب نقاضا دانه وه چه یو خوار چپر اسی په خواره جامه کښی دیوه لوی سړی په حضور کښی ودریږی که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دریږی.

هو! د دربار په آد ابو هرڅوک نه پوهیږي او درباري پوهه له هر چا سره نشته هلته موقع شناسی له هر کار نه زیات قیمت لری او دنزاکت مراعات ډیر په کاردی.

په رمز او اشاره پوهیدل، مزاج پیژندل، د بل په خوبه خبری کول، د بل په نظر هرڅه لیدل ډیر لیاقت او مهارت غواړی. هرڅوک نشی کولی چه له ځانه به هیڅ فکر او هیڅ عقیده نلری مگر د بل هر فکر او هره نظریه به دارسطو په منطق ثابتوی.

پخپلو او ورو باندی هرڅوک د بل پیتی وړلی شی مگر له زړه نه دنورویا بو جوړول آسانه کارندی. تاسی درباریانو ته په عادی نظر مه گوری دومره باریک بین خلق بل چیرته نشته، ددوی ډیر لږ کار د پوهی او هوښیاری له برکته دنوروله ډیر ودرنو کارونونه دروند خیژی. ددوی مثقال او دنور خروا برابرنه دی که دنور و فعالیت دوی او گردونه آسمان ته ورسپړی او دوی محضی د چا د بوټو نوگردد پاک کړی ددوی دکار قیمت زیات دی اوله هغوی نه بی تنخوا ډبله ده. دوی په جنگونو او جگړو کښی د سربازی میدان ته نه حاضریری. په فابریکو او کارخانو کښی کارونه نه کوی، لوړی ژوری نه اواری، معدنونه نه سوری کوی مگر گټه یی له نورونه زیاته ده او په لوړ مقام کښی ځای لری. ددوی کار دومره باریک دی چه هر چاته نه معلومیږی مگر لیاقت یی معلوم دی او په هوښیاری کښی یی شک او شبهه نشته.

څومره چه پوهه او هوښیاری زیاتیری هغومره فعالیت او دکار ستومانی کمیږی نه گوری چه ماشومان له لویو او درنو خلقونه ډیر حرکت کوی د ابا شی ولاړوی او مزدوران تیری چلوی. مشران له ځایه نه بنوری او کشران په مخکشی مندی وهی که لرنه گوری ها دخپل لاس ساعت ته وگوری ثانیه گرد چه وړوکی دی څومره ژر ژرگززی دقیقه گرد چه لوی دی ورو روان دی، کوچنی موټر ډیر گړندی ځی اولویه لاری هغسی نشی تللی. اوس پوه شوی چه لویوالی او دروندوالی همدارنگه عقل او پوهه فعالیت کمی او مندی را مندی دبی عقلو کاردی. هوښیاران کارنه کوی فکر کوی او چرت وهی ناپوهان جبل وهی او غرونه سوری کوی. د دنیا آبادی او ودانی په کار او فعالیت پوری تعلق لری او عقل یا هوښیاری سپی ستومانی او زحمت ته نه ورکوی. یو میرزا هیڅکله پخپل کار کښی دیوه جوالی غوندی نه دی سترپی شوی (عقل نیست جان در عذاب است) همدغه معنی لری او رحمان بابا د همدی لامله وایی چه دنیا په احمقانوو ودانه ده او دانا د دنیا په کارڅه غرض نلری. تاسی له هوښیارانو او پوهانو ډیر کار مه غواړی دوی پریردی چه فکر وکړی اوبی کاره به زیاره گټه خپل کاله ته راوړی.

هوښیاری او پوهه همدغه ده چه کار یی لږ او گټه یی ډیره وی یا په بل عبارت هیڅ نه کوی او هرڅه دده وی. دنوروله زیار او کارڅخه گټه اخستل، بل غولول او ځانته گټه اړول پوهه او هوښیاری ده. دادپوهی او هوښیاری برکت دی چه ډیر لږ خلق یعنی هغه چه دن ورځی په اصطلاح په اقلیت کښی دی اولږه کی ورته ویل کیږی د ډیر و خلقوله سترتیا او ستومانی نه ډیره زیاته استفاده کوی. که تاسی د هروطن دنناز او نعمت خاوندان او شتمن وگوری دوی ډیر لږ دی مگر ډیر زیات خلق ددوی دگټی دپاره استعمالیږی یعنی ددوی سمسورین دنوروپه خولو وده کوی او ددوی راحت دنورود زحمت نتیجه ده.

داده هغه پوهه او هونبنياري چه ما په ليک اولوست کښي لټوله اوزه يي له کاره وايستم. هو! پوهه او هونبنياري سپري له کاره باسي، د کار خلق نوردي پوهان او هونبنياران نه دي. دخير خلق هماغه دي چه نوروته يي خير سپري، پوهان او هونبنياران خائنه خيرسوي او خپل خير لټوي. دهمدي لامله وايي چه دجنت اکثره خلق ساده گان دي او دنيا هم په ساده گانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟

هغه چه د دنيا په سود اوزيان نه پوهيږي او دگتبي په ځای تاوان کوي خلق ورته احمق، بي عقل او ساده وايي. دا دري نومونه لکه ديوه سپري مختلف عکسونه چه په بيلو بيلو کمرو او مختلفو احوالو کښي بيلو عکاسانو اخستي وي په عين اتفاق کښي اختلاف هم لري او په يووالي کښي يي يوڅه بيلوالي معلوميږي. که څوک کوم بي عقل سپري سپکوي احمق ورته وايي او که يي ستايي نو ساده يي بولي. دوي او بيان سحر د الفاظو په همدغسي فريب کښي پټ دي. په کتابونو کښي راغلي دي چه پخوا به يي توقيانو ته احمقان ويلي او د دربار احمقان به هماغه کسان و، چه پخپلو خبرو به يي خلق خندول او په مجلس کښي به يي خوشحالي پيدا کوله. د احمق او ساده يو مثال ملا نصرالدين دي چه په ظرافت او مسخره توب هم شهرت لري. د دغه مرحوم د حماقت دليل د خلقو په نزد دادی چه ده به په يوه روپي څلورداني هگي واخستلي هغه به يي و خوتولي په رنگ به يي سپري او شني کړي بيا به يي درو پي پنځه داني خرڅولي يعني دگتبي په ځای به يي تاوان کاوي او خپل مال به يي ارزانه خرڅاوه.

اوس چه څوک له چانه څه شي ارزانه وغواړي هغه وايي څه ملا نصرالدين خونه يم. دا نوم اوس دومره عام شويدي چه که هر څوک يوشی گران واخلی او ارزانه يي خرڅ کړي خلق ورته ملا نصرالدين وايي.

مونږ په خوله وايو چه عقل بيل شي دي او د دنيا مال بيل شي دي، څوک به عقل لري مال به نلري، ځينو نورو سره به مال وي او عقل به نه وي، مگر په عملي ډول دهر چا عقل اوبی عقلی د دنيا گتبي اوزيان له مخی معلومو او په حقيقت کښي گتبي ته عقل وايو او تاوان بي عقل يا حماقت بولو.

زمونږ په خيال او تصور کښي دا نشي راتلي چه ملا نصرالدين به دا کار ددي دپاره کاوه چه نرخ ارزانه کړي او خپل احسان په دغسي تجارت کښي پټ کړي چه خريدار يي په سخاوت هيڅ پوه نشي او کرامت حماقت وگڼل شي. که مونږ گمان نیک او ښه وای ملا نصرالدين به مود خيرا و فيض خاوند گانه او دهغه په عقل پوري به مونه خندل. هغه بل کال زمونږ په هيواد کښي قحطی او گرانی وه، يوه لوی سوداگر له هرات نه ډيره غله قندهار ته راوړه او په خلقويي د بازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه يعني گتبه يي ونگره تاوان يي وگرډا کار هيچا دهغه په بي عقلی حل نکړ او په اخبارونو کښي يي ډيره ستاينه وشوه.

هغه ته چا ملا نصرالدين ونه ويلى بلکه دخيرا وبرکت خاوند يي وباله. يو وخت زه يوه شتمن سپري کره ميلمه شوم، دهغه په کاله کښي هر څه پاخه شو، مگر سکرک يي نه درلود، دکاله خاوند څو غلميني ډوډي خپلو همسايه گانو ته وليږلي او هماغومره سکرکان يي راوړه.

ما ته دا معلومه شوه چه دوی هره ورځ دغه راز تجارت کوی او پخپل کاله کښی جواری نه پخوی. دا سودا ماته د خوارانو او غریبانو د پاره سود مننه ښکاره شوه او مرحوم ملا نصرالدین را په یاد شو. زه دا جرت نشم کولی چه دغه راز ښه کار احمقانه وگنیم. په کوم کاله کښی چه هرڅه ډیروی د غومره لږ. تاوان هیڅ تاثیر نلری. بډایان له دغسی تظاهرنه یو مخصوص خوند اخلی چه مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړی حماقت دی، مگر بډایانو د پاره صفت دی. عقل او پوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوی چه ډوډی په جواری باندی سرپه سرور کړی او خپل حماقت ښکاره کړی، مگر بډایان په دغسی کارونو ښه ښکاری او څوک ورته ملا نصرالدین نه وایی بلکه حاتم طایی بولی. که خواران او غریبان له اسراف او تبذیرنه کار واخلی ډیره لویه ناپوهی او نادانی ده، مگر بډایان په اسراف او تبذیر د جود او کرم خاوندان گڼل کیږی. دغه عقل چه د خوار او غریب رهبری کوی د بډایانو د پاره نه دی په کار. هو! عقل هغه امساده چه گوډ او ضعیف انسان ورته اړدی. هغه چه د قوت او قدرت خاوند دی دغه د ضعیفانو وسله ورته نه ښایی. د عقل عینکی د کمزوری نظربینایی زیاتوی او د تیز نظر خاوندان یی کله کله ډول او فیشن د پاره په سترگو کوی. که څوک عقل او هونسیاری لټوی د خوار او غریب په کور کښی دی ولټوی زورور او بډایان له دغه شی نه بی نیازه دی. تاسی یوه انسان یا یوه حیوان ته چه څه نه وینی ږوند ویلی شی مگر سیند او سیلاب ته ږوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وی او په سمه لاره نه درومی. دا ځکه چه دغه پریزدل او جگیدل هغه ته څه زیان نه رسوی او بی سترگو هم ډیر گړندی تللی شی. که مونږ د خپل هیواد په خلقو کښی فکر وکړو هغه کارونه چه ځینی زورور او بډایان یی کوی په عقل برابر نه دی که مونږ یی وکړو بد ښکارو او ضرر وینو ځکه مو عقل مخه نیسی مگر زورور او د قوت خاوندانو ته زیان او ضرر نه رسوی عقل یی هم مخه نه نیسی او دغه د غریبانو نا صح د هغوی حضور ته لاره نلری. د زورور په مخکښی عقل گونگ وی او ډیر مزخرف معلومیږی هرڅه چه بی ضرورته وی او احتیاج ورته نه وی بد ښکاری او قیمت یی لږوی. که چیری په انسان کښی ډیره نیمگړتیا او کمزوری نه وای او عقل ته یی احتیاج نه درلودای عقل او پوهی به د غومره قدر نه درلوده. اوس پوه شوی! چه هر خوار او غریب سړی که ځان ته خپلی یا پنی لږ غوندي گرانی واخلی او دوه یا دری روپی پکښی وغولیري هر څوک ورته احمق وایی. یو بډای که په زر ها وروپی یوه شپه په قمار کښی بایلی احمق نه دی، هغه چه دورځی د شلویا ډیر شور وپوپه سگرتو اور لگوی یا د سینما او تیاتر په تشه ننداره پیسی ورکوی څوک ورته احمق نه وایی، مگر که یو مزدوریو ورځ کار ونکړی او وزگار وگړزی احمق دی ځکه چه بیگاته په کور کښی څه نلری او وږی پاته کیږی. یو بډای په گړندی موټر کښی ډیر لری ځای ته په ښکار پیسی ځی په لاره کښی ډیر تیل مصرف شی، د موټر کمانی ماته شی او تیر هم بچ کاندی مگر د ښکار برابرې رانشی او پس له دوه دری شپونځه یا شپږدانی زرکی له ځان سره کالوته راوړی چه ژوند دغسی تفریح او پام غلطولو ته احتیاج لری او د شوق او ذوق د پاره مال تاوانول ناپوهی نه ده.

کله چې يو بډای يوه ښکلې نفيسه تابلو په ډيرو روپو واخلې يا ځينې انټيک اوزاره شيان د تش نوم لپاره په ډير لږ قيمت رانيسې هغه بل چې يوزوړ قلمی کتاب چې ذوق او صنعت پکښې خرڅ شوی په گرانه بيه اخلي او د هماغه کتاب چاپي نسخې ډيري ارزانه لاس ته راځي ته ووايه چې دغه راز تاوانونه د څه دپاره دي؟
 که غرض معنوی استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کښی هم شته معلومه شوه چې مال تاوانول د نامه او شهرت دپاره، د شوق او ذوق دپاره، دهوا او هوس دپاره حماقت نه دی صفت دی او ستاينه يی کيږي مگر پدی شرط چې سړی خوار او فقير نه وي بډای وي او ډيري پيسی ولری.
 اوس خوبه پوهيدلی ياست چې احمق څوک دی او مونږ چاته احمق وايو؟

نوی درس

چيرته می د چاپه کوم کتاب کښی ولوستل استاذ خپل شاگرد ته دا درس ورکاوه:
 له خدايه ډير خوښ اوسه! چې ته يی بی هنره پيدا کړی او تاته يی هغه استعداد درنکړ چې يوه ورځ د خلقو دپاره لويه بلا درنه جوړه شی ته پدی پوه شه چې خداي ته هماغه څوک ډير نږدی دی چې له ذوق او هنرنه ډير لری وي.
 هغه تند او تيز فکر چې زما په برخه رسيدلی دی ماته په دنيا او آخرت کښی زيان رسوی، اوزما اسایش خرابوی.
 ډير فکر کول ډير بد مرض دی چې په څو تنو پری اختصاص لری که دا مرض خپريدلی ډير ژر به يی دبشر نسل تباہ کړی و.

زه پدی ښه پوه يم چې په ژور فکر او عقل کښی دروغ تباہی ده.

ژور فکر د بشر دپاره طبيعی، کارنه دی.

همدغه شی دی چې په سړی کښی د عمل اقدام وژنی.

هيڅوک هيڅ کار نشی کولی ترڅو چې څه قدر تنگ نظره اولنډه فکره نه وي تفکر د انسان دپاره ډيره لويه بدبختی ده.
 هغه چې لږ فکر کوی يا هيڅ فکر نه کوی په دواړو جهانو کښی کامياب دی. مگر د ډير فکر او عقل خاوندان هر چيرته او هر کله له جسمی او روحی هلاکت سره مخامخ دی.

په رښتيا چې فکر او عقل کښی ډير خباثت پت دی.

پوهه او فلسفه په حقيقت کښی په ذهن باندی د شيطان استيلاء ده.

بشر په اصل کښی يو احمق حيوان دی او دده معنوی ترقی دده د فکری اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

هغه څوک چې د نبوغ او قريحی خاوند دی د معاشرت په درد نه خوری او د معاملي خاوند نه دی.

زه د فکر آزادی له هر څه نه پورته گڼم، هر څوک له ځانه خوابدی کوم مگر خپل ځان او خپل وجدان خوشحاله ساتم.

دری کاله

يو کال موسم ډير ښه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورنه زیات و، اونه کم.

د زميندارو فصلونو ته هيڅ زيان ونه رسیده او للمه ډيره ښه راغله دهقانان ډير خوشحاله و چه فصلونه ډير ښه دي او کال ډير ښه راغلی دی. کله چه درمندونه تيار شوه خلق په رښتيا دغلی په چلو لوستري شوه او په کورونو کښی دغلی ځای نه و. په دغه کال په ملک ارزانی راغله او دغسی ارزانی چا په خوب کښی هم نه وه لیدلی. دغلی خریدار لکه دانخر گل چا په سترگونه لیده زميندارو به تیل او مالگه په عنمو اخسته، جنس به په جنس بدلیده دزميندارو په کور کښی مړی نه و، ویریی و، دوی دپاک خدای په دغی مهربانی خوشحاله نه وو او دشکر په ځای به یی شکایت کاوه، همدغه ناشکری وه چه بل کال هغسی رانغی او غله بیخی ورکه شوه، ځینو به ویل چه تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولگیده.

په دغه کال په وطن باندي قحطی او گرانی راغله، هر څوک به په غلی پسی لالهانده او سرگردانه گرزیده او دچا په کور کښی دمړک لکی نه سپیره کیده. زمينداران بیا خپه و او ډير افسوسونه یی کول چه گرانی او قیمتی ددی کال وای او غله دپروسې کال، مگردا اجتماع محاله وه او دغه کال هم په افسوس او ارماند تیر شو.

دریم کال له دواړو کلونو نه مخالف راغی یعنی دځینو زميندارو غله ډيره زیاته وه او دځینو کښت ته زیان او آبت ورسیده ځکه نرخونه جگ شوه مگر قحطی نه وه، دچا غله چه ډيره وه او په گران نرخ یی وپلورله هغه له ډیری خوشحالی په جامو کښی نه ځاییده او چا چه دخرڅون دپاره غله نه درلوده په کاله یی دغم کانی وریدل. زه دغه وخت په دی پوه شوم چه مونږ ټول نشو خوشحالیدلی او په داسی حال کښی واقع یو، چه که یو خوشحالیري هغه بل به خپه کیږی، یعنی دځینو خوشحالی دځینو نورو د خفگان نوم دی دهمدی لامله وایي چه یو مړنشی بل نه مړیږی.

ددنیا په بازار کښی داسی سودا نشته چه پلورنکی او پیروونکی دواړه گټه وکړی یعنی یو خپل مال گران خرڅ کړی او هغه بل یی ارزانه واخلی په کومه سودا کښی چه سود او زیان نه وی او خریدار یا خرڅوونکی یو هم ونه غولیري یو هم نشی خوشحالیدلی، که یو سپری خپل سل گون لوټ په شلو پنځه گونو بدل کړی په دغه تجارت کښی خوشحالی او خبگان نشته ځکه چه سود او زیان پکښی نشته که یو په حساب کښی و غولیري دی به خپه شی او هغه بل به خوشحالی پیدا شی او س پوه شو چه مونږ په څه خوشحالیري او په څه خپه کیږو؟ که ښه فکر وکړو آیا دیوه گټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما یو ملگری دومره شته او جايداد لری چه جامه او ډوډی ډيره ښه وررسيږی کورلری ځمکه لری باغ لری لنگه غوا ورته ولاړه ده مو تر شته او دهیچا پوروی نه دی په بانک کښی یی هم پیسی پرتي دی او له هری خوا بیغمه معلومیري مگر یو بل سپری له ده نه هرڅه ډیر لری او ځمکی باغونه کورونه نغدی پیسی یی له ده نه زیاتي دی، خپه دی چه زه ولي دغه بل قدرته جايداد نلرم دا بل خوشحاله دی چه له هغه نه ني جايداد ډیردی.

زمونږ اکثر غمونه همدغه رازدی چه دیوه بل سپری له خوشحالی پیدا شویدی او ډیری خوشحالی هم شته چه دنورو له خبگانه پیدا کیږی.

دغه یو چه په زړه جونگره کښی اوسی دغه بل چه په لوړه مانی کښی استوکنه لری. دهغه جونگره وینی ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر وینی ځکه خپه دی که چیري مونږ ټول په جونگره کښی او سیدلی یا ټول په لوړو مانیو کښی وای نه به جونگره دغم کوډی وه نه به لوړه مانی د خوشحالی ځای و.

که حقيقت ته ځير شو ، يو کوډ پدي نه دی خپه چه ولی کوډ دی بلکه پدی غمجن دی چه ولی نوره غوندي نه دی . هغه چه په آس باندي سپوردي او نوريي په مخکيني منډي وهي دآس په سپرلي دومره نه دی خوښ لکه چه دنورو له پلي توب خخه خوند اخلي .

داوه زما ددرو کالو مطالعه چه ته يي په لساعت کښی مطالعه کوی دغه لږه پوهه چه ته ورته په سرسری نظرگوري او ستا په نظر کښی ډيره سادگی لری زما دپاره ډير عميقه فلسفه ده زه په ډيره موده کښی دغه حقيقت ته رسيدلی يم . ته به په گړندی گاډی کښی يوه ځای ته ډير ژر يي تکليفه ورسپری مگر هغه څه چه په لاره کښی يو پلي وینی ته يی پوره نشي ليدای ستا نظريه دغه لاره ډير ژر عبور کوی او کندي کپري داخوا هغه خوانه گوری . ستاسير ډير گړندی دی او په دغومره سرعت کښی دقت او نعمت نه ځایری .

قوی او ضعیف

ددنيا دود او دستور خودادی چه زور ور په کمزوری وهي اوضعیف به دقوی له لاسه په عذاب وی ، مگر په کورونو کښی دمینی او محبت تقاضابل رازده . هلته يو کوچنی ماشوم خپل مشرور ور په څپيره وهي او هغه ورته خاندی یعنی له ټولونه کمزوری په ټولوزور وړدی . ماته دغه کورنی دود او دستور ډير ښه ښکاری اوله خدایه غواړم چه دارواج عام شی . پدی پوهیږم چه په هر کاله کښی همدغه حال دی او په هره کورنی کښی کوچنیان په لویانو زور وراو زړه وړدی . دکبر او ترسا په کاله کښی هم کوچنیانو زور چلیږی او جوړ دنا جوړ په مخکښی منډی وهي مگر چه له کورونونه دباندی وگورونویا قوی په ضعیف مسلط دی . ددنيا طبعی قانون همدغه دی چه غټان اولویان به په وړو اوبیوزلو سوک او څپيره پورته کوی اود قوت خاوند به هیڅ تحمل او حوصله نلری . ددغه ظالمانه قانون دما تولو دپاره چه پاک خدای څه شی پیدا کړه هغه مینه او عاطفه ده . دمینی او محبت په نړی کښی ضعیف او کوچنی دلوی اوقوی له څپير ولاندي ندی ، بلکه کوچنیان په لویانو حکومت کوی اود وړو پادشاهی ده . مونږ ښځه عاجزه بولو ، مگر مینی او محبت ډير زور وړ او پیاوړی ددوی دخوښی اورضاتابع کړیدی . څنگه چه په زړه زما نه کښی دیوان دښاپیرو تابع وو اوس هم دقوت اوقدرت خاوندان ددغه ضعیف اولطیف جنس په مقابل کښی ډير ضعیف معلومیری . که عشق او مینه په مینځکی نه وی نو ددیو اوبنا پیری زور هیڅکله برابرندی . اویوماشوم هیڅ وخت دسپین ډيرو په ډیره لوبی نشی کولای اونه دمشرانوپه اوبوسپريدلی شی . یوه ورځ یوه ماشوم یوغټ سړی له لمنی ټینگنی نیولی و ، او کاله ته یی په زوره بیوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور او دهغه زور برابر نه و ، دماشوم مینی او محبت دماشوم په پنجو کښی دغه قوت ایښی و چه یولوی سړی یی په ځان پسی را ښکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی . که زما فکر صحیح وی اوقوت اوقدرت هماغه دپخوا زمانی دیودی ، او مینه هماغه ښاپیری ده چه دیوان یی له فرمان لاندي و .

که دمینی او عاطفی ماشوم دهرڅنگه لوی سپی گریوان ته لاس واچوی یا یی لمن ټینګه ونیسی څوک ترینه ځان نشی خلاصولی ځکه چه دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.

زه مینه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کښی ځکه ما شومان بولم چه زور او قوت ډیر پخوا پیدا شویدی او انسانی عاطفه انسانی رحم او شفقت وروسته پیدا شوه یعنی هماغه شان چه فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی حیوانی غرایز هم له انسانی عواطفونه ډیر پخوانی دی او دمخه په لحاظ عواطفونه کوچنیان ویلی شو، مگر کوچنیانو ته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چه فرعونان ترینه په خوب کښی هم ویره او بد بد خوبونه وینی. که څوک په دنیا کښی دصلح او سلام غوښتونکی وی او غواړی چه دناروا او ظلم مخه ونیسی نویوه داسی اختراع په کاره چه د عشق او مینی له عنصر نه پکښی کار واخستل شی.

دا اختراع د دماغ کارنه دی د زړه کاردی او د زړه توجه ته ضرورت لری.

پدی باب کښی ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کاره افتخار که هر وخت دنیا ته حاصلیږی نو دشعراو ادب په لمن کښی به وی او د زړو نو په مملکت کښی به پیدا شی.

ښه گټه

قصایې پریږدی. له میرو او پسو نونه بل شان گټه واخلي!

دوریوله پوستکونه پوستینونه مه جوړوی له وړیونه یی ښه توکی جوړکړی.

که تاسی وړین کالی واغونډی، پوستین ته څه حاجت نشته.

هغه وخت چه انسان نه پوهیده دمیرو او وزو پوستکی یی اغوستل، کله چه انسانیت ترقی وکړه او شپون درمی خاوند شو بشمینی پوښی رواج شوه او د زاهد خرکه له وړیو جوړه شوه.

دمیرو او پسو نوله غوښونه د غرو لیوان او پړانگان استفاده کوی او شپانه ترینه یوازی پی او وړی اخلی.

دوحشی او مدنی انسان فرق همدغه دی چه هغه دونی بناخ راماتوی او میوه یی خوری، دی ترینه یوازی میوه ټولوی اوونی ته زیان نه رسوی.

دا گټه ښه گټه ده دانسان گټه باید همدغه رازوی.

دگټی ښه او سمه لاره پیژندل دانسان کاردی، گټه په کار او زیار کیرې اوبی کاره گټه ښه نه ده.

هغه کسان چه دنور و په تیار و درمند و داری غورځوی او دگټی دپاره یی لنډه لار غوره کړیده لاسونه او پښی یی د ترلودی.

تاسی کوبښن وکړی چه گټه له لری ځایه راوړی او د کار برخه پکښی زیاته وی.

هغه چه دکلی په دکان کښی سودا کوی او هغه چه له لری ښاره سودا راوړی په متاع او بها کښی یی ډیر فرق موجود وی.

تاسی پخپلو بانو او بازانو د همسایه گانو چرگوری مه نیسی! دهوا مرغان او د غرونو زړکی اوسیسوی ونیسی.

له نژدی ډنډو نو څخه ناپاکی اوبه مه راوړی لږ لری لارشی له هغه سیند یا له هغی چینی نه رښی او پاکی اوبه راوړی چه رنگ او خونډی ډیر ښه دی.

دا ښه گټه نه ده چه یوه روپی په درورو پو وړکړی او خوشی په خوشی دگټی خاوندان شی.

گټه بايد په غير مستقيم ډول وي او کار پکښې د پردخل ولري.
 په مستقيم ډول هيڅوک څره او پارو د غلي په کندوانو کښې نه اچوي مگر هغه غله چه له همدغه ناپاک جنس څخه
 د کار په وسيله پيدا کيږي پا که او حلاله ده.
 لنډه دا چه بي کاره گټه که په غلاوي که په سوال وي که په زوروي انسان ته نه بنايي او هغه گټه چه په کار او زيار پيدا
 کيږي ډيره ښه گټه ده.
 نوراشي! چه کار وکړو او هرڅه په کار پيدا کړو.
 ښه کار او ښه عمل دخداي (ج) په دربار کښې ډير قدر لري او په مثقالونو خرڅيږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځينو کورونو ته ولاړم چه د ښايست او ښکلا پکښې هيڅ نيمگړتيا نه وه اوله ډيري خيالوري ناوي نه يي
 هم ډول او سنگار زيات معلوميد.
 د کور په نقشه او هندسي شکل کښې د جمال مظاهر له ورايه معلوم و، رنگ آميزي په ذوق او سليقه برابره وه.
 د کور پردی ډيري ښکلی وي.
 قاليني ميزونه، چوکی او هرڅه ډير نفيس او ښکلی معلوميد.
 راز راز ميوې په بلوري لوبڼو کښې ايښي وي او بي له اشتها نه د بل شي نيستی نه وه.
 د ثروت او غنا ټولي کرشمې موجودې وي.
 عيش او نعمت لکه د سيد محمود پاچا لټان له دغه کاله څخه نه وتل.
 که د دنيا جنت ورته وو ايم څه ډيره مبالغه به نه وي مگر د و مره فرق و، چه ډيرو غټو گنهگارو ته يي وربيرته و او ساده
 مسلمانان نشو ورتلي.
 هلته ماته د افکر پيدا شو چه مونږ ولي هغو کورونو ته نه ورځو چه دغه راز شيان پکښې نشته او يوازي همدردی
 او انساني عاطفه سړی ورولی کله چه له دغه کاله په خيبر او و تم نو فکر می کاوه چه چاته ورشم او څوک ووينم؟ پدی
 کښې يو فقير وطن دوست سترگو ته ودریده چه نس يي وري مگر سترگی يي ډيري مړی وي، په کور کښې يي هيڅ نه
 و، مگر په زړه کښې يي دوطن مينه او د خدمت آرزو ډيره زياته وه.
 زه چه دهغه دروازی ته ورسيدم پنځه تنه نور هم به په دروازه کښې وه دريدل د کور خاوند د دروازی په ټکولور او وت
 اوله مونږ سره يي په ډيره مينه روغې وکړ، دهغه له وضع دا معلوميد چه له مونږ سره پخپل کور کښې کښينا ستوته
 نه دی جوړ او غواړي چه خبره په ولاړو پښو خلاصه شي مگر زموږ زړه غوښتل چه څه شيبه ورسره کښينا او دده له
 حاله ځان ښه خبر کړو، هغه له ناکامه مونږ پخپل کاله ته بوتلود کاله په مخکښي يوزړه چوکی او يوزوړ شکيدلی کت
 پروت و، چه خاص دمیلمنود پاره و، اوبی له ملیمه څخه يي دیوه پوزی تحمل هم نه درلود مونږ دوه دري تنه دکټ په
 بازوگانو کښينا ستواو نور په خاورو کښينا ستل څو دقيقی چه تيري شوی هغه مونږ رخصت کړو او نور يي ونه غوښتل
 چه خپل اشنايان په سپيره ډاگ کښينوي.
 پدی کاله کښې داختر ورځ لکه دروژی ورځ داسی وه او په تمامه معنی دیوه غريب سړی کورو.

دده درويشانه ژوند اوصبر و قناعت ماته ډير معظم او محترم بنکاریده اوله ځانه سره می ویل هغه افتخار چه ددی کاله په برخه رسیدلی دی هغه بل کورترینه محروم دی. هلمته که غنا او ثروت خپل زیب اوزینت نبی دلته تقوا او پاک کنفسی خپل شهامت خرگندوی او قلندرانه استغنی سترگوته درپیری.

دا هغه سړی دی چه دیوه شرکت لویه سرمایه یی په لاس کنبی وه او کله به یی دوه لوی ریاستونه په اختیار کنبی وو. که چیری ده ناجایزه استفاده کولی یایی جایزه استفاده هم پوره کړی وای نن به دغسی نه و او دده دکوټو فرش به دنیستی باد دومره ژر نه وای وری.

مگرگوری چه پدی سړی باندي زړه ونه سیزی او په حقارت ورته هیڅکله ونه گوری. زه هم دا حال ددی دپاره نه لیکم چه دچا ترحم ورته جلب کړم ځکه چه دی دنیاته په حقارت گوری اوله ده سره دبی نیازی غروړ ملگری دی.

دده په نظر کنبی خپله تقوا ډیره درنه معلومیری. دی ځانته په ډیر درانه نظرگوری او نوروته هم ډیر دروند بنکاری.

مونږ باید په هغه چا زړه و سیزو چه له ډیر مال او دولت سره هم ځانته دغه حیثیت او شخصیت نشی پیدا کولی یعنی په لوړ مقام کنبی خلقوته تیت معلومیری او په ډیر لوی کور کنبی هر چاته وړوکی په نظر ورځی هغه څوک غزه النفس لری او د خلقو په نظر کنبی دشخصیت خاوند دی په هغه زړه سوی نه دی په کار.

خرقه پوشو په خرقه کنبی موندلی * هغه خط چه په دنیا کنبی دنیا دار کا

خانی لاره

په موټر کنبی سپاره وو، یو خانزاده غوندي سړی هم په موټر کنبی ناست و، د تیروخت زړی قیصی یی کولی. هغه وویل: پخوا موټرونه نه و، مونږ به په اسونو سپاره وو نو کرانوبه مو په مخکینی منډی وهلی. هغه وخت خان او غریب معلوم و، خانزاده او دآب سړی پیژندل کیده عام او خاص یورنگه نه وو. اوس هر سړی په موټر کنبی سپیری، او نو کردبادار له څنگه ناست وی. چه موټرونه راغله او غریبان پکنبی سپاره شوه خانی لاره. او باداری بی رونقه شوه. د خان قصه ډیره اوږده وه خود مطلب ټکی داو، چه خانی لاره ځکه چه خواران او غریبان په موټر و کنبی سپاره شوه.

یوازی

ماشومان، ځوانان، سپین زیری دپسرلی میلی ته روان و، زه هم له دوی سره ولاړم او په ډیرو گڼو خلقو کنبی ننوتم. هلمته دپنبی اینودو ځای نه و، اوبی حسابه مخلوق راغونډوو. نه پوهیږم چاله مانه پوښتنه وکړه چه ته یوازی یی که څوک درسره شته؟ ما وویل: زه یوازی یم. همدغه وخت زه دیوازی په معنی پوه شوم او داراته معلومه شوه چه په ډیرو گڼو خلقو کنبی هم سړی یوازی ویلی شی.

فاتح

سکندر له ډير قوت او ډيرو لښکرو سره بنا رته راغی د بنا رله خلقو سره یی خوځله زورور جنگو وکړه. له دواړو خواوو نه ډير خلق ووژل شوه، ډيري وینی توی شوی، ډيري ککری له پښو لاندی شوی، وروسته له ډيرو جگړو هغه دمړوپه سرونو پښی کیښودی او دلوی فاتح په حیث بنا رته ننوت. دی ډير په قهر و، ده غوښتل چه بنا رلوټ کړی ځکه چه په بنا ر کښی یو پټ قوت موجود و چه ده ورسره مقابله نشوه کولی.

دی چه بنا رته ننوت په یوی ډيري ښکلی پیغلی یی سترگی ونښتی او په یو ځل لیدوی زړه بایلود. څوک چه بی زړه شی هغه بیا جنگ او جگړه نشی کولی ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغی پیغلی ته وسپاره.

دغه لوی فاتح چه د عشق او مینی په پنجو کښی گیر شو، بل راز شو او دخپلی معشوقی د خوښی د پاره یی د بنا ر د خلقو خدمت ته ملا وټرله.

دغه وخت دا معلومه شوه چه دی فاتح نه وفاتح بل څوک و.

دی پدی نه پوهیده چه ډير زور او قوت خپل ځان یوه قوت او قدرت ته سپاری چه له سلطان او شهنشا نه د خلقو خدمتگار جوړوی.

په رښتیا چه د عشق مقام ته رسیدل هم څه آسانه کار نه دی او د ښکلا په دربار کښی پادشاهی هم په تعظیم او احترام سر تیتوی.

هلته محمود د ایاز تابع دی او سکندر هم په یوه نظر بل راز کیرې او قهر و غضب خپل ځای مینی او محبت ته پریردی.

لباس

بدرنگه خیاط و، مگر کاری بنایسته و او کالی یی ډير ښه گڼدل.

د فیشن خاوندانو خپلی دریشی به په بل چانه جوړولی، هر چا به ویل چه فلانکی ډير ښه خیاط دی، دده په شان ښه لباس بل څوک نشی جوړولی.

دغه هنر پدغه سړی کښی ډير غرور او تند خوی پیدا کړی و، یعنی څومره چه دده څیره سپی وه هغومره یی خوی هم د سپی و مگرد غود و و سپو د چامخه نشوه نیولی او د خلقو هجوم په ده باندي ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چه صنعت او هنر په ده باندي د ښه خیاط نوم ایښی و.

که دغه سړی له دغی ناشولته څیری او خپل بد عادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بد بخته انسان بل نو، یا به دی هغه وخت د ښه سلوک او ښه خبری خاوند و او سیرت به یی بلا راز و، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و، مگر اوس دده هنر او کمال ښه خوی ته ضرورت نلری او دده په بد خوی او بده څیره یی ډيره ښه پرده غوړولی ده ځکه هر چا ته ښه ښکاری او هر څوک ورته په قدر او عزت گوری.

فن او صنعت ډير ښکلی شاگردان دده لاس لاندی کړه او د ډيرو ښکلود قدا و اندام اندازه اخلی.

زه دغه خياط پدی حقيقت ډير بڼه پوه کړم چه دانسان حقيقت په صنعت او هنر پيښېرې ځکه دغه سپرې د خلق په نظر کښې محبوب دی او هر څوک يې د زړه ساتلو کوښښ کوی.

هماغه شان چه يو بدرنگه مخ له بنايسته پلواندی پت دی او د هر چا نظر ځانته راکاږي دا خياط هم د بڼه لباس په جوړولو کښې پت دی چه څوک يې حقيقت ته نه گوري کار او لياقت ته يې گوري.

د بڼه لباس اغوستل خوپه ځای پريږده جوړول يې هم د غومره اثر لري چه بد بڼه کولی شي.

لباس په لومړي وخت کښې د ځان پتولو د پاره جوړ شو، چه پخوا يې بنايست هم پتپاوه او د ښکلا مخه يې نيوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چه دانسان اصلی او حقيقي بنايست يې له هر چانه هير کړ او د طاوس د بڼو کار ترينه واخستل شو.

دانسان لباسونه ډير زيات او خورازه دی چه ځينو ته مونږ د لباس په نظر نه گورو هغه بنايست او ښکليتوب چه دانسان په صورت او څيره کښې ويني له يوه لباس نه زيات قيمت نلري که څه هم په ډير جگ نرخ خرڅيږي اوله انسان نه يې قيمت ډير لوړ شويدي.

په دغه قيمتي لباس کښې هم دانسان عيونه پت دی او ستار العيوب دا ښکلی پرده دسترد پاره دانسان په معايبو اچولی ده.

هغه چه مونږ ورته خوبان وايو او ډير ښکلی په نظر راځي مونږ پري زړونه بايلو او عشق ورسره لرو مگر پدی نه پوهيږو چه څومره بد څو يونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکليتوب کښې پت دی، که دا خري او دا عادت په بل چه کښې وي ډير بد ورته گورو مگر دلته د صورت بنايست د سيرت عيب پت کړي او په همدغه وجه دليلی سپي دمجنون په نظر کښې بناغلی دی.

دهمدی لامله دمعشو قوجفا له وفانه بنايسته ده او د ښکلو ظلم او ستم د ظالمانو ظلم غوندي بدرنگه نه وي.

مونږ علاوه په دغو ظاهري لباسونو معنوی لباسونه هم ځان ته پيدا کړي دی چه يوله بله پکښې ځان پتوو او په دغه وسيله خپل حقيقت له پوهانو او هونبنيارانو نه هم پت ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هونبنياری ده چه د علم او معرفت په نامه ياد يږي.

هغه چه زمونږ په نظر کښې عالم، فيلسوف يا اديب او هنرمند معلوم يږي دهغه عيونه د علم او پوهی له پردی لاندي پت دی چه مونږ يې بڼه نه ويني ياي ډير بڼه ويناو نقص راته کمال معلوم يږي.

څنگه چه فصاحت او بلاغت کله حق ناحقه کوی او غلط صحيح بڼی د فصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډيرو عيونو سره زمونږ په نظر کښې بناغلی ښکاري او اصل حقيقت يې رانه پت دی.

هو! د جمال او کمال خاوندان او د علم او ميني صاحبان ډيرو ښکلو او بنايسته پردو تر شاپت دی چه مونږ يې اصلی بڼه نشوليدلی.

د منطق او بيان خاوندان خپله بدی هم نيکی بنودلی شي او د بل نيکی بدرنگولی شي.

ددی عصر سحر او جادو به په دغه ډول زمونږ په سترگو او نظر لوبی کوی.

ډيروخت په کاردی چه انسان طلسم هم مات کړي او حقيقت ته ورسپړي ياله يوبل طلسم او بل سحر سره مخامخ شي.

مونږ اوس انسان نه وينيوا دانسان رنگ او صورت وينيوا يې په وينا او خبرو کښې گورو که ډيرو پاندي لار شونو کار او هنري وينو.

د انسان حقيقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت او بلاغت نه دی، په کار او صنعت کېنې هم د انسان فطرت او نفسي کيفيات څوک نشي ليدای.

د اتول شيان د انساني حقيقت د پټولو او ښه ښودلو رنگ رنگ لباسونه او حجابونه دی.

د انسان غرايز او خويونه د انسان اصلي حقيقت دی چه ډيرې پردې يې په مخ پرته دی.

انسان پس له مړينې په قبر کېنې هم بې پردې نشي او سيدلي او چيرته چه دی نه ځان ويني او نه بل ويني بيا هم بايد په کفن کېنې پټ وي ځکه چه دده ټول عزت او حرمت پدې کېنې دی چه بې پردې نشي او څوک يې بې پردې ونه ويني.

هغه انسان چه په عبادت کېنې يې ريا پټه ده، په هو ښياري کېنې يې ښيطانت پټ دی او سخاوت يې هم ديوه داسې پټ تجارت نوم دی چه له گمرکي محصولاتو نه هم معافيت لري هغه ترقيامته له نورو نه ځان پټولي شي.

د استر لکه د ښځو حجاب او حيا هغه شي نه دی چه د مدنيت او تجدد شمال يې له مخه لري کړي.

په دغه ستر ډير بې پردې خلق هم ډير ټينگ دی.

چيرته چه دنن جامې ډيرې لنډې شويدي او خلق د صورت د ډبريندو لود ډير هو سي لري هلته هم د انسان سيرت او حقيقت په ډير وپردو کېنې پټ دی.

په انسان کېنې ځيني ضعيفي جنبې شته چه له ډيرې حيا نه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښي او انسان ورته له ډير خجالته سم نشي کتلي همدغه سبب دی چه هر څوک خپل ځيني شيان هيروي او خپلو عيبونو ته داسې اصلاحي رنگونه ورکوي چه پخپل ځان يې گمان بل رازشي او خپل شعور هم وغولوي.

نن د انسان څيره په تلويزيون کېنې له ډير لري ځايه ښکاري مگر د انسان معنوي څيره او باطني تصوير د و مره پټ دی چه سرې پخپله خپل ځان پوره نشي ليدای بلکه خپل عکس د نورو په نظر کېنې ويني. که چاته ښه ويل هغه ځان ښه گڼي او خوشحاليري که خلقو څوک بدو و گانه له بدو خلقو سره په زندان کېنې لويږي که څه هم يوسف يا سقراط وي.

همدغه وجه ده چه له ډيرو خلقو نه دستايونکو په ستاينو او د متمليقينو په منطق ځانونه ورکيږي او خپل شان بل شان ويني.

دهمدغي اغيزې په سبب اوس د ځينورنځورانو علاج په خبرو کوي او ډاکتران ورته وايي چه ډير ښه يې او هيڅ مرض درکېنې نشته يعنې دغه د درو غو شاهدي ناروغه هم ښه کولي شي او يو طبي علاج گرزيدلي دی.

زه دامنم چه په دنيا کېنې ښه او بد شته مگر د ښو او بدو په پيژندلو کېنې د و مره سو دا يې شوي يم چه دغه تميرانه ورک شوي غوندي دي.

کيدای شي چه مونږ ډيرو کسانو ته په درو غو ښه ووايو او هغه ښه شي يا ډير ښه بدو گڼو او هغه بد شي ځکه چه زمونږ ښه او بد زمونږ د تصور او تفکر نومونه دی نه د حقايقو.

مونږ هغه چاته ښه وايو چه زمونږ په او نظر کېنې ښه وي نه دا چه په خارج کېنې ښه وي يا بې حقيقت ښه وي.

مونږ څو سوه او څو زره کاله پخوا هم ښو او بدو په نامه ځيني شيان له ځينو نه ښه گڼل او اوس هم ښه او بد يو راز نه گڼو، ښايي چه بد ښه وگڼو او ښو ته بد ووايو او په همدغسي تمير ځان له بې تميزي وژغورو.

مونږ ظلم بد گڼو او عدالت خو ښو مگر ځيني مظالم راته د عدالت په خيښودل شويدي او ډيرو بدو خلقو راته ځانونه ښه ښکاره کړيدي، يعنې منطق او استدلال، ريا او تذویر، تعرا و ادب، عقل او فلسفي، عرف او عادت، سياست او تمدن کله له سمې لارې نه اړولي يو او زمونږ په شعور او احساس يې هر راز لوبې کړيدي.

دا کار هر کله او هر چیرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړیدي احمقان او ساده گان د خدای (ج) له دغسی سترو گناهونو ساتلی دی. که مونږ له بناړونو او مدنی دنیا نه په څنگ شو او نا پوهانو ته ور شو هغوی خپل ځانونه له نورو نه دومره نه دی پټ کړی. د هغوی اعراض او مطالب دومره لوخ دی لکه د متمدنو خلقو میرمینی. هغوی د حقایقو په پتولو کښی ډیره لږه برخه لری او ژبی بی له زړونو سره ډیر غدر او خیانت نه کوی. هلته دوستی او دښمنی، گناه او تعدی، ظلم او رحم ځان بل راز نه بی، ریا او تګی د هغوی کاله ته ډیره لاره نلری. هلته د صداقت ځای سیاست نه دی نیولی. هغه خلق ډیر لباستی خلق نه دی او په ډیر ساده لباس کښی ژوند کوی.

خیرات

ډیر غټ سپری مړ و او په بدرگه کښی بی ډیر پسونه غوایان او چرگان حلال شوه. دا خیرات ډیر لوی او زورور خیرات وه چه د شاهانه میلستیا رنگ بی درلود. د خیرات د انتظام د پاره ډیر خلق مقرر و او ډیر وښو او شپز انو پخلی کاوه د خدای در رضاد پاره راز راز نعمتونه او هر رنگه طعامونه تیار شوه. خلق لکه میلمانه په تگتو نو راو بلل شوه او د هر چا ځای معلوم و. هغه چه په گړند یوگا ډو کښی راغلل دننه قصر ته ننوتل. د خانانو او ملکانو د پاره بیل ځای و. مامورین او میرزایان گونبی ناست و د سوداگرو اوزمیندارو د پاره بل ځای جوړ شوی و. هر چاته د هغه په اندازه برابره ډو ډی راتله. د هر چا درجه او مرتبه معلومه وه. د عامو وگړو د پاره غټی وریجی وی اوله معتبرونه بیل ناست و و. ځینی خواران او فقیران که څه هم وږی پاته شوه او چاهلته پری نښودل مگر د آب او عزت خلق په ډیر ښه شان عذر شوه او د زور و قدر او عزت پوره وشو. ددی خیرات قصی تر ډیره وخته کیدلی او هر چا به ویل چه دیر زورور خیرات و و ډیری پیسی پکښی ولگیدلی. هلته یوړوند او یوشل ناست و، هغوی و ویل افسوس چه زمونږ برخه پکښی نه وه او مونږ هلته چا پری نښود و.

د زیارت ډیوی

د جمعی مبارکه شپه وه، خلق زیارت ته را بلل او شمع به بی بلولی، ځینو به په خاورینو ډیو و کښی تیل اچول او ډیوی بی لگولی، په زیارت کښی ډیری ډیوی روښانه شوی او خلق بیرته خپلو کورونو ته لاړل.

هلته هيڅوک پاته نشوه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلې وي زه چه کور او کلي ته راغلم په کلي کښې د غريبانو کورونه تياره و. هغوی تيل نه درلوده ځکه په تورتم کښې ناست و. څوک چه په ثواب پسې گرزیده ټولو دزيارت ډيوې ولگولې او د خوارانو غريبانو له حاله ناخبره و. هو! د غريبانو په کورونو کښې تياره وه ځکه چانه ليدل. په دوی باندې يواځې د خدای نظر و او بس. ددوی ډيوې دې خدای ولگوي مونږ به دزيارت ډيوې بلو و.

دمزار لوجه

کوپه کور او کلي په لې به گرځيدمه او د خدای په نامه به می څه غوښتل چا به يوموتی نا پاکه غله را کړه او چا به سوی ډوډی را کوله. ډيرو کورونو به ځواب را کاوه او ځينو به په دروازه کښې هم نه پريښودم څو ورځی ديوه اوبل له درگاه نه وړې او بينو را غلم. هيچا هيڅ رانکړه، له ټولو خلقونه می زړه بد شو، دنيا ته می په کرکه وکتل، خدای ته می رجوع وکړه او په دغی کوټنی (قبر) کښې پريوتم. هغه چه زه به يې په دروازه کښې چا نه پريښودم او س ما ته لاس په نامه ولاړوی له مانه څه غواړی. زما په نامه زما کوټنی ته هرڅه راوړی او د خدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوی مړی هم نه ورکوی.

لياقت

يوه ويل: دغه مدير د وزارت لياقت لری او هغه وزير يې لياقته لوړ مقام ته ختلی دی. زما ملگری پدی خبره هغومره خوشحاله شولکه زه چه خپه شوم. ما ويل لياقت بايد دومره بی قدره نشی. هغه ويل ديو مملکت د ترقی او لوړتيا لوی دليل همدغه دی چه لياقت پکښې ډير قيمت ونه لری، چيرته چه علم او پوهه ډيره ترقی وکړی هلته بيا ډاکتران او پوهان ځان ته کار او ډوډی نشی پيدا کولی او دلور و شهادت نامو خاوندان يا وزگار گززی يا چيرته ټيپرا وگاززی خرڅوی. په مترقی هیوادونو کښې يو پوليس يا ډير يور هم لوړ تعليم لری او يو دهقان د کرهني په کار کښې زمونږ له ريس زراعت نه ډير پوه معلوميری، دلته چه لياقت ډير لږ دی اوله لږو خلقو سره دی نويو سپری په لږ غوندي پوهه خدای نظر خان شی او لوړ مقام ته څیژی، زه په دی ارمان يم چه زمونږ په هیواد کښې هم لياقت ډير ارزانه شی اوله خارج نه يوه عالی شهادت تمامه راوړل څه ډير قيمت ونلری. زه به هغه وخت ډير خوښ يم چه يو سپری د وزارت لياقت ولری او په ډير ټيټه رتبه کار وکړی. زما ملگری د خبرو په چل ډير ښه پوهیده او د بل په خوله کښې يې خبره وچوله ما ته د څه ويلو موقع ډيره لږه پيدا کیده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدی نه يم خوابدی چه يو مديردوزارت لياقت لری او وزيرنه دی ځکه چه وزارتونه هر چيرته لږدی اولايق کسان بايد په هرځای کښی دومره ډيروی چه هريوه ته مديريت هم ونه رسيږی مگر دا بله خبره که رښتيا وی چه یوسړی بی لياقته لوړ مقام ته ختلی دی په ډيري خوابدی ارزی او د لياقت په دغسی بی پتی په سروسرگوژړل په کاردی، که چیری دهيواد ټول کارونه د لياقتو خلقو په لاس کښی وی او ځینی لايق او وړ کسان وزگار پاته شی یا دهقانی وکړی څه بده خبره نه ده.

هغه وويل زه نه پوهيږم چه ته لياقت څه ته وایی ځکه چه سياسي او اداري لياقت لکه د بوډی ټال مختلف رنگونه لری او يوهوایی نمایش ورته ویلی شو.

د لياقت لکه علمی او فنی لياقت يوتا کلی او معين شکل نلری چه هر چيرته او هر کله هر چاته يوشان ښکاره شی او ټول ورته په يوه نظروگوری.

ته دا ومنه چه علمی او فنی لياقت، سياسي او اداري لياقت، اخلاقی او روحی لياقت يو له بله فرق لری او دغه ټول لياقتونه په يوه سړی کښی ډير لږ جمع کيږی.

د اښه کار نه دی چه مونږ له هر سياسي او اداري شخص نه دا اخلاقی لوړتيا انتظار ولرو یا ترينه علمی او فنی لياقت وغواړو.

د يوه سياستمدار او اداره چی سړی لياقت دادی چه خلقوته ځان او جهان په بل رازوښی او څه چه ځانته روا گڼی دنورود پاره بی ناروا وگڼی، يعنی په خپله هره شپه قمارووهی او نورو جوارگروته سزا ورکړی، دی دبزم په مجلس کښی هر څه وکړی او په نورو باندی ټنگ تکوودروی.

پخپله نه انجنیروی او نه مهندس مگر علمی او فنی کسانو ته لازمه هدايات ورکړی او به کاريی واچوی، ده په کوم مکتب یا مدرسه کښی څه نه وی لوستی مگر د ښوونځيو امتحانونه واخلی او ښوونکو ته د علم او معارف په باب گټوری ويناوی وکړی.

ده ويل ما دخپل ماموریت په وخت کښی خپل لوی لوی آمران وليدل چه دمطبوعاتی چارو په باب بی ما ته هدايتونه را کول مگر دغه کلمه بی (مطبوعاتی) ليکله، دا خترو نو په ورځ به بی پخپلورسمی نطقونو کښی د عدالت گستر په ځای رعیت گسترو ویلی.

ښه می په یاددی چه يوه ورځ چا دده د پاره ميلمستيا کړی وه چه هر څه دیرزیات و، مگر د کیفیت په لحاظ بی خونده نه وه، هلته يوه مدیر وويل دا ميلمستيا د کمیت په لصاظ دستا ينی ورډه مگر د کیفیت په لحاظ بی مزه نشته زمونږ آمر چه دیر لوی کار دار و مگر د کم او کیف په معنی ښه نه پوهیده هغه ته وويل چه: (کمیت نگو کثرت بگو) زه دغه وخت پدی پوه شوم چه اداري او سياسي اشخاص علم ته ډیر احتیاج نلری دوی پخپل قوت او قدرت لوړ مقام ته رسيدلی شی او پوهه د لاس لاندی خلقو د پاره ډیره په کار ده.

ماته دا معلومه شوه چه علم عادی لياقت دی او قوت د فوق العاده لياقت نوم دی، په فوق العاده لياقتونو کښی ځینی هغه لياقتونه هم داخل دی چه هر څوک بی نشی لیدی او بلا تشبیه له سحر او ساحری سره شباهت لری چه زرنګ، چلاکی، خودنمایی او عوام فریبی ورته ويل کيږی او د چانس او تصادف برخه پکښی زیاته ده. کوم قوت او قدرت چه د اداري او سياسي کسانو په برخه رسيدلی دی هغه د يوه روحی تاثیر په وجه د فوق العاده لياقت رنگ پیدا کوی او د جلال او عظمت په رڼا کښی دیر معمولی لياقتونه فوق العاده معلوميږی.

که ښه فکر وکړو او ووهنه غولېرونو لياقت او کفايت د زور او قوت دوهم نوم دی او علمي يا فني لياقت په هروخت او په هر ځای کېښي د قوت او قدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطو که په هر ځای کېښي وی د سکندر لاس لاندی نه وی او سقراط به په زندان کېښي د زهر وکنډول په سراپوی.

هغه کسان چه اوس په مدني دنيا کېښي د ديموکراسي په اساس د آرا په کثرت لور مقامونه نيسي هغه هم په علمي لحاظ لور خلق نه وی بلکه له ځينو نورو نه بي لياقت ښکته وی په اخلاقي لحاظ هم دوی په نورو څه تفوق نلري مگر په يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانو نه ميدان وړی او په ځينو پټيو وسايلو يا غولو و نکوشيانو عمومي توجه ځانته رااړوی.

دا د منلو خبره ده چه ځان د خلقو په سترگو کېښي ښه ښودل او لور مقام ته رسيدل ډير ځله د خلقو د غولولو او ځان بل راز ښودلو نتيجه وی او ډير لږ کسان دی چه د يوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالی مقام ته رسيدی او په اخلاقي فضائل په عالم کېښي محبوبيت پيدا کوی.

يو اجتماعي عالم د خپل علمي تحقيق په رڼا کېښي وايی

هغه څوک چه په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعني له خود پرستي له تعصب له خطا کاري او له رڼا او دروغونه خلاص وی له اجتماع سره به هيڅکله موافقت ونشي کړی او هره کوره به انزوا اختيار کړی.

که دغه خبره رښتيا وگڼو نو هغه لياقت چه خلق بي خوښوی او په خلقو اغيزه لري بله قيافه پيدا کوی او داسی مثال لري لکه چه يو بدرنگه مخ په ډول او سنگار ښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چه ځيني بدرنگه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي او ځيني ښايسته مخونه چه د حيا او عفت په پرده کېښي پټ دی د چا توجه نه جلبوی.

لياقت کله لکه لور برج له ډير لري ځايه نظر جلبوی مگر هيڅ پکښي نه وی او بي له نموده نور څه نلري.

کله کله وړانه کنډواله گنجونه پکښي وی او څوک بي نه ويښي.

ما دغه راز ډير مختلف او متضاد لياقتونه ليدلی دی او پوهيږم چه هر لياقت ښاغلی نه دی.

ډير خلق دا هم لياقت بولی چه سپری قليه روپي په بازار کېښي وچلوی او په يوه روپي د دوو روپو مال واخلی ځکه په لياقت باندي ډيره ښه عقیده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه د غلام مال که هر څومره قيمتي وی ارزانه او بي قيمته معلوميری.

کوچنيان

زه نه پوهيږم چه و مونږ ولی کوچنيانوته په کوچني نظر گورو، يعني ولی ځانونه لوی گڼو او دوی کوچني بولو؟ ښايی چه پدی خبره زه ساده غوندی ښکاره شم اوزما دغه خبره د کوچنيانو خبره وی مگر څه وکړم زه په رښتيا تراوسه ښه نه يم پوه شوی چه لوی څوک دی او کوچني څوک دی؟ ځيني کسان چه دلويوالي دعوه کوی او ځانونه لوی گڼی ماته کوچني او واره په نظر راځی.

ښايي چه ددی سبب همدغه وی چه زه پخپله کو چنی یم.
 دیوه کو چنی ماشوم زمکه او اسمان هم ډیر لوی نه وی او لمريا سپوږمې ورته یو ټیکلی ښکاره کیږي.
 د دنیا لکونه او کروړونه هم د ماشومانو په نظر کښی له خوشلونه زیات نه دی او هرڅه کم په نظر ورځي.
 پاته شوه د ابله خبره چه کو چنیان زما په نظر کښی خدای ولی لوی کړیدی او زه څله هغه چاته په لویوالی قایل یم چه
 نوروته واپه معلومیري.
 د احم بی دلیل نه ده، زه په ماشومانو کښی ځینی د اسی لوی خویونه سترصفتونه وینم چه هغه (ستا سو په اصطلاح په
 ډیرو لویانو کښی نشته)
 هغه کسان چه لوی لری او ځانونه ورته لوی او زورور معلومیري دخپلی کینی او بغض په مقابل کښی ډیر کمزوری
 دی.
 که زه او ته هرڅومره لوی شو او قوت و مومو پخپلو غلیمانو رحم نشو کولی.
 زورورو باندي قهراو غضب ډیر زوروروی مگر ماشومان دغه راز نه دی هغوی په زړونو کښی که کله عناد او کینه
 پیدا شی ډیر ژری محوه کولی شی او یوه شیبه وروسته له هغه چا سره مینه کوچه یو ساعت دمخه بی ورسره منگولی
 لگولی.
 د اکار لویان نشی کولای، لوی خلق دخپل قهراو غضب په مقابل کښی ډیرواړه او ډیر کمزوری دی.
 دا زور او قوت د کو چنیانو په برخه رسیدلی دی چه د حسد او عناد اورمپرکړی او دا جهنم په گلزار بدل کاندی.
 د دنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چه د لویانو ملا ماتوی په کوچنیانو ډیر تسلط نلری او د حوادثو ډیره زوروره
 سیلی ددوی له شونډو خندا او خوشحالی نشی وړلی.
 دوی په همدغه جگړه کښی خپل کاغذی پتنگان په هوا کوی او خاندی ددوی تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس
 جوړولی شی او مونږ په جنت کښی هم له مارانو اولپمانو نشو خلاصیدی.
 دوی په ډیر لږ څه ډیر خوشحالیږی یعنی ډیره زیاته خوشحالی په ډیر لږ شی اخستلی شی مگر لویان په ډیر څه هغومره
 نه خوشحالیږی.
 پدی سودا دوی له هر چانه ښه پوهیدلی دی او نور پکښی غولیدلی دی.
 د کوچنیانو په زړه کښی چه هرڅه وی هغه په خوله هم ویل شی مگر لویانو ته دغه حق پوره حاصل ندی.
 دا اجتماع اداب او قیود، عرف او عادت، اصول او قوانین په لویانو حکومت کوی او کوچنیان د عقل له غلامی نه هم
 خلاص دی.
 دا خبره صحیح ده چه انسان اول په جنت کښی و، وروسته بیا دغه نیمگړی جهان ته راغی.
 دهر ماشوم سرگذشت همدغه دی، ماشومان او کوچنیان ټول جنت کښی دی، دمورغیر د ماشوم دپاره جنت دی،
 دمیندوتیونه دشیدولښتی دی دحیات اوبه همدغه سپینی پی دی چه دمیندوله تور وپلوونولاندی پتی دی.
 ترڅو چه ماشوم ماشوم دی اوله اندیښنو سره نه دی آشنا د دنیا له غمونونه د اسی بی غمه دی لکه چه پدی دنیا کښی
 بیخی نه وی او په بل جهان کښی اوسی.
 کله چی له دغه معصومیت نه لږ غوندی لری شی او شیطان بی وغولوی نوله جنت نه بهرشی او دنیا ته راشی.
 اوس پوه شوی! چه بلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره آشنا کیدل او غولیدل دی.

جگ بر جونه

د کلا بر جونه او ديوالونه ډير جگ و، د کلا شاوخوا خندق ډير ژورو. له دغه جگوالی سره دغه ټيټوالي ترلی و او دلور ټيا راز په همدغه گنبد ه کنبی پټ و. ترڅو چه يو ځای ډير ژور نشی د چا بر جونه نه جيگيری. ديوه لوریدل او دبل ټيټیدل يوله بله ترلی دی. دا جگ بر جونه هر چاله لری لیدل مگر دا لويه کنده له لری چانه لیده او نژدی خلقو هم ډير پام ورته نه و. زمونږ سترگی له ډير لری ځایه اورځلی او جگ بر جونه وینی مگر ژوری څاگانی اولویی کندي څو قدمه هغه خزانه وینی. ددی هسکوديوالونو اولور و بر جونو خټه له همدغه ټيټ ځایه اخستل شويده دا خټه د سنډا له پنبولاندي پخه شوه او ډيرو خلقوپه لټو ووهله بی له دینه دا ديوالونه او بر جونه نه لوریده. يوه لور مقام ته رسيدل دغه راز کارونه په مخکنبی لری او ټيټ همدغسی جيگيری. د دنیا جاه و جلال، عزت او منزلت هماغه لور بر جونه دی چه سرگذشت بی له ډير ټيټ ځایه شروع کيری. کوم سر چه ډير و خلقوپه مخکنبی په تعظیم ټيټ شی نور سرونه ورته په احترام نه ټيټيری. هغه چه بل ته لاس په نامه نه وی ولاړ نورو ورته لاس په نامه نه دريری. دا هغه پور دی چه سپری بی يوه ته ورکوی اوله بل نه بی غواړی. که دا خبره تاسی نشی منلی نوراشی د خان نوکران وگوری! هغه چه د خان په مخکنبی خپل سر ډير ټيټوی په نورو باندي ډير تفوق لری او درجه بی لورده ده. هغه آس چه دارباب د سپرلی دپاره په کمند کنبی ولاړ دی له نورو آسونونه ډير قدر لری او ميتران بی ډير ښه خدمت کوی. که مونږ حقیقت ته ښه څير شو عزت ډير ځله په ذلت گاته شی او باداری د غلامی نتيجه ده. ډير خلق شته چه د شخصیت گټلو دپاره خپل شخصیت له پنبولاندي کوی او د عزت دپاره عزة النفس قربانوی. څنگه چه دهقانان غنم په خاورو کنبی شیندی اوبیا د غنمو درمندونه اخلی دوی هم عزت او شخصیت له خاورولاندي کوی او ووی ته بی منتظروی. په دنیا کنبی لږ کسان دی چه خپل فطری او طبیعی لوړوالی په بل شان ساتی او دلور و بر جونو غوندي نه دی بلکه دغرو له جگو څو کوسره شبا هت لری.

حقیقت

لکه چه ریا په عبادت کنبی وی او شیطنت په هونبیا ری کنبی. د بنمنی هم که د دوستی په جامه کنبی پټه وی اور قابت د محبت په څير ښکاری.

ډير محبتونه دي چه ډيري پتي کيني پکښې پتي دي.
 په ډيرو احسانونو کښې ډير زيانونه پت دي.
 ددی زماني خدا د ماشومانو او ساده گانو خدا نه ده چه يوازي دميني او محبت له پښته وي.
 ددی وخت بښيگنه هم که هرڅومره ښکلی وي عفت او تقوی پکښې نشته او ډيره رسوايي ورسره ملگري ده.
 درقيبانو احسان او مهرباني د خلقو په نظر کښې څوانمردی معلومېږي مگر له دغه باران سره تندر، رلي او سيلابونه
 ملگري دي.
 زه د دښمنانو مروت عاليجنابي گڼم مگر صداقت او محبت ورته نشم ويل همدغه سبب دي چه زه دروغ اوريا بيخي
 نشم رتلي او په ځينو مواردو کښې ورته ډير ښه ښه نومونه هم پيدا کوم.
 زه پوهېږم چه عاليجنبان خپل رقيبان څنگه وژني؟ ما ته معلومه ده چه قاتلان ټول يوراز نه دي.
 ځيني خپل رقيب په توره وژني، ځيني په ټگي او ځيني په احسان، ته کولي شي چه دخپل رقيب سرد احسان په
 زور ځانته ټيټ کړي او له خپل حقه هم ورته تير شي مگر له رقابت نه نشي تيريدلي.
 په احسان او مهرباني رقيب محوه کيږي مگر رقابت نه محوه کيږي رقيب وژل او رقابت وژل ډير فرق لري.
 ډيرو خلقو خپل دښمنان مړه کړه مگر دښمنی مړه نشوه.
 دپهلواني په ميدان کښې يو پهلوان بل ته د ملگرتيا لاس غځوي او احترام په ځای کوي مگر ځان ورته نه ځملوي.
 دغه راز احسان د زور او قوت خاوندان له چاسره، نشي کولي، دانیکي يوازي دضعيفانو کړي.
 هغه چه خلق ورته سخي وايي او ستاينه يي کوي عاليجناب به وي مگر دخير خاوند نه دي.
 دخان او ملک دا لويه او ښکلی مهمانخانه (ميلستون) چه گوري په زور او جبر جوړه شویده او ډير کورونه يي دخپلي
 وداني دپاره وړان کړيدي.
 داراز سخيان د خوارانو او غريبانو گيډي نه مړوي بلکه خلق خواروي او وږي کوي يي.
 حجره چلول او ميلمانه پالل په حقيقت کښې ډيرو وږي کول او دلږو مړول دي.
 دغه اسراف او تبذير چه تا ته جود او سخا معلومېږي دپاکي او حلالی گټي نتيجه نه ده.
 که څوک په ظلم او زور په چل او فريب پردی مالونه خپل نکړي دغه راز لوی دسترخان نشي غوړولي.
 دچا په کور کښې چه هره ورځ پسونه او چرگان حلاليري له هغه سره اړو مرويا دليوانو قوت ملگري دي يا
 دگيدرانو چل او فريب.
 که څوک غواړي چه رښتياني سخي او دخير خاوند وگوري نولاړ دي شي هغه دهقان دي وگوري چه يوه لاروي ته يي
 سکړک او شرومبي په مخکښې ايښي دي او پخپله يي هم همدغه خوراک دي.
 څوک چه پردی مالونه په چا باندی نه خوري او دخپل زيار او زحمت په گټه ميلمه او مسافرپالي په سخاوت نه دي
 مشهور مگر دخير خاوند ورته ويلی شو.
 هغه چه خانقاه چلوي او په لنگر کښې يي ډيرو وږي مړيږي په ظاهره خودی نورو ته ډوډي ورکوي مگر په حقيقت کښې
 دي دنورو ډوډي خوري.
 دغسی پيرا و فقير ته که ډير خلق ډير څه راوړي اوله ډيرو غټو سوداگرونه په تول کښې دروند و خيژي رښتياني
 فقير ويل شو ځکه چه دده هرڅه دنورو مال وي او پخپله هيڅ نلري.

څنکه چه د خان او ملک سخاوت د پردی مال برکت دی د شیخ کرامت هم دنورو د کرم نتیجه دی هغه څه چه مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کښی ښه نه دی او اصل خیره یی ډیره بده ده. مونږ دیوه لښتی روانی او به پاکی گڼو که څه هم دلار او د کوڅو ډیری پلیتی او به ورسره گډی شوی او ډیرو څارویو پکښی بولی کړیدی. ډیره ښه ده چه زموږ سترگی د حقیقت دلید و د پاره نه دی پیدا او هر وخت ظاهرته گورو.

لویه خدایه؟

که زه ښه و کړم ته راسره ښه کوی که بد و کړی د بدوسزا را کوی. که ستا مینه زما په زړه کښی وی په محبت را ته گوری. که زه بی مینی شم ستا مهربانی کمیری. ستا درحمت بارانونه په ما باندی هغه وخت وریری چه زما په زړه کښی رحم وی. زه چه هر څه و کړم ته هماغسی را سره کوی. زما نیکبختی او بد بختی زما په عمل پوری اړه لری او جنت ته یا دوزخ ته تگ زما د ښه عمل او بد عمل نتیجه ده. زموږ عقل او فکر همدغومره دی مونږ چه تاته پخپله آینه کښی وگورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه گورو ستا لوی شان ته وگورو ته زموږ له خیال او فکر نه ډیر لوی یی. مونږ چه د ځان غوندی خلق و د پاره کالی نیسو او هغه د سرپه سترگونه وینو یا لنډوی یا اوږده. مونږ پوهرو چه ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده. مونږ ډیرو اړه او کوچنی یو ته ډیر لوی یی. دا زموږ کردی چه د ښو په مقابل کښی ښه و کړو او د بدو په مقابل کښی بد، که مونږ څوک وو هو حاکمان هم مونږ وهی. که مونږ په ځمکه کښی غنم و شیندو او او به و کړو ډیر غنم را کوی، اوز مونږ آب و دانه ځمکه هم بی عوضه نه پریردی. که دیوه نیالگی پالنه اوزونه و کړو خوږه میوه او یخ سیوری را کوی. که سودا گرو ته پیسی و کړو هر څه چه وغواړو اوږی یی. که له یوه ماشوم سره مینه و کړو له مونږ سره مینه کوی. ستا شان له ټول مخلوق نه ډیر اوچت دی. ستا اراده زموږ دارادی تابع نه ده. ستا کره زموږ له کره نه پیدا کیږی. ستا محبت زموږ د محبت مولود نه دی. ته خالق یی او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زموږ له څنگه لوبی کولی.
 کله به یوله بله ویشتل چیغی به جگی شوی ژړا اګولابه وه.
 کله به دخندا شور او زوګ دو مره اوچت شو چه په عذاب به یی کړو.
 یوه به چه دبل دل بو شیان ګډوډ کول هغه به په قهر شو او کنځلی به یی کولی زموږ پام نو، یو را پاخیده دبل مخ یی شو کاری کړ دهغه په مخ وینی و بهیدی اوله مستی نه جنگ جوړ شو.
 مونږ ویل: خیردی واره دی نه پوهیږی.
 زموږ لویوالی دا تقاضا درلوده چه دکوچنیانو طفلانه لوبی هیڅ وګڼو او ملامت یی نکړو.
 ماشومان د عمر او وجود په لحاظ په رښتیا له مونږ نه واره دی مګر دو مره واره نه لکه مونږ چه دخدای په دربار کښی واره یو.
 د ماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه مګر زموږ پوهه دخدای په حضور کښی هیڅ نه ده یا هیڅ ده.
 هلته مونږ له ماشومانو نه ډیر واره یو، اوزموږ پوهه ډیره لږه ده.
 زموږ لوبی هم دوږو غوندی دی.
 زموږ خندا او ژړا هماغسی ده.
 ماشومان پوهیږی چه واره یو، اومونږ نه پوهیږو.
 راشی! چه پدی خبره ډیر خوشحاله شو اولوی خدای لویوالی ته په ډیر امید وګورو.

شعراو ادب

د انسان په وجود کښی دوه شیان ډیر عزیز معلومیږی چه یوه ته زړه اوبل ته دماغ وایی.
 له دماغ نه علم او فلسفه پیدا شوه، له زړه نه شعراو ادب.
 اروپایان زړه دعواطفو او نفسی احوالو ځای ګڼی، مسلمانان دایمان او عقیدی ځای ته زړه وایی.
 صبر، رحم، کرم شجاعت، سخاوت د زړه کاردی.
 عشق او مینه په زړه کښی وی.
 شعر له زړه نه الهام اخلی اوله زړه سره کارلری.
 ډاروین وایی: هغه لوی کمال چه دتحول او تکامل په لاره کښی یوازی د انسان په برخه رسیدلی او نور ژوی ترینه محروم دی د انسان قلبی عواطف دی چه په رحم، مروت، کرم، شجاعت، نوعه پرستی ترینه تعبیر کیږی. که انسان غواړی چه له حیوانیت نه لری وی باید دغه عواطف ښه وروزی، دعواطف روزل دشعراو ادب او شعرته دعواطفو او احساساتو د ظهور او تجلیت کوه طور ویل شو.
 څنگه چه دلمروړانګی او پلوشی لومړی ځل دلور و غرو په څو کو پریووزی اوروستی وداع هم دغرو له څو کوسره کوی، دغسی دعواطفو او احساساتو پرتوهم دشاعریه زړه له نورو نه زیات لویږی او ځینی زړونه لکه دغرو څمخی

او غارونه دغه رڼا یا بیخي نه ویني یا یې ډیره لږه ویني، همدغه عواطف او احساسات چه د شاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شي شعر تر جوړ شي او په زړو نو اثر کوي.

هو! د شعر موضوع بنکلی خیالات، عالی احساسات، د زړه تاثرات، دغم او خوشحالی خوبونه، دروحي او جسمي بنکلا اغیزی او عشق و محبت دی.

که دغه شیان په یوه بنکلی تعبیر او بنو الفاظو کښی بیان شي چه د فصاحت او بلاغت مراعات پکښی په ښه شان شوی وی شعر ترینه جوړ شي او ډیر ښه شعر هماغه دی چه په دغه معیار برابر وی.

خومره چه دیوه شاعر فکر او خیال آزاد وی او د محدودیت له قیودو راوتلی وی هغومره یی شعر لوړ او عالی وی.

که یو شاعر د نورو په شان هر چاته او هر شی ته سر تیتوی او په فکر کښی یی د بغاوت جذبه نه وی موجوده له هغه نه د ښه شعر هیله نشی کیدی.

شاعر باید د فکر انقلاب علمبردار او بت شکن وی.

شاعر ته نه ښایي چه د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډانه واخلی او په زړه لاره په زاړه فکر پسی لاړ شي.

د شاعر خیال باید ډیر لوړ پرواز وکړی اوله ډیر هسک ځایه دغه جهان ته وگوري.

د شاعر نظر باید نورو غوندی نه وی او هر څه په بل شان و ویني د شعر او ادب ژوند د فکر په ابتکار کښی دی او تقلید یی ابتدال د شاعر مرگ دی.

د شعر او ادب دنیا په دل داری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هر څه او په هر وخت کښی زړه ته رجوع وکړی او ډیر حساس زړه ولری.

هغه چه په زړو نو کښی هیجان، تاثر او حساسیت نشی پیدا کولی او زړونه نه خوځوی شاعر ورته نشو ویلی.

که دا خبره رښتیا وی چه انسان په هر وخت او په هر حال کښی د زړه په خوښی پسی روان دی او زړه په دماغ باندی حکومت لری یعنی د عقل ادراک د قلبی تمایلاتوله تاثیر لاندی وی نو ویلی شو چه دیوه ملت عقلی او ذهني سیرا و حرکت هم د شعر او ادب تابع وی او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کښی تهیرا و تحول راوستلی شي.

همدغه شعر دی چه په زړو کښی زلزلی او طوفانونه پیدا کوی او کله پکښی داسی صبر او سکون ږدی چه غرونه یی ثبات او استقامت ته حیران وی.

که دا رشتیا وی چه د چرگانو په نارو ویده خلق له خوبه پاڅیږی نو دا باید و منو چه د شاعرانو په نغمو دیوه ملت مړه احساسات او جذبات را وینسیري او پدی اسرافیلی شپیلی کښی بل راز تاثیرات موجود دی.

کوم فیلسوف چه هر څه بد گڼی او زنده گي توره په نظر ورغلی ده هغه هم شعر ته ښه گوري او شعر د انسان د پاره یوه ښه پناه گاه بولی.

شو پنهار روایی: ټولی بد بختی د انسان له نفس څخ نشئت کوی اوله ژوند سره ډیر مصیبتونه او غمونه ملگری دی که څوک یوه داسی چاره لټوی چه له بد بختیونه لږ غوندی په امن کښی شی باید په صنعت او هنر کښی مستمر قی شي او د ښکلا په مظاهر و کښی ځان ورک کړی.

په دغه حال کښی سړی په ظاهر له خلقو سره وی مگر په معنی کښی یوازی وی او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیري چه دده لمنه نشی لمدولی.

په همدغسی بيخودی کښی انسان د دنیا له شراو شوره اسوده کيږی اودبی نیازی مقام ته نژدی کيږی چه غیر له حقایقو بل شی ته متوجه نه وی، دغه صنعت او هنرچه د شوپنهاورپه نظر کښی د ښکلا مظهر دی اودی ورته ښه پناگاه وایی شعردی.

که چیری په دغه غم لړلی جهان کښی د سعادت او نیکبختی پلوشو کله کوم کوررنا کړی وی هغه به د شعر کور (بیت) وی.

د شاعر خیالی دنیا تر ډیره حده له غمونو او مصیبتونو نه پټه ده او هلته د اسی به درد سره بیخودی شته چه له سپری نه هرڅه هیروی.

تاسی شعرا و ادب ته په عادی او معمولی نظر مه گوری، د شعر تو مننه او قدسیت په نظر کښی ونیسی. هغه څه چه په زړونو کښی پیدا کيږی او په زړونو اثر کوی هغه عادی او معمولی څیز نه وی.

د ادغم او خوشحالی ترانه دانسان په ژوندانه کښی ډیره زیاته اغیزه لری او انسان ترینه هیڅکله نشی بی نیازه کیدی.

دیوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعرا و ادب ساتل کيږی دیوه ولس د ذوق او شعور، فکر او خیال، د احساساتو او عواطفو هنداره شعرا و ادب دی.

هرڅومره چه دیوه ملت شعرا و ادب عالی وی هغومره بی اخلاق، نظر او روحیات لوړوی اوله لوړو ملکانو او انسانی فضایلو سره بی ارتباطی او تعلق زیات وی.

شعرا و ادب د بشر علایق له دین او مذهب سره ټینگوی او په هونبیاری کښی بینایی او همدردی پیدا کوی. کله چه زړونه کلکيږی یا تورپری نو شعر پکښی رقت او صفایی پیدا کولی شی.

هغه څه چه انسان د مادیت له غلامی اوبت پرستی نه ساتی شعردی.

عارفانه ذوق، انسانی عاطفه حکیمانه شعور د شعریه نغمو وده کوی اود حسن و نظر علایق همدغه شی ساتی. کوملت چه شاعر نلری زړه نلری، سترگی نلری، عواطف نلری اود ذوق و تمنا له خونده محروم دی.

شاعران دا کولی شی چه دانسان فرعونی غرور په تواضع بدل کړی اود دوهی ملنگ ته شاه جهان خوی او مپری سترگی ورکړی.

غم او سرور د شاعر هدیه ده چه له زړونو څخه بی اخلی اوزړونوته بی ورکوی نو کوم قدر او قیمت دانسان په بدن کښی زړه لری په یوه جامعه کښی بی شعرا و شاعر لری.

د ادب راز

چاچه د شعرا و شاعر په باب ډیر فکر کړیدی اود واره بی ډیر ښه پیژندلی دی هغه وایی ډیر ښه شاعر هماغه دی چه ډیر خود پرست وی اوبی له ځانه په بل هیڅ شی کښی فکرونه کړی.

دغه راز شاعر خپل ځان پخپل شعر کښی ښی او مونږ گمان کوو چه زمونږ تصویریی ایستلی دی.

شاعر ځکه په مونږ گران دی چه زمونږ د زړه خبری کوی اوزمونږ خاطرات را یادوی.

شعرد زړه غږ دی اود زړه غږ د منطق له غږ نه ډیر قوی دی.

شاعر پوهیږي چه عقل او منطق، دلیل او برهان په مونږ باندې حاکم نه دی بلکه غرايز او احساسات زمونږ رهبري کوي، د همدې لامله هغه له احساس او غريزي سره خپل تعلقات ټينگ ساتي اوله زړه سره کار لري. هغه خوک چه زړو نو ته بڼه بڼه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چه دمعشوقی له خوا عاشق ته راځي شعردی.

شاعر له مونږ سره د عشق او مینې په کار کښې کومک کوي اوله دینه بڼه کومک بل نشته. شاعر پوهیږي چه له نا امیدي نه څنگه لذت اخستل کیږي او غم څنگي خوږ والی پیدا کړي. شاعران لکه ماشومان ډیر بڼه بڼه خو بڼه ویني او په همدغو خوبونو د زړه نو تسلی کوي. که دغه خواږه رویا او ښکلی تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډیر گران دی. څه شی چه مونږ ته ژوند خوږ او بڼه ښکاره کوي دهغه شی تصور دی چه په ژوند کښې بیخي نشته. تاسی له شعراو شاعر نه علمی حقایق مه غواړي د شعر هدف حقیقت نه دی جمال دی ښکلا او جمال لکه علم په ټینگ اساس نه دی ولاړ.

د علم په دنیا کښې په یو څه پوهیدل خوند لري او په شعراو ادب کښې ایهام او ابهام مزه داروي. دلته سراوراز، پرده او حجاب کمال دی، هلته تشریح، تفصیل تحلیل او تجزی ته ضرورت دی. هغه جذبه چه دانسان په روح ډیر اثر لري د سر جذب به ده. هیڅ ښکلیتوب بی پردی اوبی حجاب نه دی. هر څه چه مونږ خوښوو او مرویی په مخ باندې دا سر پرده پرته ده. انسان له هغو اشعارو سره شدید علاقه لري چه ځینی برخی یی ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکښې کیدلی شی. په شعر کښې یوازی د غريزي رهبري کافی ده.

شاعر باید دخپل فن به قوانینو کښې ډیر تاورا تاونشی چه لطف اوزیبایي یا خپل معصومیت له لاسه ورنکړي. دلور او عالی شعرد پیژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی هر څومره چه یو ادبی اثر له ژوندانه سره بڼه ارتباط ولري هماغومره ورسره علاقمندی زیاته وي. په شعراو ادب کښې ساده انشا دا نه ده چه بیخي بی پیرایي وی او مختلف اجزا او عناصر پکښې نه وي چه مختلف اجزا او عناصر پکښې داسی ویلی شوی او گډ شوی وی چه تشخیص او تجزیه یی نشی کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

څنگه چه دلمرنیا ظاهراً سپینه او یورنگ معلومیري مگر په حقیقت کشی له اوورنگونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسی ترکیب پیدا کیږي.

غرض دا چه په شعراو وینا کښې ساده گي بڼه ده او سادگی له بڼه امتزاج له عالی نظم او د اجرا له بڼه تناسب څخه پیدا کیږي. هغه انشا چه ډیری قلقلی پکښې وی او ډیر جلیل لري یعنی لکه رعد او برق داسی وی دلیکونکی عجز او تصنع ښی. دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښایي، په شعراو ادب کښې ساده گي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق. شعر له علم او فلسفی نه دین او مذهب ته ډیر نږدی دی او الهامی څیز دی په شعر کښې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري. په شعراو ادب کشی یوازی بشرولتوی اوبس.

اناتول فرانس چه په ادب کښې ډير ژور فکر لري شعراو شاعر، ادب او اديب ته په دغه نظر گوري اود غسي بي معرفي کوي.

نوی کال

مونږ حسابي خلق يو اوله ځان سره يو حساب لرو. زمونږ په حساب زور کال ختم شو اود نوی کال په سر باندی موقدم کيښود. مونږ پوهيږو چه زمونږ حساب نورو غوندي نه دی. دهغوی نوی کال دشلم قرن شپږ پنځوسم کال دی او مونږ دخوار لسم قرن پنځه ديرشم کال ته نوی وايو. په رښتيا چه مونږ پخپل حساب ډير ښه پوهيدلی يو او پوهيږو چه په کوم زمانه کښې ژوند کوو او څومره بيرته پاته يو. مونږ هم دزمانی په گړندی گاډی کښې سپاره يو او چيرته ځو. دا گاډی لکه دوزيرانو موټر کال په کال نوی کيږي مگر په زړو او خرابو لارو روان يو، ځکه گړندی نشو تللی. مونږ په کال او کالو کښې ژوند کوو او ډير خوشحال يو چه له زاړه کوره نوی کاله ته اوله زاړه کاله نوی کال ته لاړ شو. هو! مونږ نوی کال ته خوشحال يو او هر کله غواړو چه نوی لوبښی پيدا کړو او په نوی پياله خوله کيږدو، که څه هم دزړی زمانی دقرمزاو جاپان لوبښی ددی وخت له لوبښونه ډير ښه دی. زمان او مکان هم دوه طرفه لوبښی دی چه زمونږ ژوند ورپوری تړلی دی او په دواړو کښې مونو يتوب خوبښ دی، مگر د مکان په ساحه کښې زور او نوی ښه پيژنو او پوهيږو چه دغه ښار نوی او هغه زور دی، دا ودانی زړه اودا بله نوی ده، خود زمانی په زړښت او ځوانی کښې لکه چه تيرو تلی غوندي يو. دزمانی ظرف چه هر څومره زړيږی زمونږ په حساب هماغومره نوی کيږي، مونږ دزمانی آغاز ته نژدی وختونه زړه زمانه بولو اود زمانی روستيو پيږيو ته نوی عصر او نوی زمانه وايو. نوی کال هم په همدغه صحيح حساب بنادي. دا تيا کالو بوډا خپل روستی کال نوی کښې اود خپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلوم کيږي. هر کال چه نوی کيږي له ځانه سره نوی خيالونه، نوی فکرونه، نوی کارونه ملگري وي. که نوی کال خپل ټول کالی نوی نکړی يو څه خونوی کوی او ځيني زړی جامی له ځانه لری غورځوی. دنوی کال دنو يتوب معيار همدغه دی. مونږ هيله لرو چه نوی کال په ډيرو نوو جامو کښې ووينو او ډير نوی شيان ورسره وي. مونږ له نوی کال نه په رښتيا نوی څه غواړو او پدی پوهيږو چه زور بوډا په نوی جامه کښې هم زور دی او نوی ځلمی په زړو جامو کښې زور نه دی. که نوی کال زړو ښکاريانو ته نوی مرغی راوولی نوی کار ورته نشو ویلی. دنوی کال دلومړی ورځی ميله هم څه نو يتوب نلری ځکه چه زمونږ په هیواد کښې دهر نوی کال شروع په ميلو او ساعت تيريو کيږي او قلبه کښې يعنی دکار آغاز رسماً يوه نمايشی لوبه دی. مونږ بايد پدی پوه شو چه نوی کال له مونږ نه څه غواړی او پخپله څه کوی؟

نوی کال سمدلاسه دورڅوپه اوږدولو او د شپو په لنډولو پیل کوی. یعنی د خوبونو وخت کموی او د بیداری وخت دکاراو فعالیت دپاره زیاتوی. د تیاری او تورتم عمر لنډوی او درنا عمر اوږدوی. که مونږ د نوی کال په رمز او اشاره پوه شو د پسرلی بریښنا گانی همدغه مطلب ته اشاره کوی چه دنوی ژوند اساس په برق او بریښنا ایښودل شویدی او هغه زمانه تیره شوه چه د حیات او به په تورتم کښی وی او ژوند په تیارو کښی و. دنوی کال له شروع کیدو سره سم په هوا کښی اعتدال پیدا کیږی او د ژمی سوږوالی ورکیږی. دنوی کال لومړی درس همدغه دی او ساږه زړونه بی نه دی خوبن راشی! چه د زمانی په تقاضا ځان پوه کړو او پیروی بی وکړو.

زما دلاسی نیالگیه!

زه نه یم خبرچه ته چیرته وی او له کوم ځایه راغلی. دومره پوهیږم چه له نورو گڼو نیالگیو سره په یوه تنگ ځای کښی ولاړوی. هلته ستا دلویږیدو او غټیدو دپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلی. زه ستا په راتلو ډیر خوشحاله یم او تاته پخپل انگرې کښی ځای درکوم. زه غواړم چه ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینگ شی ستا نیلی او ریښی هر خواته وغځیږی، ستا څانگی او ښاخونه په دغه نوا او فضا کښی ډیره وده وکړی او له تانه غټه ونه جوړه شی، زه به ستا د ترقی او لوییدو دپاره زیار کاږم ته دلته زما له اولادونو سره په دغه کاله کښی او سپره! دا ځا په تاباندی نه تنگیږی. دا ستا کوردی ته د دغه کاله له ماشومانو نه یو ماشم یم. زه هیله لرم چه ستا له سیوری لاندی ډیر خلق کښینی. ستا شگوفه او خوږه میوه هر څوک وینی، ستا له څانگو او ښاخونو نه مرغانو خوږی نغمی وگورم. زما نیالگیه! که زه تا شین او سمسور و وینم څومره به ښه وی. ستا ښایسته شگوفه، ستا سیوری او ستا میوه به زما دپاره ډیر لوی نعمت وی. که دغسی ښه اثر او دغه شان نیک عمل له ما نه یادگار پاته شی دا به زما نیکبختی وی. زه دغه دگلابو پوتی او دغه د عکاسی نیالگی هم ستا له څنگه ږدم او تاته دا ښیم چه زما زیاریوازی دمییوی دپاره نه دی زه ستا له شگوفی او شنو پانو سره هم ډیره مینه لرم. که له ما سره گپه شته اوبی خورا که ژوند نشم کولی له ما سره سترگی هم شته او په مخ باندی پوزه هم لرم. څومره به ښه وی چه سبایی ستا له څانگو د مرغیو خواږه او اوزونه واورم او په خوږو نغمورا وینم شم. زما نیالگیه! ته په دغه هوا کښی وده کوی باید خپله خوشبویی هوا ته و سپاری او د هوا مرغان له تانه استفاده وکړی. هغه وږمه چه ستا کاله ته راځی باید له ځان سره یو څه یوسی.

د شاتو مچې بايد ستاله کوره بينوا لارې نشي.
کشکي زما دوستان او ملگري ستا له سيوري لاندې خوشحاله کښيني او دلته د خوشحالي خندا او اورم.
يوه خوله خندا او يوه شيبه خوشحالي پدې ارزي چه زه خو کاله ستا خدمت وکړم او له لري ځايه اوبه درته راوړم.

د فکر پالونکي

پيرا و فقير نه يې چه خلقو ته دعا وکړي او د هر چا د پاره د تسلي زيارت شي.
فيلسوف او عالم نه يې چه خلق در نه علم او پوهه يوسي.
طبيب نه يې چه درنځورانو علاج وکړي.
پيسي نلري چه حاتم طايبي شي او وړې ماړه کړي.
قاضي يا حاکم نه يې چه عدالت و چلوي او د حق ملگري شي.
دغه راز افتخارات ستا په برخه يو هم ونه رسیده.
ته يو شاعر او ليکونکي يې مگر له تا نه ښه شاعران او ښه ليکوال ډير پيدا کيږي سره له دې زه تا ته په ډير قدر گورم
او تا ته په ډير لوی حق قايل يم.
دلته د فکر او قلم خاوندان ډير دي مگر د فکر او قلم د ازادې علمبرداران ډير لږ دي ځکه ستا مقام له نورو نه هسک
گڼمه.
که څوک تا ته د فکر خاوند ونه وایي زه ورسره څه کار نلرم مگر که د فکر خاوند تا خپل حقدار ونه گڼي زه به ورته بي
انصافه ووايم.
هغه څوک چه په وطن کښي هيڅ نلري او د وطن د ازادې د پاره سرور کوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چه د فکر پالونکي مقام له فکر لرونکي څخه ډير او چت دي اوزه هم دواړو ته به يوه نظر نه گورم.

د ژوند نغمه

ټول غلي دي ، هيڅوگ څه نه وایي . د ژوندانه نغمه غلي ده .
په دغسي چوپه چوپتيا کښي ذوقونه مري فکر ونه محوه کيږي نشاي او خوبښي لکه وحشي مرغله انسانان ونه
تښتي .
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم .
دا سرينده ما د عشق له هيواده او د بلبلوله کوره را وړيده .
زما د سريندي او از ډير خوږ دي .
راشي ! کښيني زما نغمي او وري زه نه غواړم چه ارزوگانې مري او زړونه ساړه وي .

زه دا احساساتو او جذباتو د وینبولو د پاره راغلی یم.
 دغه ده ما خپله سرینده را واخیستله او خپلی نغمی شروع کوم.
 آه- دا څه وشوه؟ له دی سریندی نه خو هیڅ اواز نه پورته کیږي.
 سرینده خونه ده ما ته تارونه یې هم په ځای دی دا ولی نه غږیږي؟
 ولی بی سره ده؟ له دینه لویه ضایعه بله نشته.
 پوه شوم او پوهیدم دا سرینده د بلبلو له کوره ده او بی د گلونو له خوا بل چیرته نه غږیږي.
 دا سرینده، له عشق سره ارتباط لری او تارونه یې په هماغه مقام پوری تړلی دی.
 زه باید گلزار ته ننوږم او د گلونو په حرم کښی دخپلی سریندی آواز اورم.
 زما باید د نرگس سترگی، د غوټی خندا، د چندرولښتی، د سنبلو پریشانه زلفی وگورم او د حسن په گلزار کښی خپله
 سرینده وغږوم.
 بی له دینه دا خاموشی نه ورکیږي او خوشحالی نه پیدا کیږي.
 دا توری وریځی باید دلمر او سپوږمی له مخی لری شی.
 د بلبلو پنجری او قفسونه باید مات شی.
 د باغ تړلی ور باید بیرته شی چه خوشحالی راشی او ذوق و شعور سترگی وغږوی.
 د ژوند نغمه دغه تقاضالری او بی له دینه په ژوندانه کښی نشاط او سرور نه پیدا کیږي.

نوی فکر

هر چیرته لارم، هر چاته ور غلم ښکته پورته ډیر وگرزیدم.
 ښارونه می ولټول په هیڅ ځای کښی بی له هیچا سره پته نه وه.
 هغه څه چه زه غواړم دلته نه پیدا کیږي چا چه غټه چوکی غوښتله پیدا بی کره څوک چه په نوی موټر پسی گرزیده
 هغه دی پکښی ناست دی هغه چه په پیسو پسی لالهانده و، بانکونه بی ډک کره.
 یوازی زه خپل آرزو ته ونه رسیدم په رښتیا چه زه په ډیر نادراو نایاب خیز پسی گرزم او زما حرص له ټولونه زیات دی.
 هو! زه نوی فکرنوی خیال او نوی جهان غواړم.
 دلته نوی رایوگانی، نوی فلمونه، نوی ساعتونه، نوی فیشنونه پیدا کیږي. مگر نوی فکر او نوی مضمون نشی
 پیدا کیدی.
 دلته شاعرانو ډیری سندرې وویلی خونوی فکر پکښی نه و.
 پسرلی بییا هماغه گلونه راوړل چه مونږ څو ځله لیدلی او بوی کړیدی.
 مونږ په قرنو قرنود گل او بلبل زور مضمون اړو ورا اړوو مگر نوی څه نشو پیدا کولی.
 مونږ نوی مضمونونه په زړو موضوع گانو کښی لټوو او د زړی بوډی په سرنوی درې ږدو.
 دلته میندی نوی اولادونه راوړی مگر د ما عونه نوی فکرونه نشی راوړی.
 دلته ښځی له کورونو نه وتلی شی خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوړی.
 دلته دا عادت دی چه پیغله د پلار په کاله زریږی او بییا ودریږی.

دلته اوس هم د زړو فکرونو کاله ته رياران ځی اوراځی اوله نوونه زړې خبرې بنی خرڅيری.
 دلته د بوډی په ټال کښی زړی ارزوگانی ځانگی اوزاره سرودونه غږيری.
 دلته په خيرات خواره ميلونان شی، بیسواده به ريسان شی.
 زمونږ کوچنیان چه پیدا شی نو سپين ږيری وی او په ډيره زړه ځانگو کښی څملی، زمونږ للو ډيره زړه ده اوزړه دایي
 زمونږ د ماشومانو تربیت کوی زمونږ ځوانان که ږيری ونه خړی او سپين ږيری ورته ویلی شو.
 مونږنوی خولی په سرکړی مگرنوی فکرونه مورد کړه، نوی ښارونه موجود کړه مگر زړه بوډاگان پکښی ناست دی
 زړی قصی کوی.
 مونږ د زړو بوډاگانو په محفل کښی زوړ راگ غږوو اوله سپين ږيرو نه د ځوانانواتن غواړو.
 دا آرزو بيهوده ده زه باید په نوی فکریسی بل چيرته لاړ شم.
 دا شی له زړو شاجانیانو سره نشته
 که داتیا کالو بوډا نوی واده وکړی هم زوړ دی، که زوړ سپی نوی پوستین واغوندي بیا هم زوړ دی که له زړه ښاره
 نوی ښارته راشی هم زوړ والی ورسره دی.
 هو! کوربی نوی دی، مگر فکریی زوړ دی په دغسی نوی کور کښی نوی فکراو نوی مضمون نه پیدا کیری.

زور فکر

سترگی یی مه خلاصوی! کوم ښکلی مخ به و وینی لیونی به شی.
 میخانه به وگوری مست به شی، ځان به و وینی خودبین به شی.
 دبل عیب به و وینی بدبین به شی.
 پریردی، چه سترگی یی پتی وی اوڅه نه وینی.
 کونښ وکړی! چه په ښواو بدوپوه شی اوڅه زده کړی.
 که دی دسواد او علم خاوند شو که دی په سمه لاره روان شو.
 که ده دښواو بدو تمیز وکړی بیا به یی سترگی پرانیزو.
 دسترگو پردی به یی غوڅی کړو دسترگو غږولو اجازه به ورکړو.
 پخواله وخت دده سترگی مه خلاصوی.
 دی باید هرڅه په پتو سترگو قبول کړی او سپين سترگی نشی.
 دی باید هرڅه د زړه په سترگو و وینی او د سترگی یی ترلی وی.

نادانی اوناداری

به کور کښی یی غله نه وه جامی یی هم زړی او شکیدلی وی.
 پورچانه ورکاوه مزدوری نه پیدا کیده حیران و، چه څه وکړی او ډوډی ځانته څنگه پیدا کړی؟

وروسته له ډيرو انديښنوله کوره را ووت او شپه ډيره تياره وه.
 پخوا تردي يي کله غلانه وه کړي ځکه زړه نا زړه په يوه کاله ننوت او پس له ډير تر دد نه يي غلاته زړه ښه کړ.
 په دغه شپه دده بخت بيدار و ځکه چه دکاله خاوند ويده و.
 ده په بيړه بيړه يو څه مال راټول کړ او په ويړه ويړه يي کورته راوړ.
 وايي چه دغله په غره کښي ځاي نشته نو په کاله کښي به يي څه حال وي.
 له ده سره دا سودا ډيره زياته وه چه که سبا ته يي خلق کورولتوي او دغلا مال ترينه راوړي څو کاله به په جيل کښي پروت وي اوله دينه به هم بد بخته وي.
 ده بله چاره ونه ليدله دکوتې په يوه کنج کښي يي دزمکي په کښلو شروع وکړه چه دغلا مال خوندي کړي
 مگر يو ساعت وروسته له خاورولاندي يوداسي کنج را ښکاره شو چه دسرو او سپينوزرو زورور دولت پکښي پروت و.
 کله چه دا پټه خزانه را ښکاره شوه غل وپوهيده چه په ټول کلي کښي ده غوندي بل بډاي نه واوده غوندي دذلت شپي هم بل چا نه دي تيري کړي.
 هو! ده دخزاني دپاسه په لوږه شپي تيرولي دده په کاله کښي هرڅه ومگر دي نا خبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.
 دي نه پوهيده چه زه ډير لوي بډاي يم اوزما په کور کښي هرڅه شته.
 دده ناداري په حقيقت کښي ناداني وه نورڅه نه و.
 ددغسي سړي په حال افسوس په کاردی او که ديوه ملت دغه حال وي له دينه لويه بد بختي اود افسوس خبره بله نشته.
 دناپوهانو فطري او معنوي استعداد همدغسي له خاورولاندي پټ پاته کيږي لکه چه دنا پوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترينه نه اخستل کيږي.

سيند

دو چوډاگونو، ددښتو او ميرو له څنگه لوی سيند بهيږي مگردغي وچي بيديا ته اوبه نه ورکوي.
 په دغسي وچکالي کښي چه په اوبوباندي سرونه ماتيږي سيند لکه شوم بخيل په شتاب درومي اوزمونږ تندي ته نه گوري.
 کله چه سيند په چپوراشي کورونه او آباد پټي هم له ځان سره يوسي.
 همدغه سيند له مونږ نه هغه خوا بل رازروان دي اوله نورو سره يي رويه بل رازده.
 هلته دغسي وراني نه کوي. دومره بخل نه لري. دغه راز بي رحمي پکښي نشته. هلته دسيند په غاړه زرشويان دسيند له شگونه زر را باسي.
 ماهي گيران پکښي په خروارو کبان نيسي او ښکاريان يي په لوانو ستر ډنډ کښي هيلي ولي.
 هلته له سيند نه ډيري لوي ويالي بيل شويدي، ډير لوي لوي ډاگونه له اوبولاندي شوه. کلي او ښارونه آباد شوه، شاري ځمکي په ثمر راغلي دغلو او ميوو پکښي څه کمی نشته.

هلته د سيند په مخکې لوی لوی بندونه جوړ شوه، د بريننا ما شينو نه ودریده، فابريکې او کارخانی په کارولويدی خلق آباد او ماړه شوه دا سيند ولی دلته دغسی او هلته هغسی دی. مونږ ته په قهر دی او په هغوی پيرزوينه لری، دلته ډيرتند او په خيزو نوروان دی، هلته علی او آرام بهیږی. دلته کوږوږخی او خپله مجرا بد لوی، هلته پخپله ټاکلی لاره روان دی او بی لاری نه ځی. په رښتیا چه سیند دلته ډيرو رانی کوی او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چه ورائی ته بی نه بریږدی. زمونږ گناه د سیند په غاړه ده. سیند له مونږ نه ډیر څه وړی دی او ډیر بی را نه وژلی دی. دا سیند خونی سیند دی اوله مونږ سره بی زړه دښمنی ده، څو ځله بی زمونږ کورونه وړان کړی او آباد پتی بی رانه په وار وار وړی دی. زمونږ ټوله گناه د سیند په غاړه ده. سیند زور وړدی او به مونږ باندی هروخت ظلم او تیری کوی. آه- موږ څومره نا پوه یو چه دغه راز فکر کوو او پخپله گناه نه پوهیږو مونږ خپله گناه د سیند په غاړه اچوو، د سیند په غاړه څو مونږ پراته یو په رښتیا چه دا زمونږ گناه ده د سیند نه ده. سیند له چا سره دښمنی نلری، سیند هر تری ته او به ورکوی او دهر چا خیرنی جامی پاکوی. سیند پوخ کار غواړی او پاخه بندونه ورته په کار دی. که زمونږ کار پوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالی نه وچیدی او زمونږ پتی او بونه وړل. مونږ د سیند په بند و بست پوه نشو اوله سیند نه مو کاروانخیست داسند دژوند او حیات سیند دی. په ده کښی دورانای او ودانی دواړه قوتونه موجود دی. سیند دهر چا ظرف او استعداد ته گوری هغومره او به ورکوی. دمنگی خاوند او دمنگوتی خاوند ته سیند برابره برخه نه ورکوی او نه وړولښتیو ته دلویو ویالوپه اندازه څه ورکولی شی. سیند دهر چا کار ته گوری او هغسی ورسره کوی یعنی خام بندونه ورائی او پاخه بند ته ځان تسلیموی. هغه څوک چه دژوندانه سیند پخپل سر پریددی او یوه معینه مجرا ورته نشی ټاکلی له ژوند نه استفاده نشی کولی.

عقیده

په سترگویی څه نه لیدل مگر د خدای کتاب بی ترڅنگه و او مسجد ته راغی. ده هغه آسمانی کتاب په تاخچه کیښود او په لمانځه ودریده، کله چه له عبادت نه فارغ شو اوله مسجد نه روانیده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی. دی وړوندو، کتاب بی نه لیده او په کتاب نه پوهیده مگر ډیر ټینگ بی په غیر کښی نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چه کتاب کښی څه دی او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینگه عقیده وه مگر پوهه او بینایی ورسره نه وه. ده د خدای دپاره دغه کتاب ښکلا وه اولکه تعویذ له ځان سره بی گرز او.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازار ته راغی، په سترگويي څه نه ليدل مگر په نامه يې هر څه پيژندل له ده نه خپلو ماشومانو وڅکي غوښتي وې.
 دې په همدغه شې پسي راغلي و.
 د دنيا بازار ته ډير پرانده راځي او څه اخلي. دکانداران دهغوي په سترگو کښي خاوري اچوي اوږدې مالونه ورکوي. ده ته هم دکاندار له خاورونه ډکي وڅکي ورکړي چه هر څه ورسره گډو.
 دې روان شو او په لاره کښي يې ځولي له لاسه خوشي شوه.
 ده د زمکي په مخ لاس وگرز او ه هر څه يې راټول کړه.
 دې نه پوهيده چه خپل کاله ته څه وړي؟ او دده وڅکي څنگه دي؟
 ده غوندي ډير پرانده دلته راځي او هغه څه وړي چه دوړلونه دي.
 هو! درندو عمل همدغسي دي مگر روند نوله دي زيات څه کولي شي روند که په سمه لاره لارنشي بايد معذوري وگڼو.

عبادت او دعا

درحمت بارانونه ونه وريدل، چيني وچي شوي په کاريزوو کښي دمرغي مښو که نه لمديه، دونوپاني په پسرلي کښي زيږي وي، په سمسورو باغونو خزان ولگيده. په خلقو دلورې هيبت راغی.
 ټول دعبادت او دعا دپاره بيدياته ووتل. پاک خداي ته يې زاري کولي لمونځونه يې کول، درودونه يې ويل، دعنا گاني يې کولي، دباران تږي و، زورور بارانونه يې غوښتل.
 دغسي داخلاص عبادت، دغه راز دسوز دعا گاني کله دوي نه وي کړي په دغه وخت کښي ددوي تعلق له خداي سره ډير زيات و، دوي باورد لرود چه روزي له خداي سره ده، ډوډي له آسمانه راځي اوزمکه دخداي دسترخان دي.
 هرچا له خپلو بدو عملونو توبي ايستلي، دهر يوه له سترگو او ښکي بهيدي مگرد آسمان له سترگو يوه او ښکه هم تويه نه شوه.
 دباران په انتظار کښي ورځ بيگاه شوه، ماښام هر څوک خپلو کورونو ته لاړل. دقبلي له خوا توره ورپخ راښکاره شوه چه ډيره زياته تياره ورسره وه، خلقو ويل دحيات اوبه په تورتم کښي دي، زمونږ دعا قبوله شوه، اوس به داسي زورور باران وورپي چه غرونه رغونه به په اوبو ماږه شي اود زمکي تنده به ماته شي.
 دا تياره وروروزياتيده، کلي کورونه، غرونه رغونه په دغه تورتم کښي ورک شوه، له آسمانه ډير زورور باران راښکته شوچه تالندي، بريننا گاني له هيبته ډک غرونه اوزورور سيلابونه ورسره و.

دهوا موجهونه په دغه شپه طوفانی معلومیده، باران دیوه زور وراپت هیبت درلود، سیلاب له غره نه ډیری غتی تیری وغړولی دهرچا دا یقین و چه هرڅه به سیلاب یوسی، مالونه اولادونه نښی اونرپه ټول تباہ شی دمروپته به نه وی معلومه کلی کورونه به له خړولاندی شی او هیڅوک به هیڅ پیدا نکړی.

دغه ډار بیا په کلی کښی دژړا انگولا آوازونه اوچت کړه خلقوبیا پاک خدای ته رجوع وکړه هماغه اوراد او هماغه درودونه بیا لوستل کیده هرچا به دعا کوله چه باران ودریږی اود خدای له قهره نجات ومومی.

بی زړه

دایمان ځای زړه دی اودی بی زړه دی.

چه وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډاریده چه لږ غوندی لوی شو دملا صاحب له ډاره په سبق نه پوهیده.

په کور کښی دادی ډارو اود بانندی د دادا.

اوس چه لوی دی دځان ډار، دملک ډار، دحاکم ډاری په زړه کښی تینگ ځای نیولی دی.

په لاره کښی ورسره دغلو ویره ده او په کور کښی دغلیمانوله ویری خوب نه ورځی.

لویه خدایه! په کوم زړه کښی چه دغومره ډیری ویری وی ستا ویره ډیره ځای نشی پیدا کولی.

په دغسی زړه کښی ستا خوف ته ډیر لږ ځای پیدا کیږی، که ستا ډار اود ظالمانو ډار په یوه زړه کښی یوشان موجود وی له دینه لویه گناه بله نشته.

کاشکی دوی یوازی له تا ویریدلی اوستا ددبمنانو ډاری په زړه کښی نه وای.

دخلقو ډار ستا ویره په زړونو کښی کموی او ایمان ته زیان رسوی، ستا ضعیفه بندگان یوازی له تا نه ویریری له نورو نه هم ویریری. دوی اوس دزورورو په مخ کښی حق نشی ویلی اوته دحق طرفداری، ته په دروغو خپه کیږی اودوی له ډاره رښتیا نشی ویلی.

ستا ظلم نه دی خوښی دوی له ویری د ظالمانو خدمتونه اوصفتونه کوی، هغه مسلمان اوس چیرته دی چه یوازی له تا ډاریږی اوبس.

ستا بنده باید د ډار بنده نه وی اودنمرود له اوره بی سترگه ونه سوزی.

ملک اوملا

دکلی ملک به چه هرڅه کول څوک بی مخی ته نشوورتلی، زروه که زور و دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کښی و، او هرڅوک دده لاس لاندی و، هیچا دخپلی خورا ولورواک نه درلوده. دکلی غوړی او چرگان هرڅه دده و. بنایسته نښی به ده کره وی، بنکلی هلکان به دده په مخکښی گرزیدل او هرچا به دده خدمت کاوه.

یوه ورځ به کوراو کلی کښی دا آوازه خپره شوه چه هغه بی موره اوبی پلاره هلک چه په علم پسی تللی و دعلم او کمال خاوند شو هغه اوس له ډیری پوهی سره بیرته وطن ته راځی، هرچا ته سمه لاره ښی، هرڅوک په حق پوه کوی او هرچا ته حق وایی ځکه چه هغه دحق ملگری دی اوله ظلم سره دبمنی لری.

دا آوازه په ملک باندې ښه ونه لگیده.
 ملک له دغه هلک نه وډار شو او پريشانه خوبونه يې وليدل.
 ملک پوهیده چه هغه خيرات خورملا نه دی ، د هغه سترگی ډیرې مړې دی او په زړه کښې يې د زور وړو ډارنشته.
 هغه هيڅکله بې له خدايه بل چاته سر نه ټيټوي. له هغه سره د حق جذبې او حقاني قوت شته او په وينا کښې يې بل شان
 تاثير موجود دی.
 خو ورځې پس ملا له يوې امسا سره راغی، ظلم او ناروا ته يې بد ويل، د زور او قوت مخه يې ونيوله ، خلق يې پخپل
 حق پوه کړه او د مظلومانو ملگری شو.
 دده ملگری ورځ په ورځ زياتيدل او په ولس کښې پوهه او بيداری پيدا شوه ، هغه ملک لری شو او په ځای يې بل
 ودریده. دغه بل ملک هغسی ملکی نه کوله او ډیر به سم چليده. چه علم او پوه پيدا شي ملکان سميری او خلق سم
 ملک دروی.
 د فرعون او موسی قصه، د ملک او ملا افسانه همدغه معنی لری.
 ملکان بايد به علم پسې لاړ شي او د علم رڼا له ځانه سره راوړی.

شاعر

شاعريو ازی پریږی دی ځکه چه دی د جرگو او مرکو سپری نه دی.
 هغه چه له نورو نه گټه کوی باید نورو ته ورشی.
 دی غواړی چه له ځانه استفاده وکړی نه له بل چانه.
 هغه وخت چه برخی ویشلی کیدی سازنده يې د ساز او سرود مجلس ته راووباله او شاعری يې له خلقونه لری یوازی
 کښیناوه.
 شعرا اجتماعی شو مگر د شاعریه برخه تنهایی ورسیده.
 څوک چه په آزادی مین وی هغه هيڅکله ځان نشی مقید کولی.
 یو مجلس که هر څومره ازادوی بیا هم بیخی بی قیده نه وی.
 د ازادی معشوقه هغه وخت چاته ځان ښی چه له نورو نه بیل او یوازی وی.
 شاعر له ځان سره عشق لری او په ځان مین دی.
 دی نه غواړی چه په نورو کښې ورک شي او نورو غوندی شی.
 دی له خلقو سره همدردی لری مگر له خلقو سره ناسته ولاړه نشی کولی.
 عاشق دی خو معشوقه نلری.
 درد لری مگر دوا نه خوری.
 ذلت يې نه دی خو ښ او عزت ته هم په ښه سترگه نه گوری.
 دده طبیعت بل شان دی.
 دی تاسی ته لاره ښی مگر په یوه لاره در سره نشی تلی.

سپا

هغه ورځ چه تراوسه يې نه دلمروړانگي دغرونوپه سرولويدلي دي اونه يې دپيښواو واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه ياد يږي.

دا ورځ لکه يوه پټه معشوقه له هرچانه پټه ده او د سحر نسيم يې هم له مخه پورني نه دي لري کړي.

دا نه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځان سره يوسي.

د چمن په گلونو به شبنم ورولي او که ښلي؟

يو اشنا به په سروسترگوله بل نه بيل کړي او که دوه خواږه ياران به غاږه په غاږه کړي.

دا ورځ له دغه مجهوليت او معما توب سره دهرچا په زړه کښي محبوبيت لري او هرڅوک ورته په اميد گوري.

دهرچا کار او زيار د سبا ورځي دښه والي دپاره دي اودنن ورځي دعمل نتيجه د سبا ورځي په لمن کښي لټوي.

هرڅوک هيله لري چه دنن ورځي زحمت به د سبا ورځي په راحت بدل شي او سبا به له نن نه ښه وي.

په همدغه سره د ژوندانه مشقت سپکيږي او د اميد مزي غځيږي.

د نن ورځي بندي د سبا ورځي ازادي په خوب کښي ويښي او همدغه راز خوبونه د غمونو تله سپکوي.

چاچه نن د خوبښي او خوشحالي ډولي کاله ته را وړيده هغه يقين لري چه سبا ته به د زوي پلار شي اوله دغي خوشحالي نه به بله خوشحالي پيدا شي.

دا غولونکي سبا هيڅکله نه سبا کيږي او ترقيامته دوام لري.

د ژوندانه ټول خوږ والي په همدغه شي کښي پټ دي که دغسي سبا ته څه اميد ونلرو د ژوندانه تحمل هيڅکله نشو کولي.

زمکه او آسمان په همدغي ورځي پسي سرپه خيږي سرگردانه گزري اود اتيا کالو بوډا هم له دغي ورځي نه نااميده نه دي.

که د سبا ورځي مينه زمونږ له زړونونه واوړي مونږ بيا ژوند نشو کولي ځکه چه زړونه سپري او ارزوگان مري.

که مونږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډيرتا وان به وکړو او خپل ژوند به فاني وگڼو.

زمونږ نظر به بيا لري څارنه کوي او ډير لنډ به گوري.

په دغسي حال کښي مونږ بيا اوږده اوږده فکرونه نشو کولي اود مريخ سفر رانه پاته کيږي.

د سبا ورځي فکر زمونږ په اخلاقي ژوند کښي هم ډيره اغيزه لري اود بشر هر راز مادي او معنوي ترقيات ورپوري تړلي دي.

دهقان د همدغي ورځي دپاره کرکوي او باغوان په باغ کښي نيالگي ږدي.

د خرما زړي په زمکه کښي کرل او د خرما له ونونه خرما ټولول دهغو کسانو کاردی چه سبا ته اميد ونه لري اودنن ورځي په تنگه دايره کښي ايسار نه دي.

څومره چه دانسان ذهن او دماغ ترقي کړيده ، په هره اندازه چه انسان لوی شوی او پوه شويدي هغومره يې له سبا سره تعلق زيات شويدي.

د سبا ورځي غم خوړل ، د سبا دپاره فکر کول ، د سبا ورځي ضرورت او احتياج په نظر کښي نيول د ډيرو پوهانو اود ډيرو لويانو کاردی.

زه لوی او کوچنی په همدی پيژنم چه يو ډير لری گوري او بل ډير نږدی دی گوري.

د يوه سبا هم ډيرلری او د بل لنډې دی.
 د مسلمان سبا پس له مرگه هم شته، دده نظر بايد ډيرلری څاروکړی او ابدی ژوند په نظر کښی ونیسی.
 ابدی ژوند همدغه دی چه سپری له سبا نه غافل نه وی او د سزا اندیښنه ورسره وی.
 نن او سبا هغه دوه میلمانه دی چه یوځی او بل راځی. مونږله یوه سره وداع کوو او د بل په خدمت مشغول کیږو.
 زمونږ خدمت باید د سبا ورځی د پاره وی او خپله آینه په نظر کښی ونیسو، د عقل او دوران دیشنی تقاضا همدغه ده

د سپرلی گله!

ستا بنایسته او گلالی خیره په جهان کښی څومره قدرلری، اسمان له دومره لویوالی سره هر سحر د شبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستا ښکلی مخ وینځی او زمکه دخپل زړه له نمه اوبه ورکوی.
 د زمکی مخ په تا بنایسته دی هو! ستا په وړمومعطره شوه، د بلبل خوربه نغمه ستا د جلوی برکت دی، شاعران ستا په ستاینه په جامع کښی مقبول شوه، ښکلویغلو تا ته پخپل اوربل باندي ځای درکړ، بورا ستا په مینه په غزلو کښی وستایل شو.
 په شعراو ادب کښی ستا برخه ډیره زیاته ده، دمینی او محبت ډیرښه سوغات ته یی.
 مگر گوره چه پخپل جمال او کمال مغرورنشی اوله باغو نه اوزی.
 تا غوندي ډیر ښکلی او بنایسته گلونه دهیواد په غرورغو کښی پیدا شوه چه نه چا ولیدل او نه چا وستایل.
 که ته هم له دغه چمن نه ووتلی او په غرونو کښی دی ځای ونیونه به بلبل پیدا کړی او نه مالیار.
 ته د خلقوله نظره مه لری کیږه او ځانته مالیار پیدا کړه!
 دانسان دا عادت دی چه مطلق ښه نه ستایي او هرښه خیز ښه نه گڼی هو! دی هماغه شی ښه بولی چه ده ته نژدی وی او دده خپل وبلل شی.
 دلته هر څوک خپل ښاغلی گڼی او هر یو دخپل باغ گلونه ستایي.
 نه هیڅکله د خلقوله نظره لری کیږه مه.
 ستا بنایست د خلقو د توجه او التفات نتیجه ده.
 که ته غواړی چه هر څوک دی قدر وکړی او پخپل سردپاسه ځای درکړی لکه نرگس هر چاته په ښه سترگه گوره اولکه د باغ غوټی هر سحر خلقو ته ځانده!
 په دغسی التفات او یوه خوله خدا سپری د خلقو زړونه خپلولی شی.
 په یوازی گلتوب او گلالتوب هیڅوک قدر او منزلت نه مومی او نه په تش بنایست دلبری او دلربایی کیږی.
 راشه زما د باغچې گل شه * چه هر سحر دی په دیدن تازه کومه

د رمی خاونده!

د توري کيرې دې او دلويې رمې خاونده !
 پدې سره او ټکنده غرمه کنبې ، پدې وچه بيديا او سپيره صحرا کنبې ، چه يخی اوبه ، يخ سيوري توده ډوډې شودي
 او مستې کوچ او پيروي کورت او غوړې پوڅې او پنيرونه هرڅه له تا سره دې په خوارانو او بيوزلورحم وکړه !
 له لارويونه خپل خوړونکي سپي ايسارکړه !
 هرڅوک چه ستا کيرې دې ته په هيله او اسره راځي هغه له خپلو سپيونه ساته او قدر يې کوه !
 په دې وچ ډاک کنبې بل سيوري نشته يوازي ستا سيوري ته هيله او اسره کيرې .
 که ته خپل سپي ونه نيسي له دينه لويه به رحمې بله نشته .
 اي دخوړو سپيو خاونده !
 ستا د سپيو تاوان له تا رسيرې او ددوي په ضررته نيولي بي .
 سپي او نفس دواړه يوشانته دي .
 ته خپل سپي ونيسه ! او په مونږ رحم وکړه !
 ته پخپلو سپو دا گمان مه کوه چه دوي به هروخت ستا غليمان نوته غاږي .
 دوي ډير ځله دا سمان ستورو او سپوږمي ته هم غاږي .
 ستا په ملگرو او د دوستانو هم بلوڅي او غوتې وهي .
 آه- هيڅوک زما نارې نه اوري .
 دخپلو سپيو حملي هم نه ويني .
 زما غږ تر کيرې دې نه رسيرې .
 دوي ولي څه نه اوري ؟
 ولي څه نه ويني ؟
 ولي په چارحم نه کوي ؟ پردي خوبه نه وي ؟
 کيرې دې خود پښتنو معلوميرې .

بي گناه بندي

پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !
 مه ويريږي ، دده په آزادولو کنبې هيڅ خوف او خطر نشته .
 فساد او شرارت له ده نه نه پيدا کيرې .
 دده بندي کول لويه گناه ده .
 دا هغه يوسف دې چه د بي گناهي په سبب په زندان کنبې لويدي دې .
 که دې له زندانه راواوزي ستا سي آينده سنجولي شي او ستا سي د بلي ورځي غم خوړلي شي .
 پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !

که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډیره بڼه شان وکړي.
ستا سی وږی به ماږه کړی، ستا سی برینډ به پټه کاندی.
تا سی دغه بڼکلی موجود په تورو څاگانو کښی مه غورځوی.
په زندانو نو کښی یی مه اچوی.
په لیوانو او پړانگانو یی مه خوری.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دی به ستا سی دگړو وږو او پریشانو خوبو نو صحیح تعبیرونه وکړی.
ډیری سخری، مبهمی او مجملی غوتی به پرانیزی. دی دراتلونکی حال پیشبینی کولی شی.
د طبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږی.
د جوی او فلکی اوضاعو اقتضات ور معلوم دی.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دده په آزادی باندی علم او پوهه زیاتیری.
وطن رڼا کیږی، رانده بینا کیږی.
دی له خپلو جفاکارو ورونو سره هم بڼه سلوک کوی.
دی ډیر پیچومی او ارولی شی.
ډیری کږی لاری سمولی شی او ډیر مشکلات حل کولی شی.
ما خوب لیدلی چه دا بندی خلاصیږی او د سلطنت په کرسی کښینی.
بڼه فکر وکړی!
دا بندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم:
فکر دی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنی. کښی یو سپین ږیری خدمتگار او سیده چه هر چا به ورته نظر لالا ویل.
داسپی د ماشوم توب له وخته د بوډا توب تر زمانی په دغه کاله کښی و او خپل ژوند یی په همدغه کاله کښی خاوری
کړ.
ددی کاله نسبی سږی نه و او د خدمتگار په حیث یی کار کاوه، مگر مزدور ورته نشو ویلی ځکه چه دمزدور په شان
کاری نه کاوه.
هیڅوک به خپل ځان د ځان د پاره په کار کښی د غومره ستړی نکړی لکه چه نظر لالا د دغی کورنی په خدمت کښی
ستړی او ستومانه و.
کوم کار چه څوک دیوی تینگی او لوږی عقیددی د پاره کوی هیڅ حریص او په گټه مین سږی یی د پیسود پاره نشی
کولی.

ده دغه خدمت دخداي دپاره کاوه اوپه داسی جذبې یی کاوه چه دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه. په دغه سړی کښی دیرزیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود و چه پدی وخت کښی یی مثل اونظیرنشی پیدا کیدی یا ډیرلږ پیدا کیږی.

دا سړی به نامه اوبی نشانه سړی و، جامی به یی تل زړی او خړی وی مگردزړه صفایی یی دومره زیاته وه چه زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.

په کوم کلی کښی چه نظرلالا او سیده دجاه او جلال خاوندان اودعلم وفضل صاحبان هم اوسیدل چه ځینو مریدان هم نیول مگرزه له هغو ټولو نه نظرلالا انتخابوم اوله نورو نه په ادب تیریرم.

زما دا عادت دی چه له مخدوم نه خادم ته په محبت گورم اوله پیرنه می مرید خوښ دی.

له ماسره اوس دا فکر ډیرپوخ شویدی چه دخیراوبرکت خاوندان په ساده مسلمانانو کښی ډیرموندلی شو او پوهان او هونبیاران دبل دپاره له خپلی گټی نشی تیریدلی.

څوک چه دخداي دپاره دنورو خدمت کوی او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوی هغه لکه نظرلالا داسی وی چه خپله مادی کټه هیڅ نه پیژنی او په پردی کاله دومره زهیروی چه له هیچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وی دا سړی په توراوسپین نه پوهیده الف اوبی یی نه وه لوستی دلفظ او معنی فرق یی نشو کولی مگردنیکي او خیررسولو په لوړه مبدا یی ټینگه عقیده لرله اودا جذبې پکښی دعشق حد ته رسیدلی وه.

نظرلالا دهرچا په نظرکښی ډیرسخت اوبخیل سړی معلومیده هرچا به ویل چه ده غوندي سخت سړی بل نه پیدا کیږی، په رښتیا چه دده پیروزینه په ځان باندي ډیره لږه وه مگر بخیل ورته نشم ویلی او ډیرحاطمان زه ورځنی څاروم.

کله به چه د کاله خاوند نظرلالا له کابله ننگرهارته استوه چه څاروی او پسونه بوزی نویوڅوډوډی به یی ورته پخی کړی او ډیری لږی پیسی به یی هم ورکړی چه په لاره کښی ځانته کوم وخت څه نکولی واخلی یا چیرته دخارویو دپاره واښه پری رانیسی، دا سړی به له کابله لغمان ته ولاړ او څاروی به یی هم ورسول، مگر یوه میاشت یا دوه میاشتی پس به چه څوک میلمانه راغلل او چرگ به پکارشو نظرلالا به هغه پیسی په چرگوړو ورکړی چه میلمانه په ښه شان عذرشی اود کاله دخاوند ښه نوم وساتل شی.

دی هغه راز خدمتگارنه وچه له خپل مخدوم نه څه واخلی اودځان دپاره شی ذخیره کړی بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت یی بیخی وړیو.

دده خور او خوری ډیرغریبان و مگر هیڅ بد گمانه سړی هم دا گمان نشو کولی چه دی دی هغوی ته څه ورکړی. که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کیده اوددغه کاله زیان ورته لکه دایمان زیان معلومیده.

دنظرلالا دا عادت و چه چرغ به له خوبه پاڅیده اودسپیدو په رڼا کښی به غره ته ته، ترڅو به چه لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسوگیډی راوړ، چه سبا ناری به یی وکړ نو بیا به په نورو کارونو پیسی روان شو او ټوله ورځ به یی کار او خدمت کاوه.

هغه پس له ما ښامه هم دشپی ترلسو بجود میلمنو خدمت کاوه او ډیرناوخته به ویده کیده.

دده په کار کښی درخصتی او تعطیل ورځی نه وی اودناروغی دپاره یی هم فرصت نه درلود.

دی دعادت او ډیرکار کولو په وجه له پولادو نه هم کلک و.

هغه گيډې چې ده د شپيتو کالو په عمر په شا باندې راوړ د دې زمانې ښه ښه ځوانان يې نشي وړلې. ده به هر کله د خمتا پيوندې کالې اغوستل او خوراک يې هم ډير خوارو. ترڅو به چې ډير مجبور نشو نو دا ختر په ورځ به يې هم نوي کالې نه اغوستل. په دغه کاله کښې به چې هر څومره ښه څه پاڅه شوه دده برخه به پکښې ډيره خواره وه ځکه چې ښه ډوډې دده له ستونې څخه نه تيريده او په همدغه وجه به د چرگ ورميړدده برخه وه. نظر لالا له تودې ډوډې سره هم د ښمنې درلوده او چې په شکور کښې به سره پرته وه نو دې ته به يې لاس نه وروړ. په همدغه سبب دې په ډير بخل مشهور و او هر چا به ورته سخت او بخیل وييلې. دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډير لري و او په ډيري ظاهري ښي بناوه، هغه څوک چې خپل ژوند د بل دپاره وقف کړې او هيڅ دنيا يې گټه پکښې له نظر لاندې نه وي هغه ته به څنگه بخیل ووايو. هو! نظر لالا په ځان باندې بخیل و ځکه چې له ځانه تير و او خپل ځان يې بل ته بخیلې و ده ته به که چا د خداي دپاره څه ورکړه هغه يې د بل دپاره اخستل او بل ته يې ورکول. دا ايتار او فدا کاري چې پدې وخت کښې لکه دانځر گل يا د مرغی يې ډير نادرخيز معلومېږي له انساني غرايزو سره ډير موافقت نلري او مثالونه يې ورک دي. دا راز سړي د خلقو په نظر کښې ډير ساده او ډير احمق معلومېږي. په عقل او پوهه دا گمان نشي کيدې چې چا ته د دغسې ايتار او فدا کاري اجازه ورکړي. خپل ځان خوارول او بل پالل، له ځانه تيريدل او د بل په ښه ورتلل د عقل او فکر کار نه دي، د دغسې کارونو دپاره يولوړ معنوي عشق په کاردې او د نظر لالا اخلاص غواړي. د دغه کاله هر څه د نظر لالا په لاس و او دده په امانت داري هر چا داسې يقين درلود چې هيڅ شک پکښې چا نشو کولی. زه دهغه چا ستاينه نه کوم چې نظر لالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود او د زما په نظر کښې دستاييلوړ نظر لالا دی او دده په ښه سرپيتوب ټينگه عقیده لرم. دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډير اخلاص ورځم. په هغه اديره کښې چې دی خښ دی نور قبرونه هم ډير دي او په ورباندې لاجنډې هم ولاړې دي مگر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم. دده حسنات راته ډير درانه معلومېږي.

جبر او اختيار

هغه کار چه انسان په اراده او اختيار نه وي شوی د فخر و پر نه دی او د ملامتی موجب هم نه گززی یعنی که د چا ونه ټیټه وه گرم نه دی که چا متوسط قد او قامت درلود ورته نشو ویلی چه ډیر بڼه کاردی کړی او اندازه دی ساتلی ده. که یو سړی خپل سپین مخ تور کړی ملامت دی مگر د حبش مخ که هر څو مره تورو یو څوک یی نشی ملا متولی ځکه چه دده اختیار او اراده پکښی دخل نلری.

که یو سړی خپل غلیم په جنگ کښی مړ کړی او خپل شجاعت ښکاره کړی حق لری چه پخپله توره او توریالیتوب فخر و کړی مگر که مرغی ولی او سړی ولگیده که څه هم دده د زور و او زړو د بڼمن وی خپل بریت نشی تاوولی او توریالی ورته نشو ویلی.

هیڅوک یو گونگ په حق نه ویلونه گره موی ځکه چه هغه مجبور او معذور دی.

مگر هغه چه ژبه لری اوله ډاره حق نه وایی له ملامتی نه نه خلاصیږی که څه هم یو څه مجبوریت دلته هم شته او اختیار نیمگړی دی.

د جبر او اختیار مسله ډیر اړخونه لری او دغه فیصله څه آسانه خبره نه ده.

زه په دی ځای کښی دا اراده نلرم چه له علمی څیړنی نه کار واخلم زما مقصد بل دی او د مایانو په کار کښی کار نلرم. زه حتی الامکان له فلسفی بحثونو نه ډډه کوم مگر کله کله می د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروی چه په معقولاتو کښی مداخله وکړم.

زه نه وایم چه انسان مختاردی ځکه چه مونږ ډیر مجبوریتونه لرو او د جبر مظا هر دلته بیخی ډیر دی.

مونږ مجبور یو چه په وچه مزل وکړو ځکه چه دلته بحر نشته او زموږ په هیواد کښی بیړی نه گززی.

همدغه شان مونږ له کابله ننگرهار ته په هوا نشو تلی ځکه چه هوایی سرویس نه دی جاری مگر دغه راز مجبوریتونه په ځینو نورو ځایو کښی نشته هلته یو سړی اختیار لری چه په هوا ځی که په بحر کښی او که په وچه.

اوس پوه شوی! چه جبر او اختیار په هر ځای کښی یو شانته نه دی او ټول انسانان یوراز نه دی.

ډیر مجبوریتونه پخوا وچه اوس نشته او خپل ځای یی اختیار ته پری ایښی دی.

یوه ماشوم چه اول پیدا شی هیڅ اختیار ورسره نه وی او د بل په غیر کښی ژوند کوی. پخپله نه چیرته تلی شی او نه

راتلی شی. ځملول او پاڅول یی د بل په لاس وی او کالی بل څوک وراغوندی مگر څو مره چه لویږی او غټیږی هغومره د مور له غیرې لری کیږی اوله مجبوریت نه دا اختیار خواته درومی. کله چه پخپلو پښوران شی نو بیا خپل مخ پخپله وینځی او پخپله خوښه له کاله وځی یا کاله ته راځی.

کله چه ځوان او ځلمی شی د کاله واک او اختیار هم دده شی او د پلار په جايداد تصرف وکړی.

په هره اندازه چه د ژوندانه درجه او مرتبه لوړیږی مجبوریت کمیږی او اختیار زیاتیږی.

یو کانی که څوک هری خواته غورځوی، او هر راز لوبی پری کوی کولی یی شی مگرونی او بوتی دغسی نه دی یعنی د نبات مجبوریت له جماد نه لږدی، ځکه چی د حیات اثر په ده کښی زیات دی.

له ونو او بوټو نه بیا د څارویو اختیار ډیر دی او جبر ونو هم تخفیف موندلی دی، انسان چه له حیوان نه پورته مقام لری او د تکامل په لاره کښی وړاندی دی دده اختیار نور هم زیات شوی اوله خپلی ارادی نه ډیر کار اخلی.

په انسانانو کېنې هم دو حشې او مدنی انسان د عالم او جاهل انسان د قوی او ضعيف انسان په اختيار کېنې ډير فرق موجود دی مگر بيا هم په هر حال کېنې يو څه مجبوریتونه شته او په جبر او اختيار کېنې ډير فلسفې بحثونه کېدی شي. د دنيا ډير پوهان پدی عقیده دی چه دانسان ډير کارونه په ظاهره ارادی او اختیاری معلومېږي مگر په حقیقت کېنې د مجبوریت اثر وی او خبره له اختیاره وتلی وی.

دوی وایی هغه سړی چه ډير په غیظ او غضب کېنې وی او په همدغه وجه د چا دوژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختیار خاوند نشو ویلی ځکه چه دی په دغه حال کېنې د داسی اغیزو او نفسی تاثراتو محکوم دی چه له دغه کاره ځان نشی ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکمیت نلری که مونږ پوه شو چه دی په دغه وخت کېنې له یوه لیونی نه څه فرق نلری او په طبیعی حال کېنې نه دی ، دی به اروم و مجبوره گڼو او دغه کارته به غیر اختیاری و وایو. همدارنگه هغه څه چه یو عاشق د عشق په جذبه کېنې د عشق د پاره کوی له مجبوریت نه وی خلاص او اختیاری ورته نشو ویلی.

د دغو خبرو خلاصه او نتیجه داده چه شدید محبت او شدید بغض دانسان اختیار سلېوی او هغه څه ورباندی کوی چه په عادی او طبیعی حال کېنې یی یو عاقل انسان نه کوی د همدی لامله ډير خلق پخپلو ځینو کارونو بل وخت پښیمانه کېږي او پوهیږي چه بڼه یی نه دی کړی.

ځینی نور پدی عقیده دی چه انسان د اختیار خاوند دی که بڼه کوی باید بڼه ورته و وایو او که بد وکړي باید بد یی وگڼو. دوی وایی که انسان د عشق د پاری کوم کار کوی او که د دښمنی د پاره په دواړو حالو کېنې دغه کار دده گڼل کېږي او په ده پوری تعلق نیسی ځکه چه دغه مختلف احوال چه د زوروری مینې یا د شدید عناد په اثر پیدا کېږي او نفسی یا روحی اغیزی ورته ویل کېږي پخپله له نفس څخه عبارت دی او نفس د همدغو احوالو او کیفیاتو نوم دی، هسی نه چی کوم بل شی په نفس اغیزه کوی او اختیاری سلېوی.

ارسطو د جبر او اختیار حدود ډير بڼه ټاکلی دی او پدی باب کېنې یی ډيره بڼه فیصله کړیده.

دی وایی هغه کار چه یو سړی پخپله اراده نه کوی او دده اختیار پکېنې هیڅ دخل نلری بڼه او بد یی ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نشو ویلی یعنی که یو زور و رباد یو سړی کومی خواته یوسی یا یی څوک لاس او پښی و تړی او له یوه ځایه یی بل ځای ته وړی نو دلته اختیار سلب دی او په مجبوریت کېنې هیڅ شک او شبه نشته مگر که یو سړی د خپل شرافت د ساتلو د پاره کوم کار کوی او خپل عزت او وقاریی یوه کارته مجبوروی نو دغه راز مجبوریتونه د جبر له قانون لاندی نه راځی.

دی د مثال په ډول وایی: که دیوه سړی مور او پلار اولادونه دیو ظالم او مستبد له تهدید لاند وی چه دده په تسلیمدو او اطاعت هغوی له زیان او ضرره محفوظ پاته کېږي او که اطاعت ونکړی هغوی ضایع کېږي نو په دغه صورت کېنې دا سوال پیدا کېږي چه که دغه سړی دهغه ظالم له خوا په یوه ناوړه کار ما مورشی دی په دغه باب کېنې مجبور دی او که مختار؟

ارسطو وایی چه دلته جبر او اختیار مخلوط شانته دی مگر د اختیار جنبه غالبه ده ځکه چه ددغه کار په کولو او نه کولو کېنې د ترجیح او انتخاب مسله مینځ ته راځی نو هره خوا چه دی انتخابوی او ترجیح ورکوی هغه دده خوښی او ارادی ته راجع ده او دده کار گڼل کېږي.

دی وایی په دغسی مواردو کېنې که سړی ناوړه او بد کار وکړي دغه راز مجبوریتونه معقول عذر نشی کیدای په دغسی مجبوریت باید سړی پښی کېږي او هغه څه وکړي چه انسانی شرافت او وجدان یی تقاضالری.

شجاعت او شهامت چه یو اخلاقی فضیلت دی په همدغسی مواردو کښی ځان ښیې او د افتخار حق پیدا کوی. هغه د سرخطر چه په جنگ او جگره کښی یو بی زړه سړی تښتی ته مجبوروی د خلقو په نظر کښی څه اعتبار نلری په همدغه وجه له تورو او توپکونه تښتیدونکی هر چاته سپک ښکاری او هغه چه له مرگه نه ویریری او په ایستلو تورو ورځی د خلقو په نظر کښی درانه معلومیری. که په دغسی مجبوریت خلق قایل وای هر څوک به له جگرې څخه تښتیده او هیچا به هغه ته په سپکه نه کتل. هغه افتخار چه د شجاعت او شهامت خاوندان بی گتی ددغسی مجبوریتونو په نافرمانی کښی پت دی لکه چه عار او ذلت ددغه راز مجبوریت اطاعت او انقیاد ته ویل کیږی.

دخان واده

له خوبه پاڅیدم، د ډول او سرنی آوازی تر غوږه شو او ډیره لویه ورا را ښکاره شوه چه ډیر خلق ورسره خوشحاله روان و، او دخان په واده کښی بی لاسونه غورځول. زه هم له دوی سره ملگری شوم او پدی خوشحالی کښی می ځان شریک کړ. ددی ښادی د ډول او سرنی غږ ډیر لری ځایه رسیده او ډیر و خلقو پکښ اتښونه کول. چا به ډزی کولی چا به اسونه غللول، ځینو به ټوکی او مسخری کولی په دغسی خوشحالو کښی ما ښام تیاره کلی ته ورسیدو او ډولی دکاله په مخکښی ښکته شوه. دکلی ښځی په ډیری خوشحالی او ډولی پردی بی جگی کړی همدغه وخت خندا او خوشحالی خپل ځای غم او ژړا ته پریښود او دا معلومه شوه چه دغی ښکلی ناوی دخپلی ازادی دپاره ډیره لویه قربانی ورکړه او د اجباری واده ملا بی ماته کړه. ددغه حال په لیدلو دهر چا په احساس کښی بدلون راغی او مونږو پوهیدو چه کله خلق جنازه هم په ډول او سرنی وړی او په غم دښادی گمان کوی. په دنیا کښی ډیر داسی غمونه شته چه د خوشحالی په ډولی کښی پت دی او خلقو په شعورا و تمیز مسخری کوی. زما یوه ملگری په دغه ورځ وویل: په رښتیا چه خوشحالی څوک په زورا و جبریا په ډیرو پیسو کورته نشی وړلی. مگر خان لاتراوسه په دغه حقیقت نه دی پوه او خپله خوشحالی په دغه ډول غواړی.

غم او خوشحالی

زما اشنا له ډيرو غمونو سره نا اشنا دی دهغه په کاله کښی چا د ماشوم ژړا نه ده اوریدلی او دخپلوماشومانوپه مرگ او درد یی هیڅکله نه دی ژړلی.

هغه دځوی اولورپلار نه دی چه دا اولاد په تبه او شری یا کوی غمجن شی.

هغه حال چه یو پلاریی دخپل کوچنی ځوی یا ځلمی ځوی دځانکدن په وخت کښی وینی دی ترینه نا خبره دی.

ده غونډی بی غمه سپری ډیرلر پیدا کیږی او په همدغه سبب یی خوشحالی برخه هم ډیره لږه ده.

دی چه پخپل کاله کښی خپل خلف الصدق نه وینی په زړه کښی ډیرځور یږی اوځان بدبخته گڼی مگر دده دغه غم زمونږ په نظر کښی دهغه چا له غمه ډیر سپیک دی چه دوه زامن یی ژوندي دی او یوه دمیه غیر کښی خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحی دپاره ورځو او ده ته نه ورځو.

زمونږ دا عادت دی چه که دچا په کاله کښی نهه میاشتینی اولاد مری پیدا شی ویرور سره نه کوو او هغه هم دغم کمپله نه غوروی مگر په کوم کاله کښی چه ددوه ورځوماشوم مړشی هلته غم اومصیبت مجلس جوړیږی او خلق ورسره همدردی کوی.

موریس مترلینگ وایی: تاسی په ملیاردونونظفی ضایع کوی مگر خوابدی کیږی نه اودغه راز ضیاع دچا دغم اوخپگان موجب نگرځی. ددی خبری معنی داده چه زمونږ غمونه معقول نه دی محسوس دی.

هرضایعه چه یوازی عقل پری پوهیدلی شی او احساسات ورسره تعلق نلری همدغسی بی اثره دی.

زمونږ خوشحالی هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکا نلری بلکه دشعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالی یوپه بل پوری تړلی دی اویوله بله نه بیلږی.

ځینی گمان کوی چه خوشحالی له بی غمه خلقوسره زیاته ده او هغه څوک ډیر نیکبخت دی چه هیڅ غم نلری مگر حقیقت دغسی ندی اوبنادی هرچیری دغم په اندازه ده.

حقیقی بدبختی په بی غمی کښی ځای لری اوبی غمه سپری ته که سپری وویلی شو نیکبخت خو ورته هیڅکله نشوویلی.

غم او خوشحالی لکه دیوی ټوټی دوه مختلف مخونه دی چه اصل یی بیودی.

څنگه چه شپه او ورځ یوپه بل پوری نښتی دی او هرکاله ته دواړه وړاندی اوورسته راځی دغم او خوشحالی ارتباط هم دغه راز ټیگ دی که څوک وغواړی چه هغه یوخپل کاله ته پریږدی اودابل ایسار کړی له دینه لویه اشتبا بله نشته.

داسی کیدی شی چه ورځ اوږده شی اوشپه لنډه یا شپه لویه وی او ورځ وپه وی مگرداسی ورځ چه شپه ونلری یا داسی شپه چه ورځ ورپسی نه وی په دنیا کښی نشته.

که لمړتراجرتیه پاس په تندی ځای پرځای ولاړ وای اودزمانی په رنگ کښی هیڅ تغیر او تحول نه وای موجود هیڅوک به نه پوهیده چه شپه څنگه وی اودهمدی لامله چه شپه به چا نه پیژاندله پدی به هم نه پوهیده چه ورځ څنگه وی اوڅه کیف لری.

غم او خوشحالی هم لکه شپه او ورځ یوپه بل پیژنو که غم له دنیا بیخی لاړشی خوشحالی هم ورسره ځی که ژړا نه وی خدا هم نشته.

هماغسی چه هگی له چرگی پیدا کیږی او چرکه له هگی نه غم او خوشحالی هم یو دبل اولاد دی. انسان باید پدی پوه شی چه غم او خوشحالی یو ظاهری او اعتباری فرق لری یعنی دا فرق هم لکه د شپې او دورخی فرق دسترگو او نظر فریب پیدا کړیدی چه عقل د او بصیرت خاوندان پری نه غولیری بلکه پانده هم دواړه یو گنی. خوک چه د عقل سترگی لری او د فلسفی شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان گوری او د شپو ورځوله سپینو او تورو پردونه هغه خوابی رنگه زمان په بل ډول وینی هغه پوهیږی چه زمانی دواړه مخونه یوه شی ته منسوب دی او یو حقیقت دوه رنگه بنی.

ډیره بڼه ده چه عقل او پوهه په مونږ ډیر تسلط نلری او مونږ یی له وهم او خیال نه لری کړی نه یو گنی اوس به شپه او ورځ را باندي یوه وه او خوشحالی به هم را باندي غمیدلی وه. زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالی زمونږ په ژوند کښی هغه سوز او ساز پیدا کوی چه بی له هغه دژوند کیف او خوند نه پاته کیږی.

غم د خوشحالی څکلو ذایقه او احساس روزی او خوشحالی لکه د خوږو میوو خوراک ترخو مرچو ته ضرورت لری. که په دنیا کښی ترخه شیان نه وی خواړه ډیر ژر زړه وهی او بیخونده کیږی. دژوندانه خوند غم او خوشحالی ته ډیر ضرورت لری او په دغه خوند کښی د عواطفو او احساساتو خاوندان ډیره برخه لری هغه پانده هونبیاران چه په ظوا هرونه غولیری او د غم او خوشحالی په فرق نه دی قایل له دغه نعمته محروم دی. که مونږ ډیر عمیق فکر وکړو هماغه شی مونږ ډیر خوشحالی چه مونږ یی ډیر خپه کړی یو او ډیر ځله هغه شی ته خوشحالیږو چه زمونږ غم پکښی پته دی، ډیره بڼه ده چه په جهان کښی دغه راز ژور فکرونه ډیر لږ دی او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوی چه د غمونو او خوشحالیو حقیقت ته ډیر ځیر شو.

ډیر خلق دی چه یوه ورځ یی گرانه بڼه مری او دی غمجن کیږی مگر بله ورځ نوی واده کوی او نوی خوشحالی هغه زوړ غم بیخی هیروی نو دغه د خوشحالی ډولی او هغه د غم جنازه یوله بله ډیر ربط لری که هغه غم دغه کاله ته رانشی دغه بنادی هم نشی راتللی.

دا وصال په حقیقت کښی د هغه فراق نتیجه ده او په هغه ویر کښی دغه سرور او سرود پته دی هرڅومره چه خوبحالی دپسړلی بارانونه زوروردی هغومره یی سیلابونه هم زوروردی، له دغسی زورورو بارانونه سره تندر او ږلی هم شته لکه چه له ډیرو لویو افتخاراتو سره ډیرو لوی خطرات ملگری دی.

همدغه وجه ده چه زه له سپکو او کوچنیو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډیر بڼه گڼم.

اخلاقی اساس

شوپنهار وایي: داخلاقو د پاره له ترحم نه ښه اساس نشته، انساني اخلاق باید په همدغه اساس قایم وی. دده په نظر کښی اخلاقی عمل هغه دی چه دشخصی گتیی هیخ اثر پکښی نه وی او محض دبل د خیر د پاره وی. دده په نزد انسانیت یو قانون لری چه مخالفت ترینه ښه نه دی او انسان مکلف دی چه له دغه قانون سره سم وچلیږی. دده په نظر هغه کار چه قانون د پاره کیږی او هغه کار چه د قانون د پاره نه وی شوی مگر له قانون سره موافق وی یوله بله فرق لری. دی هر نیک او ښه کار اخلاقی عمل نه گنی دده په فکر اخلاقی عمل هغه دی چه خاص د قانون د پیروی او د انسانی تکلیف د پر خای کولو د پاره اجرا شوی وی نه دشخصی گتیی د پاره. په همدغه سبب دیوه سو داگر صداقت او راستی چه د تجارتی گتیی د پاره وی نیک کار گنی مگر اخلاقی عمل ورته نه وایي.

همدارنگه هغه څوک چه ډیر زړه سواندی وی او به همدغه سبب له خلقو سره نیکی او احسان کوی دغه راز نیکی او احسان د کانت په عقیده اخلاقی عمل ندی. دی وایي که دغه سړی له خلقو نه ډیری جفا گانی و وینی زړه به یی سخت شی بیا به له چا سره احسان او نیکی نه کوی مگر هغه څوک چه د خلقو جفا گانی وینی او محض د تکلیف د پاره له خلقو سره ښه کوی دا کار اخلاقی قیمت لری او اخلاقی عمل ورته ویل کیږی. مترلینگ وایي: هغه مینه چه انسان یی له انسان سره لری باید له ډیر لوړ او هسک خای نه اخستل شوی وی که یو انسان وکړی شی چه له انسانانو سره عشق ولری او بشردوستی د عشق له کوره واخلی نه ښایی چه له ترحم نه کار واخلی او مینه یی د مرحمت او مهربانی رنگ پیدا کړی. که څوک چاته د عدالت له مخی څه ورکولی شی دا احسان له لاری دی څه نه ورکوی که د چا له لاسه پوره وی چه دانسان احترام وکړی دلجویی او تسلی ورکولو ته حاجت نشته. دی دانسان د پاره له چا نه رحم او شفقت نه غواړی عشق غواړی. دا احسان له ورکړی نه د عدالت ورکړه ښه گنی او له نوازش نه یی احترام دانسان د پاره غوره گنلی دی. داسړی د عشق طرفدار دی، دده په مذهب باید شاه او گدا یوله بله عشق ولری. ده ته له شفیق نه رفیق ښه ښکاری اوله هغی مینی نه کرکه کوی چه یو مهربان باداری له خپل صادق خدمتگار سره لری دغه راز مینه چه د ترحم او شفقت رنگ لری یو انسان لوی اوبل کوچنی ښی پدی مینه کښی چه هر څومره مهربانی پرته ده هغومره پکښی د محبوب حقارت هم شته مگر په عشق کښی کبر اولویی نه خایږی او آغا توب نه منی. دی انسان ته په ډیر لوی حق او ډیر زیات احترام قایل دی مگر دغه حق ورته په سوال او گدایی د ترحم له لاری نه غواړی. د عدالت په اساس یی غواړی.

که بشر ښه انصاف وکړی خواران او مزدوران په بډایانو باندی ډیر لوی حق لری خودغه حق پت پاته دی او خلقو هیر کړی دی. روسو وایي: (هروخت چه تاسی یو آسمان خراش قصر وینی یقین وکړی چه دیوه ولایت کورونه د دغه قصر د بنا د پاره وران شوی دی).

که چيرې سم او صحيح حساب مينځ ته راشي ډير لوی بډايان د ډيرو زياتو خلقو پورې دي او دوی خيرات په حقيقت کې د دغه پور نيمگري ادا ده.

که يو سړی په دغسې احساس خوار او غريب ته څه ورکوي احساس يې ډير لوړ او عالی دی او له هغه بل نه چه دا کار خپل رحم او کرم گڼی عالی همت او لوړ شعور لری.

د چا پوهه چه د عشق په آب و هوا کې وده وکړي او عواطف او احساسات يې په عقل غالب وي هغه د مترلينگ په شان فکر کوي او له نورو پوهانو نه يې فکر بل رازدی.

بنه او بد

خدای خبر دی چه غل وکه خونې و یا يې کوم ډير دشرم کار کړی و ، هر څه چه و ، خو خلقو يې متی تړلی وی او حاکم ته يې راووست.

هر يوه ویل: دی ډير بد سړی دی مونږ دده له لاسه ډير په عذاب يو ، دی بايد بندي شی او ډيره سخته سزا ووينی.

حاکم هغه بد وگانه اوزندان ته يې وليږه دهغه خپلوان اخندزاده صاحب ته ورغلل او هغه يې حاکم ته ورووست کله چه حاکم دا خند زاده صاحب له راتگه خبر شو يوه ټوټه مخی ته ورغی ، دهغه لاسونه يې بنکل کړه او په ډير عزت يې خپل ځای ته راووست.

دا خند زاده صاحب له خبرې هيڅوک نشووتلی ، حاکم دده امر ته غاږه کيښوده او بندي يې خوشی کړ.

ما چه دغه حال وليد پدی پوه شو چه دلته د بنوا او بدو فرق شته ځکه د بنه سړی لاسونه بنکلوي او د بد سړی لاسونه تړی ، مگر ټول د بنه او بدو په فرق يوشان نه دی پوه شوی دهمدی لامله هغه سړی چه خلقو په نظر کېښی بد او خند زاده صاحب بنه وگانه او له بنده يې خلاص کړ.

زما ملگری وويل: دوی د بنوا او بدو په تمیز کېښی ډير غولیدلی دی دوی وایي زموږ ملک ډير بد سړی دی ځکه چه د غلو ملگری دی او غله په حاکم باندی خوشی کوی مگر همدغه کار چه اخند زاده صاحب وکړ هغه ته بد نه وای.

هر کله چه خونيان او د اړه مار بنديان شی دده په برکت خوشی کيږی او د گنهگارو شفاعت دده کار دی.

دی يوازی له حاکمانو نه غله خلاصوی که شکرانه غټه وه په آخرت کېښی يې هم خلاصولو ذمه کوی او پس له مرگه يې هم ملگری دی.

که يو حاکم يو غل د ملک په خوله خوشی کړی دا کار دوی ته بد بنکاری مگر که اخندزاده صاحب په سفارش يې پریردی نو بیا په بنه سړيتوب او دینداری کېښی حسابيږی.

د هر چا بدی که په ډير وږدو او ورنگونو کېښی پټه وه هغه د دوی په نظر کېښی بنه سړی دی او که چا خپله بدی نه پټوله یا يې نشو پټولی دوی ورته بد وایي او په بد نامه يې یادوی.

دوی هغه غل گڼی چه د سودا گرو قافلې وهی او د بډايانو به کورونو د اړی غورځوی مگر دهغه چا لاسونه او پښی بنکلوی چه په چل او فریب د خيراتونو قافلې خپل کاله ته راگرزوی او د مسکينانو حق غصبوی.

پخوانۍ ډېوې

په کاله کښې برق لگیده مگر پاس په رف باندې د تورو تیلو مسینه ډیوه ایښې وه ، په څنگ کښې یې یوه بله ډیوه هم وه چه یو وخت پکښې شمع بلیده.

هغه خوا دخاورینو تیلو لاتین بنسکاریده اوداسی معلومیده چه هری ډیوی پخپل وخت کښې دا کوررنا کړې اود کالیه خلقویې په رنا کښې ډیری شپې سبا کړیدی مگر اوس ترینه څه کارنه اخستل کیږی اود شپې په کور کښې برقونه بلیدي.

د زمانې دا عادت دی چه زاړه شیان له کاره باسی اونوی شیان په کار اچوی مگر خلق خپل زور حال نه هیروی اوزرو شیانو ته په جگور فونو باندې ځای ورکوی.

دا عادت بد نه دی چه څوک زاړه خدمتونه هیرنکړی اوزرو خدمتگارانو ته په قدر وگوری مگر کار باید له نوو شیانو واخستل شی اوبه کورونو کښې وخت په وخت نوی رنایگانې پیداشی.

انسان په هروخت کښې یوی رنا ته محتاج دی اودارنا هرکله خپله څیره او خپله وضع بدلوی دعالم تغیر چه د دنیا لایتیر قانون دی همدغه تقاضا لری چه هر څه باید یو راز اوبل راز راشی اویوازی لوی خدای تل ترتله په یوه حال باقی وی د همدغه بدلون او تغیر په وجه د علم او پوهی رنا هم هروخت خپل فانوس بدلوی اود لوبڼو په بدلون په لوبڼو کښې پراته شیان هم بل راز کیږی.

هغه رنا چه دخاوروله تیلو پیدا کیږی هغه نور چه د لمر او سپوږمی له کوره راځی هغه برینسنا چه داوبوله آبشار څخه حاصلیږی د ظرف او محل په اعتبار یوله بله بیلیدي که څوک په دغو ظاهری سورتونو ونه غولیدي او حقیقت ته څیرشی نود شرمو او پښې په بوتیو ، د غوزانو اوزیتونو په ونو کښې یوه رنا موجوده ده چه په هر راز ډیوه کښې بیل کیف پیدا کوی که څوک هغه تیل چه په ډیوه کښې وینی په پښه کښې وینی یا دغه سیزونکی برق چه په برقی نغریو کښې گوری په اوبو کښې ولیدی شی هغه ته اور او اوبه دومره فرق نلری اود جهان په هره ذره کښې یوه رنا وینی چه د صحرا په کانو کښې هم شته هغه نور چه کلیم په کوه طور کښې لیده دښوونه په هره ونه کښې شته مگر محرمانه سترگی غواری.

که دانسان تعقل قوی شی اود حواسوله قیده راوزی (که څه هم دبشر اوسنی پوهه هماغه رناده چه د حواسوله کړکیو رانتوتلی ده) به هرشی کښې به یو نورگوری اود وجود په نړی کښې به دا توراوسپین نه وی اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندی یو چه په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.

که لوبڼی او ظروف زمونږ د نظر مانع نشی نو په هر کور کښې دیوی ویالی یا دیوی چینی اوبه دی اود ټولو مشرب یودی.

که مونږ د سیند او ویالی ، دکوهی او کاریز ، دواوری اوباران په نومونو اوصورتونو ونه غولیدو نو اووره ، رلی اوباران دیوی کورنی خلق دی او اور او اوبه هم دومره پردی نه دی.

په حقیقت کښې همدغه خوږوالی دی چه په خټکی ، هندوانه ، توت ، آنگور ، ناک اومینه کښې یې حلول کړی اویه هر محل کښې یې بیل صورت بیل خوند اوبیل نو پیدا کړیدی.

هغه لوی او اوړه زخمونه چه دیبلو بیلو میوو اودانو شربتونه اوعرقونه پکښې پراته دی ټول یو کیف لری اود کجرو او اوربشو په مینځکی څه فرق نشته په دغسی کتنه چه سړی له اشکالو اوصورتونو هغه خوا وگوری

سړې ته دا معلومېږي چه کورت او شپږمې له يو غږ کې راوتلی دی او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړيدي.
هغه وخت چه زمونږ تماس او تعلق له مادياتونه قطع شي او مجرد شو بنایي چه دنن ورځي علم او معرفت بل رازشي او دغه رڼا بل شاتنه ووينو. هغه وخت به دنن ورځي د تنويرو سایل لکه ددی کوټي بيکاره ډيوي په کارنه وی او علم وپوهه به په نور و قالبونو کېښي ځان څرگند کړي چه اوس يې مونږ نشوليدلی.

انتخاب

زما ملگري له اجتماعي مسایلو سره ډیره زیاته علاقه لري. کله چه ولس دشورا دپاره وکیلان انتخابوي یا د حکومت مشرخیل وزیران ټاکي دی په انتخاباتو باندی په زړه کېښي سل اعتراضه لري. دده په نزد سم او صحیح انتخاب ډیر مشکل کاردی او که دغه کاربل څوک کوی دی پکښي ډیر عیبونه پیدا کولی شي. دی وایی دگوستا ولویون دا خبره رښتیا ده چه په خلقو باندی حکومت کول دومره گران کارنه دی لکه چه په خلقو کېښي لایق کسان پیژندل او انتخابول مشکل کاردی. زما ملگري دا یوه لویه اشتبا گڼي چه اجتماعي کارونه داسی کسانوته و سپارل شي چه هغوی په خبرو کېښي ډیر مهارت لري او په خبرو ډیر ښه پوهیږي ده د کوم عالم دا خبره ډیره خوښه کړیده چه په خبرلو خواو نطقانو کېښي د فکر خاوندان ډیر لږ پیدا کیږي. دده په نزد هغه څوک چه ډیری ښی خبری کولی شي ښه ښه کارونه نشي کولی او ډیر فکر کوونکی هم دکار خلق ندی. زه دده دا خبره ځکه ښه گڼم چه دی پخپله د فکر خاوند دی او په خبرو کېښي هم ډیر ښه دی، هغه څوک چه د ځان په باب کېښي هم له حقه نه تیریري او د قضاوت په وخت کېښي په ځان هم حکم کولی شي باید ښه یی وگڼو او په قدر ورته وگورو. اوس خوبه پوه شوی یاست چه زما ملگري په اجتماعي مسایلو کېښي څومره عمیق فکر لري مگر زما علاقه له ده سره په فکري او علمی دقت نه ده بنا بلکه دده شعری او ادبی جنبه می ډیره خوښه دی. دی علاوه پدی چه شاعر او لیکنکی دی په شعراو ادب کېښي ډیره ښه نقادی هم کولی شي یعنی که هر څومره ښه شعر بد په نظر ورځي یا دشعر خاوند ښه سړی نه و، دی پکښي داسی باریک عیبونه پیدا کولی شي چه نوری په ذره بین هم نشي لیدی مگر کوم شعر چه دی پخپله انتخاب کړي هغه هم ډیر ښه نه وی یا یی نور په ښه والی نشي پوهیدای. گوری! زما مقصد دا نه دی چه دی ښه شعر او بد شعر نه پیژنی بلکه یقین لرم چه ادبی محاسن او معایب ورته ډیر ښه معلوم دی. زما په نظر کېښي دی ډیر ښه شاعر دی مگر دده له باریک نظر څخه په ویره کېښي یم چه دا خبره یی په مزاج بده ونه لگیږي ځکه چه انا تول فرانس پخپل یوه کتاب کېښي لیکلی دی چه ډیر ښه شاعر هماغه دی چه ډیر خود پرست وی اوبی له ځانه بل څوک په نظر کېښي نلري.

زما دغه ملگری یوه ورغ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چه ځینی یی ښه گڼل او ځینی بد، ما چه دده دغه انتخاب ولید پدی پوه شوم چه دشعر له پیژندلوته دسرو پیژندل گران کاردی او داشخاصو په عمل کشی دومره اختلاف نشته لکه چه په نظر کښی شته.

دا کیدی شی چه ډیر خلق په یوه چلم خوله کیردی مگر فکرونه او نظرونه یورازنه دی.

دحسن انتخاب، دشعرا انتخاب، دشخص انتخاب په هر ځای کښی یوه اختلافی مسله ده چه دهرچا دذوق اونظر په لحاظ فرق کوی. که هرچیرته لار شی اوهرچاته لار شی یو به دبل په انتخاب اعتراض کوی او دغه شکایت به هر ځای موجود وی.

حجازی دایران ډیر ښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یوه دوست چه له ډیرو ښو لیکوالو څخه دی دایران په فرهنگستان انتقاد کاوه چه په دغه علمی او ادبی انجمن کښی ولی ځینی بیسواده اشخاص په عضویت انتخاب شویدی اولیقت ته نه دی کتل شوی؟ مگر څومره چه ده دایران د فرهنگستان اعضا ووته بد ویل هغومره یی دفرانسی داکاډمی اعضا ستایل او دهغوی انتخاب یی ډیر صحیح گانه، څو ورځی وروسته چه زه حجازی دفرانسی داکاډمی له یوه غړی (مسیو ماسین بون) سره په پاریس کښی مخامخ شوم نو داکاډمی بحث مینځ ته راغی او هغه په ډیر قهر وویل [دفرانسی له اکاډمی نه خرابه دستگاه بله نشته څو ورځی پخوا یوتن دکتابونو ناشریعنی کتاب فروش چه داکاډمی دځینو اعضا وکتابونه دتملق دپاره چاپوی او خرڅوی یی داکاډمی غړی شو چه دادبیا توبه پوله هم نه دی تیر شوی].

دا قصه همدغلته پریږدی! راشی چه دفرانسی داکاډمی انتخابات داناتول فرانس په وخت کښی وگورو.

دغه لوی او مشهور لیکوال پخپل یوه کتاب کښی ددو وتنو (شاگرد او استاد) مذاکره داکاډمی دیوه غړی په باب داسی لیکي.

شاگرد: مسیو..... داکاډمی په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډیر بد گڼم. دا سپری د معاشرت په ادبو ډیر ښه پوهیږی اوله هر حزب سره تگ راتگ لری، سربیره پدی یوی لوری کورنی ته هم منسوب دی او وراره یی د کلیسا واکدار دی، دی پخپله هم ډیر څه لری او په کاله کښی یی ډیر ښه شراب پیدا کیږی مگر ذوق او هنرنلری او دلوری قریحی خاوند ندی ځکه راته دغه انتخاب ډیر ناوړه معلومیږی او په بد نظر ورته گورم.

استا: ناوړه انتخاب ته هیڅکله بد مه وایه او پدی پوه شه چه په کارونو کښی دتصادف او اتفاق برخه ډیره زیاته ده هغه کار چه تاسوته مسخره معلومیږی په حقیقت کښی یو انتقام دی چه تقدیری دتفریح دپاره د عقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلی.

تا ته دی دا معلومه وی چه په دغسی انجمنونو کښی د هوس او تفنن دپاره هم ځای پریښودل په کاردی.

د قریحی او ښو خاوندان غالباً د معاشرت او گذران خلق نه وی.

که یوه جامعه سل په سلو کښی عقل او منطقی وی سل په سلو کښی به دتعمل وړنه وی او د عدالت له ساړه فشار لاندی به هر څه ساړه وی، کوم انجمن چه یوازی له لویو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وی ډیر لږ خلق به ورسره علاقه ولری.

ډیره ښه ده چه ټیټ او حقیر اشخاص له دوی سره گډه شی او دتفریح باعث وگرزی په دغه صورت کښی به ټیټ کسان له لوړو کسانو نه علمی او معنوی استفاده کوی اولویان به هم چه خپله مقایسه له دوی سره په نظر کښی نیسی خوند اخلی. دا کار ددواړو په گټه دی او اکاډمی په دغه ډول دخپلو مهمو غړو اهمیت نوروته ورکولی شی څنگه چه

دلمر او ستور وکړی ځینی ذاتی او ځینی اکتسابی ځلښت لری دا اکاډمی اعضا هم باید دغه راز وی چه د ځینو رڼا ځینو نورو ته انتقال او سرایت وکړی.
دغه راز ناووه انتخابات ددغه انجمن د حیات او بقا د پاره ډیر ضرور معلومېږی او ډیره ښه ده چه اکاډمی د خپلو غړو په انتخاب کښی اشتبا وکړی یا د تصادف له تاثیر لاندی راشی او دغه راز خلق هم انتخاب کړی.
که ناوړه اشخاص هیڅکله دا اکاډمی په غړیتوب نه انتخابیدلی نو هغو کسانو ته به ډیر لوی توهین او تحقیر متوجه و، چه اډمی نه قبلولی مونږ باید دغه راز ظاهری اشتباهات حقیقی هوښیاری وگڼو، او په نفرت ورته ونه گورو.

د عقل برخه په ژوندانه کښی

پاک خدای چه ژوند پیدا کړ غرایز بی هم ورسره پیدا کړه چه ژوند وساتی او د حیات شمع مړه کیدو ته پری نږدی. همدغه غرایز دی چه دهوا مرغان او د ځمکی ځناوری د زیږولو او نسل ساتلو کارته داسی متوجه کړی چه هیڅ غفلت پکښی نه ځایږی، د همدی لامله دهوا مرغان هر کال نوی کورونه جوړوی او نوی هگی پکښی ږدی، له هگیونه بچی را ایستل او بچیو ته دانه په خوله کښی را وړل د غریزی کاردی.
یو کوچنی ماشوم چه به لومړی ورځ د مور په تی باندی خوله ږدی او روی بی له غریزی بل لارښوونکی نلری. هغه پاملرنه چه یوه چرگه بی د خپلو بچیو په نسبت لری کوم تعلیمی کار نه دی بلکه د غریزی او فطرت په تقاضا اجرا کیری کومه شهوانی قوه چه تراوښځه بی یو د بل په نسبت لری د غریزی غوښتنه ده چه د ژوند ساتلو او دنسل د بقا د پاره په انسان او حیوان کښی وجود لری یعنی د ژوندانه ساتنه او دنوع پایښت د غرایزو و وظیفه ده.
هرکله چه غرایزه حیوان کښی ډیر قوی دی او په انسان کښی ضعیف غوندی دی نو انسان ته عقل هم ورکړ شو چه د ژوند په کار کښی له غرایزو سره مرسته وکړی او د غریزی په خوښه استعمال شی یعنی عقل پوه آله ده چه غریزه بی استعمالوی نو عقل باید د ژوندانه د وسایلو برابرولو په کار کښی صرف شی او د ژوند اسباب برابر کړی نه دا چه د حقایقو او پتو اسرارو د کشفولو کار ترینه واخلو او بیخایه بی استعمال کړو.
د عقل اصله کار همدغه دی چه له مادی سره تعلق پیدا کړی او په موادو کښی تصرف وکړی. طبیعی او ریاضی علوم دا مدعا ډیره ښه ثابتوی چه د عقل کار له جسم او مادی سره دی چه باید ابعاد و پیژنی او کمیت ته متوجه شی ځکه چه د کیفیت پیژندنه د عقل کار نه دی او عقل ددغه مقصد د پاره نه دی پیدا شوی همدغه سبب دی چه انسان یا له کیفیت نه بیخی غافل دی یا کیفیت ته هم د کمیت په نظر گوری.
مثلاً زمانه په اصل کښی کیفیت دی او د کیف له مقولی لاندی راځی مگر انسان دخپلی ساعت تیری د پاره چه د ژوندانه یکنواختی ورکه کړی دغه کیفیت د کمیت له مقولی لاندی راوست او د ځمکی حرکت، دستور و حرکت او نور حرکتونه بی زمانه و بلله.
هیئت نجوم او ریاضیات په همدغه مفیده اشتبا بنا شوه او ددغی لوی غلطی په وسیله لوی لوی مقصدونه حاصل شوه.
که انسان ښه غور وگړی پوهیږی چه عقل انسان ته ددی د پاره ورکړ شویدی چه د آلاتو او مصنوعاتو په جوړولو کښی ترینه کار و اخستل شی او یوه څه جوړ کړی نه دا چه په څه پوه شی او د کمیت ادراک وکړی.

د غرب پوهان په دغه راز بڼه پوهيدلى دى ځکه يې د ژوند بڼه کولو په کار کښي له عقل او پوهي نه ډير کار اخستى دى اوزمونږ پوهان په نورو تصوراتو کښي غرق دى. مونږ بايد د جوړولو او پوهيدلو په فرق قايل شو. جوړول اسانه کار دى مگر پوهيدل گران کار دى. د شاتو مچي عسل جوړوى مگر په حقيقت يې نه پوهيږي. مونږ ژوند کوو او د ژوند وسايل برابر وو مگر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوى. ډاکتران او طبيبان د ژوند په خدمت تر ډيره حده موفق شويدي او د زړه حال د سږو حال ورته معلوم دى مگر ژوند نه پيژنى اوله روح نه ناخبره دى. دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه اوروزنه ده عقل او فکر، علم او فن د همدغه مقصد دپاره دى چه د ژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي او په همدغه لاره کښي ترينه کار واخستل شي.

حسابي خبري

استاذ وويل: تاسي بايد هروخت له ځان سره حساب وکړي او حسابي خلق اوسى!
 دده يو حسابي درد او: که يو عدد له بل سره داسي يو ځاى کړو چه يو پاس او بل لاندی وي لکه: 2
 ۲ او څلور ۴ ترينه جوړيږي او د دواړو وجود هم پخپل حال نه پاته کيږي.
 که دواړه څنگ په څنگ يو ځاى کړو لکه: ۲۲ نودوه ويشت ورنه جوړيږي او دوه شل کيږي. د دواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم پخپل حال پاته کيږي ځکه چه دلته د ملگرتيا او ورورولي رازيت دى او په هغه بل صورت کښي تفوق، تسلط او محوه کول معلوميږي.
 ده ويل: که دوه مساوي عددونه لکه ۱-۲۱-۳۲-۳ هريو له بل نه وړاندی يا ورسته کړو نتيجه يې يوه ده مگر په دوه متفاوتو عددونو کښي تقديم او تاخير د يرزيات فرق راولى او په مقدار کښي ډير تفاوت راځي که مونږ يو اونه يو ځاى کوو او داسي يې ليکو 19 نولس کيږي مگر شل کيږي نه.
 که همدغه دوه عددونه داسي وليکو 91 خبره سلو ته نژدی کيږي او ډيرزياتوالی پکښي راځي.

شعراو فلسفه

وريځی پورته په هوا کښي دى څاگانى بنکته په ځمکه کښي.
 هغه څه چه په هسکو وريځو کښي شته په ژورو څاگانو کښي هم شته.
 په دغو او بوباندي هم هماغه تنده ماتيږي.

دلور خیال او د ژور فکر نتیجه یوه ده.
ته! یا خپل نظر ډیر لور کړه یا پخپل گریوان کښی ډیر سرښکته کړه!
د شاعر او فیلسوف فرق همدغه دی.
زه شعر او فلسفه دغه شان گڼم.

ولاری اوبه

له ښاره ووتم، سمه او ودانی می پرېښوده، دلور و غرونو سرته و ختم له هغه ځایه ستاسی لوری مانی ډیری ټیټی
ښکاریدی او پدی پوه شوم چه مونږ په ډیر ټیټ محیط او ټیټه هوا کښی ژوند کوو.
د غره له سره ډیر لری ځایونه لیدل کیږی او نظر ډیر لری څار کوی ځکه ما هم د زمان او مکان په لری گوت کښی هغه څه
لیده چه دکور او کلی خلقو نشولیدی.

همدغه وخت زه وپوهیدم چه فرعون او قارون په کلو او ښارونو کښی پیدا کیږی مگر خدایي تجلی په غرونو کښی ځان
ښی او کلیم له کوه طور نه الهام اخلی. د لمر لومړی رڼا د غرو په څو کوپریوږی او وروستی. وداع هم د غرو له څو کوه سره
کوی.

شپانه په غرونو کښی وی او قصابان په ښارونو کښی.

د بودا او زردشت ښی ښانی په غرونو کښی دی او د فرهاد د عشق داستان د غره ازانگه ده.

د غرونو اوبه ډیری پاکی او ډیری رڼی دی، د غرونو هوا ډیره صافه اوبی دوږوده.

تاسی غرونو ته یوازی دکمیت په لحاظ گوری دکیفیت په لحاظ هم هلته ډیر څه شته چه په سمه کښی نشته.

که په غرونو کښی قیمتی لعلونه شته نو د غرونو ښکلی او ښایسته منظری هم په ښارونو کښی پیدا کیږی.

زه غرونو ته دندارو او تماشو د پاره تللی وم او دولاږو اوبو سیل می کاوه ماته چا ویلی و، چه هلته یو ډیر لوی ډنډ دی

چه پخوا به پکښی ښاپیریو لمبل او ملوک به له بدری سره همدغلته کتل.

زه لاږم او دغه ډنډ می ولید د ډنډ په غاږه ډیر ساعت کښیناستم او تر ډیره وخته له فکر او خیال سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ د صبر او سکون په مقام کښی څه شور او فریاد نه کاوه د حال په ژبه یی خپل عمیق احساسات داسی

ښکاره کول.

زه د لویو غرونو په ډیره لویه کنده کښی ایساریم او دولاږو اوبو په نامه یادیرم، زما لیدو ته خلق ځی اوراځی اوزما

مهیبه منظره وینی هیڅ لامبوزن دا جرت نه کوی چه زما په سر راودانگی اوزما مخ په څپیره ووهی. په ما باندی دچا

بیږی نه گززی زما کبان څوک نشی نیولی دهیچا جال په ما باندی نه دی لویدی، زه دهیچا په واک او اختیار کښی نه

یم مگر په عین حال کښی به واکه اوبی اختیاره یم، زما په پښو کښی لکه غرونه لوی لوی ځنځیرونه پراته دی اوزه

یی ځای پر ځای درولی یم.

هغه آزادی چه له مستو سیندونو اوزوروروسیلابونو سره شته له ما سره نشته.

زه عمق لرم شور او مستی، موج او حرکت نلرم.
 زه ډیر خلق غرقولی شم مگر ځان له قیده نشم خلاصولی.
 زما قوت او طاقت ایساردی، ما ځانته دیوه چینی او یوه لښتی قدرته مجرا پیدا نکړه او ددغو ماشومانو ازادۍ هم
 زما په برخه ونه رسیده.

زه ډیر لوی قوت یم مگر آزاد نه یم ایساریم ځکه هیڅ نشم کولی او هیڅ رانه جوړ نشو.
 زما عمر عبث تیریرې نه رانه برق او بریننا پیدا شوه نه سمسور باغونه نه می جهان ولیده او نه جهان ولیدم، زه
 بنارونو او ودانۍ ته بنکته نشوم، ما خپل موج او حرکت ونه لیده او د شور او مستی په کیف ونه پوهیدم.
 زه د ځان غوندی نور وډنډونو سره یو ځای کیدی نشم مگر د کابل سیند د کونړ له سند سره یو ځای کیږی او دواړه له ابا
 سین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستی یو ځای کوی.
 قید او اسارت عزیزان له عزیزانو نه لری ساتی ځکه دیوه کوهی او به له بل سره نشی گډیدلی او یو ډنډ بل ډنډ ته لاره
 نلری مگر د اسمان وریخی یو له بله گډیږی او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځی.
 زما طبیعی میل دانه دی چه ځای په ځای غلی ولاړیم او هیڅ حرکت نه کوم.
 زه سیلانی حرکت او طوفانی قوت غوښتونکی یم.
 زه باید دغه سکندری سد مات کړم او ځانته لاره پیدا کړم.
 که زه له دغه قیده خلاص شم زما له طوفانه به خلق وویریږی او زما له قیضه به ملکونه اباد شی.
 زه به بحر او دریاب ته لاره پیدا کړم او هلته به بی برخی نه یم.
 زما په زړه کښی ډیر څه شته مگر د شور او غوغا ژبه نشته.
 ته زما د حال په ژبه پوه شه او زما په حال کښی عمیق فکر وکړه.
 هغه وخت چه زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حال په بل حال کښی وم او د خیال پروازونه ډیر اوچت و.
 په دغه وخت کښی زه له لوړو خیالونو او ژورو فکرونو سره اشنا وم او ډیر لری به می کتل.
 همدغه وخت ماته د پسرلی زور و بارانونه رایاد شوه چه له دی لوړو غرونو په ډیر شور او زور مخ بنکته روان و
 او هیچایی مخه نشوه نیولی.

دهغه سیلاب تعلق د آسمان له وریځو او آسمانی بریننا گانو سره و ځکه بی ډیری زمکی لاندی کړی اوله هر قیده
 آزادو.

دا ډنډ له تپت او ژور محیط سره علاقه لری ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمری قید تیروی.
 ای هغو کسانو چه د پوهی او هوښیاری عمق ته پیوتی یاست او په اسفل السافیلن کښی ژوند کوی پدی پوه شی
 چه دغه راز لوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نشی پیدا کولی چه د شپې د گل په ناز کوپانوپریووزی
 او سحر د لمر له وړانگواو حرارت سره آسمان ته ځیژی.

هغه او به چه د تورو څاگانو په تل او تور تم کښی دی پدی نشی پوهیدی چه د پسرلی بارانونه او سیلابونه څنگه دی
 او څه کوی؟
 دغه راز لوړ مضمون د غسی تپتو ته نشو ویل او د ژورو څاگانو په او بو کښی د دنیا زور و بادونه هم موج او حرکت
 نشی پیدا کولی.

ښه حاکم

هغه چه نه نفس لری نه نفسی خواهشات.
 نه بی په زړه کښی ډارشته نه طمع.
 نه له موقوفی ویریری نه د ترفیع پروالری.
 نه رشوت اخلی نه تنخوا.
 نه له چا سره عناد لری نه د چا مراعات کوی.
 نه د چا مخ گوری نه د چا خټ.
 نه زور وړ پیژنی نه غریب.
 نه بی څوک خپل دی او نه پردی.
 نه سفارش منی نه تملق اوری.
 نه چا ته خاندی نه چاته وچولی تریووی.
 پوهیری! دا حاکم څوک دی؟
 هو! قانون او عدالت.

دمؤلف پېژند گلوي

گل پاچا الفت دلغمان د عزیز خان په کڅ کښی به 1287 ه ش 1909 ع کښی زیږیدلی دی. پلاری میړسید پاچا او نیکه یی سید فقیر پاچا دی چه دنسب سلسله یی د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږی. ده په غیر رسمی مدرسو کښی دننگرهار او کابل له مشهورو استادانو څخه د صرف، نحو، منطق، حدیث، معانی او بیان کتابونه لوستی دی. په 1314 ش کښی دانیس دور ځپانی په اداره کښی دکاتب په حیث مقرر شو. په ۱۳۵۱ کښی دانجمن ادبی دتالیف او ترجمی په خانگی کښی به عضویت قبول شو. په ۱۳۱۲ کښی یی سریرره په عضویت دزیری جریده هم چلوله. په 1318 کښی دپښتو ټولنی دصحافت دمدرت معاون شو. په 1319 کښی دپښتو ټولنی دلغاتو او قواعدو د خانگی مدیر شو. په 1320 کښی داصلاح دور ځپانی دپښتو مشاور شو. په همدغه کال په 1320 کښی دپښتو ټولنی عمومی مبصر او دکابل مجلی چلونکی شو. په 1325 کښی داتحاد مشرقی دجریدی مدیر شو. په 1327 کښی دجلال آباد دخلقوله خودملی شورا په 7 دوره په وکالت انتخاب شو او په شورا کښی دوهم معین وټاکل شو. په 1331 کښی دلغمان دقرغیو دخلقوله خودشورا د8 دوری په وکالت ومنل شو.

په 1334 کښې د جلال آباد له خوا د لوی جرگې وکیل شو.
 په 1335 کښې په لومړۍ رتبه د پښتو ټولني ريس مقرر شو.
 د 1330 کال د جوزا له مياشتې د 1332 کال تر آخره د اولس د ملي جريدې د امتياز خاوند و چه ده پخپله د فارسي او پښتو مضامينو په ليکلو او تهيه کولو کښې ډيره زياته برخه درلوده.
 دده چاپ شوي کتابونه دادی.
 د پرلي نغمه ۲- بله ډيوه ۳- لغوي څيړنه ۴- پښتو سندرې ۵- عال افکار ۲- څه ليکل يا ليک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم حلد پښتو کلي په ۲ جلدو کښې ۹- د آزادي پيغام 10- غوره نثرونه ۱۱- لوړ خيالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه
 نا چاپ شوي کتابونه يې دادی.
 نوي څرک- ښه لمسونه- نوي سبک- اجتماعي نظريات- څه گورم او څه اورم- د ټولني علم (ترجمه) د موفقيت لار (ترجمه) سربيره پدي يې د کابل په سالنامو کښې څورسالي چاپ شوي او څو سالنامي هم دده په اهتمام چاپ شويدي.
 په مطبوعاتو جو ايزو کښې يې څو ځله لومړي جايزه اخستي دي په 1327 کښې يې د صدارت عظمي له خوا دوهمه درجه تقدیرنامه واخستله د ستوري دوهمه درجه نشان او دو کالت د دو دورو نشانونه هم ورکړ شويدي.

سفرونه

په نورو هيوادو کښې يې دا ځايونه او ښارونه ليدلي دي.
 مسکو- ليننگراد- سوچی- باکو- ستالين آباد- تاشکند- تهران- پيښور- مونيخ.

الفت

د کابل د سيند په غاړه په کوزني لغمان کښې د عزيز خان په کڅ کښې يو وړ کوتي کلی دی، خواوشايي شنه کښتونه او د سيند شولگري دي لږ څه لري د لويو غرونو په واورو پټي څو کی ښکاري.
 دلته دوه مست رودونه بهيري، يوي خواته د کونړ ښکلي دره ده چه د کونړ سيند تری په نڅا نڅا راوځي.
 د شرقي افغانستان په دی ښکلو درو کښې ځای په ځای د سيدانو درني کورني او سي، پښتانه دوی ته په درنه سترگه گوري او پاچهان يې بولي لکه په پسرلي کښې چه په دی درو او رغو کښې ښکلي گلان غوړيږي ددغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډيردپوهي خاوندان او شاعران او پوهان او سياست وال پيدا کيږي سيد جمالدين افغاني هم ددغو کونړي پاچهانو څخه و.
 ښايي چه څلوېښت يا پنځوس کاله دمخه د عزيز خان په کڅ کښې ديوه پاچا په واړه کهول کښې يو ښکلي گل زرغون شو او هغه يې گل پاچا وباله، دا گل د فطرت په لمن کښې لوی شو، د طبيعت روزنه او پالنه يې وليده اولکه د کابل سيند د غاړې خاتول د لغمان او بو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه يا مکتب نه وو چه دا گل پاچا سبق پکښې ولولي

خولکه د پښتنو نور و ماشوما نوده یواځې د فطرت نه درس واخیست او اسمان او ځمکې ته دومره ځیر شو چه د فطرت اسراری پخپل ژور کاته لڅ کړه او هغه څه یې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړې. پخوانو یوه خبره کړې ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه را ښکته کيږي (ایښودل کيږي).

دا دلغمان دا ورشو ښکلی گل د پښتو ادب په گلستان کښې ډیره ښکلا وغورږیده او په الفت مشهور شو، چه اوس یې مونږ گل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر وړ دی ځکه چه زړه یې له الفت ډک دی. الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که د پښتو ادب نن ورځ یو بهترین لیکوال او شاعر لری نو هغه به الفت وی. الفت ډیر کتا بونه لیکلي دی کله د کابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شورا کښې وو، او اوس د کابل د پښتو ټولنی مشردی خو مونږ د الفت شخصیت په نور و صفا توپیرنو، دی یو ډیر دقیق او سترگه ورفنان او صنعت کار دی د الفت هنر په پښتو نثراو نظم کښې ښه ښکاری او ځانته یو خاص طرز لری، د الفت نثر هم شعردی او نظم یې هم شعردی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واره دقیق وینی او څرگندوی یې، دانسان دا اجتماعی ژوند ډیری ښیگری په داسی ژبه بیانوی چه ویونکی دده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثراو نظم کښې کوم فلسفی یا تاریخی استدلال نشته مگر د فطرت له هره گونه داسی دلایل او براهین راوباسی چه تر هر رنگه منطقی استدلال ښه او ټینگ وی.

دده هنر هم دادی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادی وقایع هره یوه دده لپاره د شعریوه بهترینه موضوع وی.

کله کله د الفت نثر تر نظم خوړوی، خلق وایی چه نظم پیودل دی او یو ناظم مرغلی پیودی مگر زه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلا کوی او کله کله الفاظ هسی سره پیودی چه تر هر رنگه نظم ښه ښکاری او غوره دی.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دادی چه عادی شی ته ښکلی رنگ ورکولی شی همدغه گټی او خټی دی چه یو معمار تر تاج محل هم جوړوی او د پښتو غوندي څرپه حجره هم.

دغه رنگونه او غور ډی چه یو نالایق نقاش پری هره تخته او دهری ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوی مگر کله چه د ما هراو با هنر نقاش په قلم کړشی نویوه ټوټه یې په زړو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر او لیکوال مصالح دی که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکړی، د پښتو ادب یو شهکار به وی او که د بل چا په قلم ولیکل شی نو هغه به یو عام نثریا نظم وی.

د الفت په فن باندي څه لیکل هم آسان کار نه دی خو لنډه دا چه الفت یو ما هراو سترگه ور هر من (آرټیست) دی چه دده په هنر کښې دا دری غټی ښیگری وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او یا دهغو اودنه (ترتیب) وپیودنه (نظم) یې غټی ښانې دی.

دویم: برهان او استدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او دده په نظر کښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرگندی ښانې دی.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښیگری ده، دی د مظلومو خوا خوړی دی.

دا اجتماعی ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وی که منشور اولسی تجاوزانوته گوته نیسی او دده قلم پدی خوا کښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لخواه او د مظلومو اولڅو لغړو په کوټو ورتنوځی ، د دوی د فلاکت او بد بختی حال گوری او هغه دا ولس د عبرت د پاره په داسی ژبه بیانوی که د چا زړه پیر کلک هم وی بیا به هم اغیزه پری وکړی ، د الفت هیڅ منظوم یا منشور لیک نشته چه له د غوښتو وځنی تش وی نن د پښتو لیکوالو په ډله کښی الفت د ټولو مخکښی او دریری او دده لیکونه د پښتو ادب شمله گڼلی شی.

پای

ملیار

کابل

د کرهڼی او اوبو لگولو وزارت

3/3/1319

د لراوېر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوېر ويېپاڼې په برېښنايي کتابتون کې زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کې مطالعه کړئ .
د لراوېر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندینيو موضوعگانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- اسلام او مذهب
- ساينس او تخنيک
- سپورټ او روغتيا
- تاريخ او سياست
- هنر او ادبيات
- د ماشومانو لپاره
- بېلابېل آثار

www.Larawbar.net/library

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**